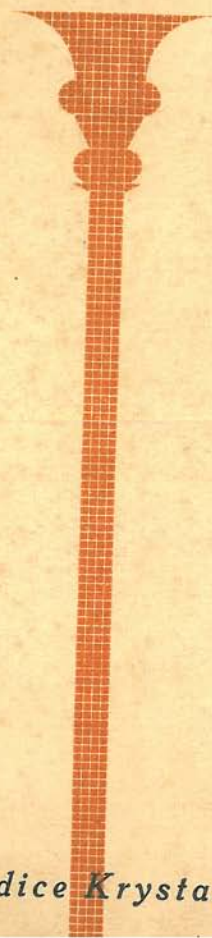

DR. ANTONÍN ČALA O. P.

MŠE SVATÁ

Cena 22· – K

Dr. Antonin Čala O. P., Mše svatá

Dominikánská Edice Krystal, Olomouc 1941

Z KNIH
DOMINIKÁNSKÉ
EDICE KRYSTAL

BERNADOT, Eucharistie k nejsv.

Trojici. 5 K.

BRAITO, Sv. Filip Nerl. 16.50 K.

SV. BRIGITA, Tajemná slova. 12 K.

COJAZZI, P. G. Frassati. 16 K.

SV. CYPRIÁN, O jednotě Cirkve.

8 K.

DACÍK, Bůh ve svém díle. 11.50 K.

DACÍK, Bůh v Ježíši Kristu. 12 K.

DACÍK, Bůh ve svátostech. 16 K.

DACÍK, Bůh odplatitel. 15 K.

DACÍK, Cesta apoštolské svatosti.

9 K.

DACÍK, Školy duch. života. 11.50 K.

DACÍK, Škola dominik. mystiky.

Dominikáni, co jsou a co chtějí.

10 K, studující zdarma.

HEJČL, Týden Ducha svatého. 5 K.

SV. JAN OD KŘÍŽE, Výstup na
horu Karmel. 60 K.

SV. JAN OD KŘÍŽE, Temná noc.

40 K.

KALISTA, Z legend č. baroka. 7 K.

KALISTA, Bl. Zdislava. 20 K.

Listy sv. Kateřiny Sien. 22.50 K.

LESEUROVÁ, V náručí Božím.

10.50 K.

MÜLLER, Mravní svědomí 12 K.

NOVALIS, Ryzí květ. 18 K.

PECKA, Cesta k Pravdě. Na obyč.

papíře 14 K, na lepším 18 K.

PINY, Odevzdanost do vůle Boží.

20 K.

PIUS XII., Bojovník pravdy. 5 K.

PUJMAN, Tomismus a dnešní umě-

ni. 6 K.

ŠTECHOVÁ, Duše a svět. 6 K.

ŠVACH, Dary Ducha sv. 12 K.

Překlad Summy SV. TOMÁŠE.

V sešitech 450 K, váz. 550 K.

VESELÝ, Bl. Imelda. 5 K.

ZUNDEL, V hlubinách obětí. 18 K.

LITURGIKA PRO LAIKY - ČÁST II.

MŠE SVATÁ

DR. ANTONÍN ČALA O. P.

Mše svatá

VÝKLAD VĚROUČNÝ A LITURGICKÝ

DOMINIKÁNSKÁ EDICE KRYSTAL

OLMOUC · MCMXXXI

Nemáme nic krásnějšího, nic vznešenějšího, nic dražšího na tomto světě, než oběť mše svaté. Sám Bohočlověk se v ní obětuje za nás. Proto tato jeho oběť má nekonečnou cenu.

A přece snad nic na světě není méně známo a méně chápáno než mše svatá; a to nejen od nábožensky vlašných, ale i od zbožných duší. Mnohé z nich vidí ve mši svaté jen jakousi krásnou pobožnost, která jim zprostředkuje proměněnou Hostii k svatému přijímání. Mnohým se zdá odpolední svátostné požehnání důležitější než mše svatá. Proto různé pobožnosti - na příklad májové pobožnosti - bývají čteněji navštěvovány než mše svatá.

Kdo si všimne v neděli chování věřících při mši svaté ať v městě nebo na vesnici, uvidí, že mnozí z nich mají dlouhou chvíli; nevědí, čím by se tu půlhodinku zaměstnali, netrpělivě čekají na konec. Jiní jdou do kostela, aby si poslechli nějaký krásný zpěv. Jiní listují v modlitební knížce anebo odříkávají třebaš litanii k sv. Josefu nebo modlitby za úrodu atd.

Jistě mají všichni tyto lidé aspoň dobrou vůli. Aspoň se modlí. Podobají se však žiznícím, kteří pijí špinavou vodu z kaluže, zatím co vedle nich teče čistý pramen zdravé, pitné vody.

*„Ze všech škod, jimiž může býti postižen svět,“
praví P. Kochem, „podle mého mínění není žádná
větší než neznalost přesvaté oběti. Cena mše svaté
je nesmírná; proto také škoda, plynoucí z nezna-
losti a z podceňování mše svaté, je nesmírně veli-
ká.“*

*Je tedy třeba poznat mši svatou, poznat její krá-
su a její cenu; a pak být nejen přítomen na mši
svaté, nýbrž spoluobětovat ji s knězem a opravdu
ji prožívat s Kristem.*

*To je účelem této knížky: ukázat, že nemáme
na světě nic krásnějšího, nic vznešeněj-
šího a nic většího než mši svatou; a proto
ničeho se nemáme účastnit více a častěji
než mše svaté.*

PRVNÍ ČÁST

DOGMATICKÝ VÝKLAD

MŠE SV. JE STŘEDEM
CELÉHO NÁBOŽENSKÉHO
ŽIVOTA

STŘEDEM a vrcholem každého náboženství je oběť. Není náboženství, které by nemělo oběti. Vždy a všude zcela přirozeně lidé poznávali, že všechno mají od Boha, že na Bohu ve všem naprosto závisí, že Bůh je původcem a cílem všeho tvorstva. Toto své přesvědčení také zcela přirozeně vyjadřovali nejen slovy, nýbrž i symbolickými úkony, hlavně obětmi. Ze svých nejvzácnějších a nejužitečnějších věcí vybral člověk to nejlepší a obětoval to Bohu místo sebe; a tím nejvýrazněji vyznával svrchovanou moc Boží a svou naprostou závislost na Bohu. Vnější oběť byla jen znamením vnitřní oběti vůle.¹

Když lidstvo zhřešilo v Adamovi, hlavě celého lidského pokolení, nebylo schopno vzdávati Bohu náležitou poctu. Za nekonečnou urážku nemohlo zadostučiniti svými konečnými úkony... Bůh ve své nesmírné dobrotě se slitoval nad padlým lidstvem. Poslal Vykupitele, který zadostučinil za hříchy lidstva svou smrtí na kříži. Kristus svou obětí na kříži vzdal Bohu nejdokonalejší úkon bohopocty, smířil s Bohem kleslé lidstvo a získal mu nekonečný poklad zásluh. Aby pak lidstvo ve spojení s Ním pokračovalo v této nejvyšší bohopoctě a aby jednotlivcům byly přivlastněny poklady získané krvavou obětí na kříži, ustanovil oběť mše svaté a svaté svátosti.

Chápeme nyní, *proč je mše svatá středem bohopocty, duší celého náboženství, podivuhodným souhrnem celé věrouky i mravouky?* Protože je to táž oběť, která byla přinesena na Kalvarii, protože je tu týž kněz a týž obětní dar, Ježíš Kristus.² Dílo naší spásy, dokonané smrtí Kristovou na kříži, pokračuje

¹ Sv. Tomáš: *Theologická Summa*, II-II, ot. 85, čl. 1.

² Sr. sněm. trid., Seč. 22, hl. 2; Denz. n. 940.

čuje jakýmsi tajemným způsobem v eucharistické oběti: „Kolikrátkoli se slaví památka této oběti, koná se dílo našeho vykoupení.“³ Eucharistickou obětí se vzdává Bohu povinná pocta, a lidem se přivlastňují plody vykoupení.

Mše svatá je tudíž středem a duší celého katolického náboženství a zdrojem všech milostí; všechny úkony bohopocty se vztahují k oběti mše svaté, a z ní čerpají svou sílu a účinnost.

1. *Mše svatá je nejdokonalejším úkonem bohopocty.* Zjednává Bohu takovou poctu, jakou by mu nemohly zjednat ani miliony lidí, ani miliony stvořených světů. Všecko stvořené je totiž omezené, konečné, ale pocta, kterou zjednává Bohu mše svatá, je nekonečná, protože ji obětuje Syn Boží, jehož každý úkon má nekonečnou cenu. Mše svatá je souhrnem a splněním všech našich náboženských povinností: je nejvyšším klaněním, nejlepším díkyčiněním, nejučinnějším smírem a nejmocnější prosbou. Tuto čtverou povinnost vůči Bohu můžeme a máme plnit také svými soukromými oběťmi; ano, všichni jsme k ní zavázáni už přirozeným zákonem. Ale jak nedostatečná by byla taková bohopocta, kdybychom neměli eucharistické oběti! Oběť mše svaté svou důstojností i účinností nekonečně převyšuje všechny naše oběti a modlitby. Jsme-li spojeni s Kristem jako údy s Hlavou mystického těla, obětuje s Kristem, modlíme se s Kristem, a proto všechny naše oběti, modlitby a dobré skutky nabývají zcela zvláštní ceny před Bohem.

Obnovování oběti Kristovy na kříži je vrcholem celé bohopocty. Při všech náboženských slavnostech mše svatá má vždy první místo. Mší svatou oslavujeme divy lásky Boží, mší svatou slavíme tajemství života Kristova o svátcích vánočních, velikonočních i svatodušních; mší svatou oslavujeme výsady a milosti Matky Boží; mší svatou slavíme svátky andělů a svatých a děkujeme Bohu, že nám je dal jako naše ochránce. Slovem, mše svatá je vyvrcholením

³ Sekreta z 9. neděle po sv. Duchu.

všech náboženských slavností, je nejdokonalejším úkonem bohopocty, je středem našeho náboženství.

Mše svatá je též nejučinnějším prostředkem, povzbuzujícím k opravdové zbožnosti a ke službě Boží; je nevyčerpatelným zdrojem svatých myšlenek a zbožných vznětů. Všechny paprsky pravdy a milosti se soustřeďují na oltáři jako v jednom ohnisku. Není možno, abychom se nerozehřáli, přiblížíme-li se k planoucímu ohni; není možno, abychom se nerozhořeli opravdovou zbožností a vroucí láskou, přiblížíme-li se k oltáři, na němž se denně obětuje Syn Boží za hříchy všeho lidstva. Mše svatá rozněcuje naši víru, naději i lásku, a oživuje opravdovou zbožnost. Všechna tajemství, všechny články víry, obsažené ve mši svaté, nás uchvacují, mluví k nám neobyčejně výmluvně a strhují nás k modlitbě. Vždyť, kdo by nebyl dojat a uchvácen, jestliže očima víry pozoruje Božského Spasitele, rozpiatého na dřevě kříže, zraněného, krví zbroceného, a ve všech jeho ranách čte nesmírnou lásku k nám hříšným? Není divu, že tak živé dojmy se pak projevují také v mešních modlitbách, obřadech a zpěvech, ano i v barvách mešních rouch a v celém církevním stavitelství.

2. *Eucharistická oběť patří mezi nejdůležitější prostředky našeho posvěcení.* Je to jen důsledkem vztahů, které jsou mezi obětí na kříži a obětí na oltáři. Krvavá oběť kříže je původním a všeobecným zdrojem všech milostí; avšak mše svatá nám zpřítomňuje oběť kříže, přibližuje nám ji, odstraňuje takřka hranice času a staví nás pod kříž. Proto s tohoto hlediska můžeme v jistém smyslu říci, že mše svatá je zdrojem všech milostí, protože je to táž oběť, jako oběť kříže.

Uvažujeme-li mši svatou jako prostředek k dosažení milosti, je zřejmo, že mše svatá je nižší než svátosti, neboť nemůže přímo zahladit hřích a udělit milost, jako to činí svátosti. Ale s jiného hlediska vyniká mše svatá nad svátosti. Svátosti totiž dávají jen jisté milosti, a to jen tomu, komu jsou

udíleny. Avšak eucharistická oběť může dáti přímo neb aspoň nepřímo všechny milosti, a to nejen knězi, který jí slouží, nýbrž i těm, za které je sloužena, ano celé Církvi.⁴ Účinnost mše svaté je tedy mnohem širší a všeobecnější než účinnost svátostí. Mše svatá nejen zjednává Bohu nejdokonalejší poctu a chválu, nýbrž také usmíruje Boha za naše hříchy a vyprošuje nám hojnost milosti pomáhající, která nás uzpůsobuje k hodnějšímu přijímání svátostí. Takovým způsobem nám mše svatá pomáhá získati, rozmnožiti a uchovati si svátostné milosti.⁵

Svátosti ustanovil Božský Spasitel k tomu, aby v nás zrodily nadpřirozený život, aby jej sílily a živily, tak aby stále vzrůstal až k dokonalosti dítek Božích. Oběť kříže je však prvním zdrojem této milosti. A poněvadž mše svatá je táž oběť jako oběť kříže, můžeme právem říci, že je také zdrojem, z něhož tryskají všechny milosti a všechny svátosti.⁶

Také svátostiny (exorcismy, svěcení, žehnání atd.) jsou prostředkem milostí a spásy, ale daleko méně účinným než svátosti. Svátostiny totiž nepocházejí z ustanovení Ježíše Krista jako svátosti, nýbrž z ustanovení Církve; a nepůsobí z vykonaného úkonu (ex opere operato) jako svátosti, nýbrž jen z úkonu jednajícího (ex opere operantis). Ale jako svátosti, tak i svátostiny jsou úzce spojeny s eucharistickou obětí, z níž v jistém smyslu čerpají svou blahodárnou sílu.

A totéž platí i o církevní modlitbě. I ona čerpá svou účinnost a sílu z nekonečných zásluh, které Ježíš Kristus získal svou obětí na kříži, denně obnovovanou na našich oltářích.

3. *Toto úzké spojení mezi eucharistickou obětí, svátostmi, svátostinami a modlitbou Církve bývá také často vyjádřeno zevně v liturgii.* Církev už od

⁴ Sr. F. Diekamp: *Theologiae dogmaticae manuale*, vol. IV., § 38, n. 3., ed. Parisiis 1934, p. 248 sqq.

⁵ Sr. N. Gühr: *Das heilige Messopfer*, Freiburg im Br. 1910, § 23.

⁶ Sr. Rímský katech., část 2, hl. 4, ot. 40, č. 2.

nejstarších dob spojovala udílení svátostí a svátostin se mší svatou také zevně. Eucharistie má býti podávána a přijímána, pokud možno, jen při mši svaté. Vyšší svěcení (podjáhenství, jáhenství, kněžství) smějí býti udělována jen při mši svaté. Církev si přeje, aby novomanželé při uzavření sňatku přijali také novomanželské požehnání, které smí býti udělováno jen při mši svaté.

Také látka většiny svátostí se světí ve spojení se mší svatou: křestní voda na Bílou sobotu a ve svatodušní sobotu, svatě oleje na Zelený čtvrtek.

Svěcení svíček, popela a ratolestí se koná bezprostředně přede mší svatou. Také svěcení osob se děje při mši sv.: korunování papeže, svěcení opata, zasvěcení řeholní osoby řeholními sliby atd. Proto kardinál Bona píše: „Zbožnost našich předků byla taková, že všechny posvátné a církevní úkony, přísluhování svátostí a jakákoli žehnání a svěcení se konala při mši svaté. Zdokonalením a dovršením všech je totiž Eucharistie, z níž přijímají činnou sílu a svatost.“⁷

Také středem modlitby kanonických hodin je mše svatá. Je všeobecně předepsáno, že matutinum a chvály mají býti vždy pomodleny přede mší svatou. Je přesně stanoveno, kdy má býti mše svatá po Terci, Sextě nebo Noně. Mešní kolekta, která se objevuje ve všech hodinkách oficia, zřetelně praví, že Církev chce svou modlitbu spojit s obětí Kristovou.

I církevní rok se obětí mše svaté stává skutečnou památkou vykoupení. Mše svatá je totiž nekravovou obnovou oběti kříže. Avšak život Božského Spasitele byl život oběti. Už od prvního okamžiku svého pozemského života viděl Kristus svou smrt na kříži a už od prvního okamžiku měl vůli obětovati se. Tato vůle obětovati se, kterou měl Ježíš už od počátku a kterou ještě i nyní v nebi projevuje svému Otci, spojuje s obětí na kříži všechna jeho utrpení a všechny úkony celého jeho pozemského života. Když

⁷ Bona: *Rerum liturgicam libri duo*. Ed. Sala, Augustae Taurinorum, 1753; I. II, 14, 5.

se o vánocích přináší eucharistická oběť, věřící si připomíná, že Božský Spasitel už v jeslích viděl svou krvavou oběť na kříži a že už v jeslích projevil svému Otci vůli obětovati se. O velikonocích a o nanebevstoupení si vzpomíná, že Kristus se obětuje na oltáři v témž oslaveném těle, se kterým vstal z mrtvých. A svatodušní svátky nám připomínají, že plnost Ducha svatého, která byla tehdy dána apoštolům, byla Kristem získána už na kříži . . . Tedy celý církevní rok se obětí mše svaté stává skutečnou památkou vykoupení.

Také svátky svatých jsou v církevním roce úzce spojeny s eucharistickou obětí; neboť z ní čerpali svatí svou sílu, z ní přijímali nesčetné milosti, z ní obdrželi zvláště ducha hrdinské oběti, který je přivedl k dokonalosti a k svatosti.

Chápeme nyní, proč je mše svatá středem celého náboženského života, duší veškeré bohopocty, středem celé liturgie, sluncem všech náboženských slavností, zdrojem života milosti a programem veškeré svátosti? Jestliže liturgie očišťuje, posvěcuje a přetvořuje katolickou Církev, vezme, že její podivuhodná síla pochází z tohoto posvátného zdroje eucharistické oběti, který neustále tryská na našich oltářích a přivádí oživující krev do všech údů mystického těla Kristova. Z oběti Kristovy plynou všechny svátostné milosti, všechna svěcení a žehnání. Eucharistická oběť je tudíž středem celého duchovního života.

MŠE SVATÁ JE SKUTEČNÁ OBĚŤ

DONĚVADŽ z různých táborů často sly- 2. kap.
cháme námitky proti tomu, že mše svatá je skutečná oběť, je třeba, abychom byli vyzbrojeni proti takovým námitkám, abychom mohli věcně hájiti tento článek víry a své protivníky umlčet. Proto zde stručně probereme otázku, zda mše svatá je skutečně oběť. Budeme zkoumat, co nám o tom praví prameny zjevení, zda je možno dokázat skutečnost eucharistické oběti (I) z Písma svatého, (II) z tradice a (III) jsou-li k tomu snad i nějaké rozumové důvody, aspoň důvody vhodnosti.

I. DŮKAZY Z PÍSMÁ SVATÉHO

Protestanté všeobecně tvrdí, že z Písma svatého nelze dokázat, že mše svatá je skutečná oběť. Luther na základě Písma svatého popírá obětní ráz poslední večeře i mše svaté. Mši svatou Církev prý jen připomíná oběť Kristovu na kříži. Podobně i Calvin, vycházející z Písma svatého, zavrhuje katolickou nauku o mši svaté. Podle Písma svatého je prý pouze jedna oběť Nového zákona, totiž krvavá oběť kříže. To je v podstatě nauka všech protestantů až po naši dobu.

V posledních letech nezávislá kritika se stále více vzdaluje od katolické nauky o poslední večeři a o mši svaté. Stačí všimnouti si teorií, které podávají Wetter,¹ Lietzmann² a Völker.³

Uvedení autoři se shodují v tom, že eucharistická

¹ Sr. *Pet. Wetter: Altchristliche Liturgien: I. Das christliche Mysterium; II. Das christliche Opfer*, Götting 1921, 1922.

² Sr. *Lietzmann: Messe und Herrenmahl*, Bonn 1926.

³ Sr. *Völker: Mysterium und Agape*, Gotha 1927.

obět nepochází od Krista, nýbrž vznikla později vlivem různých činitelů. Když však si všimneme jejich důvodů, hned vidíme, že jsou neudržitelné: buď libovolně mění tekst Písma svatého, nebo vynechávají některé části, které se jim nehodí do jejich teorií; často přidělují přílišnou důležitost dokladům pozdějším, nejasnějším a podezřelým, na příklad apokryfům z 2. století dávají přednost před synoptiky nebo před sv. Pavlem. Každý vážný člověk se musí pousmát, když vidí, že někteří současní kritici se domnívají, že vědí lépe než apoštolé nebo první křesťané, co myslel Kristus při poslední večeři.

Katolíci hájí, že z Písma svatého lze dokázat, že mše svatá je skutečná oběť. Všimněme si jejich hlavních důvodů. A aby celá otázka byla jasnější, zkoumejme napřed, zda podle Písma svatého byla obětí poslední večeře Páně, a pak zda byla obětí večeře, kterou slavili první křesťané.

1. POSLEDNÍ VEČEŘE PÁNĚ

a) *Kristus se vydává „za mnohé“*. Kristus při poslední večeři neřekl pouze: „Toto je mé tělo, toto je má krev,“ nýbrž o těle dodává: „které se za vás vydává,“ a o krvi: „která se za vás prolévá,“⁴ nebo: „která se vylévá za mnohé.“⁵ Tím výslovně prohlašuje, že se obětuje Bohu za své. Vždyť co jiného znamená „vydati se za někoho“ než „obětovati se za někoho“?

Není možno pochybovati o smyslu slov: „Toto je tělo mé za vás.“ Ježíš prohlašuje, že jeho tělo je vydáno místo života apoštolů. Dáti nebo vydati se za někoho na paralelních místech znamená „obětovati se za někoho“; na příklad: „Syn člověka přišel. . . dáti svůj život za vykoupení mnohých;“⁶ nebo: „Dal sebe samého za nás.“⁷ Jestliže tedy Ježíš

⁴ Sr. Luk. 22, 19-20; I. Kor. 11, 24.

⁵ Sr. Mat. 26, 27; Mar. 24, 24.

⁶ Mat. 20, 28.

⁷ Galat. 2, 20.

prohlašuje, že jeho tělo je dáno za apoštolů a za mnohé, a jeho krev prolita za mnohé, nikdo nemůže pochybovat, že Kristus se obětuje.

Nelze říci, že Kristus při poslední večeři mluví o svém těle, které bude vydáno a o krvi, která bude prolita, totiž na dřevě kříže. Místo sloves, která jsou ve Vulgátě (a proto i v našich překladech podle Vulgáty) v budoucím čase, v řeckém originále jsou participia přítomného času: *διδόμενον, ἐκχυνόμενον*. Avšak participium přítomného času neznačí budoucí čas, zvláště když je spojeno se slovesem přítomného času. Náš tekst má tedy v originálu takový smysl: „Toto jest má krev, vylitá (*ἐκχυνόμενον*)“ . . . Toto je mé tělo . . . vydané (*διδόμενον*)“.⁸ Tím tedy Kristus prohlašuje, že jeho tělo a krev je obětována už nyní, neboť krev nemůže býti vylita, aniž by tělo nebylo obětováno.

b) *Kristus se obětuje za mnohé „na odpuštění hříchů“*. (Mat. 26, 28.) Všichni Židé, a tudíž i apoštolové, dobře znali očištné oběti. Věděli, že krev odpouští hříchy tehdy, když je obětována.⁹ Když jim Kristus prohlašuje odpuštění hříchů svou krví, jistě o tom nepochybovali, neboť vídali, jak odpuštěl hříchy.¹⁰ Tedy i slova: „na odpuštění hříchů“ přirozeně apoštolům mluvila o oběti.

c) *Kristus přináší oběť nové úmluvy*. Nejpádnější důkaz, že večeře Páně byla obětí, máme ve slovech, jimiž Kristus prohlašuje, že prolitím jeho krve je *zpečetěna nová úmluva*. Podle Matouše a Marka Ježíš praví: „Toto je má krev úmluvy.“ Podle Pavla a Lukáše: „Tento kalich je nová úmluva v mé krvi.“

Apoštolové dobře znali oběti úmluvy z Písma svatého a liturgických obřadů. Jistě dobře věděli, jak krev obětovaných zvířat zpečetila spojení Abrahama

⁸ Sr. Lagrange: *Évangile selon saint Marc*, Paris 1911, p. 355-356.

⁹ Sr. Médebielle: *L'expiation dans l'Ancien et le Nouveau Testament*, Rome 1924, t. I, p. 125-158.

¹⁰ Sr. Mat. 9, 2; Luk. 5, 20; 7, 47.

ma a Jahve,¹¹ nebo jak na Sinai oběti zpečetily úmluvu mezi Hospodinem a Izraelity.¹² Tato úmluva byla patrná ve všech obětech, ale zvláště v obětech očistných.¹³ Z toho je zřejmé, jak apoštolové chápali slova Kristova: „Toto je má krev úmluvy. Tento kalich je nová úmluva v mé krvi.“ Nemohli nevidět, že Ježíš se obětuje Bohu, aby očistil jejich hříchy svou krví, že přináší oběť, která měla zpečetit novou úmluvu.

Aby apoštolé nemohli tato slova chápat jinak, Ježíš užil těchže slov, která pronesl Mojžíš při smlouvě na Sinai a která Izraelité nemohli zapomenout. Mojžíš tehdy po prohlášení úmluvy pokropil lid izraelský krví oběti a řekl: „*To je krev úmluvy*, kterou Jahve uzavírá s vámi o všech těchto slovech.“¹⁴ Táž slova pronáší Kristus při poslední večeři: „*To je má krev úmluvy*.“ Táž slova praví, že tu jde o týž obřad. Jako tehdy na Sinai, tak i nyní ve večeřadle byla úmluva zpečetěna obětí. „Kdokoli byl obeznámen se Starým zákonem,“ praví anglický theolog M. Stevens, „nemohl chápat úmluvu v krvi Kristově jinak než jako smrt, přinesenou v oběť.“¹⁵

Kristus nepraví: „*To je má krev budoucí úmluvy*,“ nýbrž prostě: „*To je má krev úmluvy*.“ (Mat., Mar.) Ani u svatého Pavla a Lukáše nečteme: „Tento kalich je *budoucí* úmluva v mé krvi,“ nýbrž: „Tento kalich je *nová* úmluva v mé krvi.“

Z toho, že Kristus užívá těchže slov jako Mojžíš, a že tuto úmluvu nazývá *novou*, musíme uzavřít, že tu jde o skutečnou novou oběť, která má býtí náhradou za oběti staré úmluvy.

d) Totéž možno potvrditi také tím, že *Kristus ustanovil Eucharistii v době, kdy se slavila velikonoční oběť.*

¹¹ Sr. Genes. 15, 18.

¹² Exod. 24, 3.

¹³ Sr. Médebielle, uved. dílo, str. 288.

¹⁴ Exod. 24, 8.

¹⁵ Sr. M. Stevens: *The Theology of N. T.*, str. 132.

Z evangelií je zřejmé, že evangelisté velikonoční hostinu považují za velikonoční slavnost. Vidí v ní uskutečnění toho, co bylo předobrazováno beránkem velikonočním.¹⁶ Totéž uznávají i nezávislí kritici, jako na příklad Loisy.¹⁷ Tedy už při poslední večeři byl Kristus beránkem velikonočním, už při poslední večeři se obětoval za mnohé.

Písmo svaté tedy jasně dokazuje, že poslední večeře Páně byla opravdovou obětí.

2. VEČEŘE PRVNÍCH KŘEŠŤANŮ

Předně je třeba připomenout, že když Ježíš pronesl nad chlebem: „Toto je tělo mé za vás,“ připojil: „*To číňte* na mou památku.“ A podobně když nad kalichem řekl: „Tento kalich je nová úmluva v mé krvi,“ dodal: „*To číňte*, kolikrátkoli jej budete pít, na mou památku.“ (I. Kor. 11, 24-25.)

Smysl obojího „*To číňte*“ je zřejmý: „*Číňte*, co jsem právě učinil, a číňte to na mou památku.“ Kristus *obětoval* Bohu své tělo a svou krev. Tedy apoštolové mají činiti totéž, mají Bohu obětovati totéž tělo a krev Ježíše Krista.

a) *Obnovování večeře Páně podle Skutků apoštolských.*

O obnovování večeře Páně v *Jerusalemě* čteme ve Skutcích apoštolských 2, 41-42: „I byli pokřtěni ti, kteří přijali jeho (Petrovu) řeč; a připojilo se jich v ten den asi tři tisíce duší. Trvali pak v učení apoštolském a *ve společenství lámání chleba i na modlitbách.*“ - Je dokázáno, že lámání chleba tu znamená obřad večeře Páně.¹⁸

V téže hlavě v. 46. čteme: „Denně také trvali jednomyslně ve chrámě a *lámajíce po domech chléb*, přijímali pokrm s veselím a prostotou srdce, chvá-

¹⁶ Sr. Lagrange: *Évangile selon s. Luc*, p. 542 násl.

¹⁷ Sr. Loisy: *Les Évangiles synoptiques*, t. II., Ceffonds 1908, p. 526.

¹⁸ Sr. Jaquier: *Les Actes des Apôtres*, Paris 1926, p. 87.

líce Boha a majíce přízeň u všeho lidu.“ Autor zde praví, že první křesťané vykonávali své modlitby v synagoze, ale obřad lámání chleba, t. j. večeři Páně, slavili ve svých soukromých domech. Kdyby Lukáš zde chtěl mluvit jen o obyčejném pokrmu, bylo by zbytečné připomínati, že křesťané nejedli v synagoze, nýbrž ve svých domech.

O obnovování večeře Páně v *Troadě* čteme ve Skutcích apoštolských 20, 7, 11: „Když jsme se v neděli shromáždili k lámání chleba, Pavel, chtěje nazítí odejít, mluvil k nim a protáhl řeč až do půlnoci... A vyšel nahoru, *lámal chléb*, pojedl a mluvil ještě dlouho až do svítání; potom odešel.“ Výslovně se tu praví, že křesťané se sešli k *lámání chleba*. Obnova večeře Páně je tedy středem jejich schůzky. Z textu je také patrné, že toto lámání chleba nebylo konáno jen výjimečně, při příchodu Apoštola, nýbrž pravidelně každou neděli. A poněvadž Pavel vykonává obřad lámání chleba, je jasné, že byl s tímto obřadem dobře obeznámen, a konal jej i jinde na svých apoštolských cestách.

Z uvedených textů je tedy patrné, že ono lámání chleba je v užívání už od začátku Církve, ještě když věřící navštěvují synagogu. Už tehdy měli křesťané svůj vlastní obřad. Vykonávali jej v Jerusalemě mezi křesťany obrácenými z židovství, i v církvích, které založil Pavel, tedy i mezi křesťany obrácenými z pohanství. Byla to tudíž všeobecná praxe. Nelze pochybovat o tom, že lámání chleba je u prvních křesťanů obnovou večeře Páně. Jestliže však večeře Páně jest obětí, tedy i její obnova jest obětí. - Ostatně je to patrné také z protikladu mezi modlitbami v synagoze a lámáním chleba. Místo levitických obětí mají křesťané oběť novou: lámání chleba ve svých domech.¹⁹

b) *Obnovování večeře Páně podle sv. Pavla.*

Když sv. Pavel zakazuje křesťanům korintským účastniti se pohanských posvátných hostin a obětí, píše: „Proto, miláckové moji, strážte se modlosluž-

by. Jako k rozumným pravím: Posuďte vy sami, co dím: Kalich požehnání, který žehnáme, není-liž společenstvím krve Kristovy? A chléb, který lámeme, není-liž společenstvím těla Kristova? Poněvadž to jest jeden chléb, jsme my mnozí jedním tělem; neboť všichni jsme účastni jednoho těla. Patříte na Izraelity podle těla; nejsou-liž ti, kteří jedí oběti, účastni oltáře? Co tedy dím? Že snad jest něčím věc obětovaná modlám aneb že modla jest něčím? Nikoli, nýbrž že co obětují pohané, obětují duchům zlým, a ne Bohu. Nechci však, abyste byli společníky duchů zlých; nemůžete se účastniti stolu Páně i stolu zlých duchů. Anebo popouzíme-li Pána k revnivosti? Zdaliž jsme silnější než on?“²⁰

Sv. Pavel zde proti pohanským a Židovským obětem klade chléb, který lámou křesťané u stolu Páně, a to, co pijí z kalicha Páně. Avšak i Židé i pohané měli skutečné oběti. Tedy i lámání chleba a kalich Páně je skutečná oběť.

Z uvedených míst je patrné, že pro první křesťany obnovování večeře Páně bylo skutečnou obětí.

K předešlým textům Nového zákona připojme ještě:

3. SVĚDECTVÍ STARÉHO ZÁKONA

U proroka *Malachiáše* 1, 10-11 čteme: „Nemám zalíbení ve vás, praví Hospodin zástupů, a daru nepřijmu z ruky vaší. Neboť od východu slunce až na západ veliké jest jméno mé mezi národy, a na každém místě jest obětována a přinášena jménu mému oběť čistá, protože veliké jest jméno mé mezi národy, praví Hospodin zástupů.“

Prorok zde ohlašuje oběť čistou, která má býti

¹⁹ Mluví-li se v těchto textech jen o lámání chleba, není tím vyloučeno žehnání kalicha. Je to totiž zcela běžný zvyk, že některý obřad obdrží jméno jen podle jednoho úkonu, ač je v něm třeba mnoho úkonů. Děje se tak k vůli stručnosti. Sr. *Uölker*, uved. dílo, str. 38.

²⁰ I. Kor. 10, 14-22.

obětována u všech národů, a má vystřídat oběti starozákonní.

Toto proroctví se vztahuje na budoucí dobu *mesiánskou*. Neboť všichni národové celého světa mají uctívat Boha a přinášeti mu oběť čistou. Nemůže tu býti řeč o době prorokově, protože pohané měli tehdy jen oběti nečisté, a Židé nebyli tak rozšířeni po celém světě, aby se na ně mohl vztahovati tento tekst. Prorok tu užívá přítomného času; ale to je u proroků velmi obvyklé, že budoucí dobu popisují jako přítomnou, jako by ji viděli před sebou.

Toto proroctví mluví o *vnější oběti ve vlastním slova smyslu*. Neboť výrazy, kterých tu prorok užívá (muktar, muggaš, minchah) znamenají oběť ve vlastním slova smyslu. Mimo to vnější oběti, jejichž odstranění prorok ohlašuje, mohly býti nahrazeny zase jen pravou vnější obětí. Neboť vnitřní oběti chvály a díků byly vždy nutné, a proto nemohly býti zavedeny jako něco nového místo dřívější bohopycty. - Kromě toho toto proroctví mluví o oběti *čisté*, bohumilé.

Tyto značky (oběť nová, vlastní, čistá, všeobecná) nacházíme pouze v oběti eucharistické. Neboť oběť kříže byla přinesena pouze na jednom místě. A jiné oběti tu nepřicházejí v úvahu. Celá tradice toto proroctví vykládala o mši svaté.

b) Totéž potvrzuje také *žalm 109, 4*, kde se praví: „Přisáhl Hospodin a nebude toho želeti, ty jsi knězem na věky *podle řádu Melchisedechova*.“ Je zřejmo, že tento žalm je *mesiánský* a vztahuje se na Krista.²¹ Tedy Kristus je knězem podle řádu Melchisedechova. Proto musel přinést oběť podstatně tímž obřadem jako Melchisedech, t. j. oběť chleba a vína. Kdyby však Kristus nikdy nepřinesl oběť pod způsoby chleba a vína, nemohl by býti zván knězem podle řádu Melchisedechova.

Z toho je tedy zřejmé, že poslední večeře Páně, a tudíž i mše svatá, která je obnovou večeře Páně, je skutečnou obětí.

²¹ Sr. Mat. 22, 42-45; Žid. 6, 20; 7, 17.

II. SVĚDECTVÍ TRADICE O EUCHARISTICKÉ OBĚTI

Celá tradice už od prvních století křesťanství jednohlasně učí, že mše svatá jest skutečná oběť Ježíše Krista.

1. *Církevní Otcové* mluví o Eucharistii velmi často a užívají výrazů „oběť, žertva, oltář, obětovati“ ne v širokém nebo přeneseném smyslu, nýbrž ve vlastním slova smyslu, jak je patrné z obsahu. Často mluví o oběti smíru, klanění, díků. Výslovně rozlišují oběť, kterou může přinášeti jen posvěcený kněz, od obětí vnitřních a duchovních, které mají přinášeti všichni věřící. Učí, že oběti Starého zákona byly jen obrazy budoucí oběti Kristovy na kříži, kdežto mše svatá je skutečná oběť. Mnohokrát připomínají, že ve mši svaté se splnilo proroctví Malachiáše i prorocká oběť Melchisedechova.¹ Zkoumají také, jaký je vztah mezi obětí kříže a obětí mše svaté.

Nelze zde uvést všechna jejich svědectví. Proto se omezíme jen na několik nejstarších svědků, protože se všeobecně uznává, že od poloviny třetího století mše svatá byla považována za pravou oběť těla a krve Kristovy.

Didache, Nauka dvanácti apoštolů (z konce 1. století po Kristu) nazývá oběti slavení Eucharistie, které se konalo ve shromáždění věřících, při čemž byl lámán chléb a konáno díkůčinění; a dodává, že tím bylo naplněno proroctví Malachiáše I, 10.² Přinášení této oběti bylo vyhrazeno biskupům a jáhnum.³

Klement Římský (kolem roku 96) napomíná Korintské, aby při bohoslužbě zachovávali náležitý

¹ Sr. G. Bardy: *Melchisedech dans la tradition patristique*, Revue bibl. 1926, 496. P. Heinisch: *Abrahams Begabung mit Melchisedech*, Studia cath. 1926, 152, 217.

² Didache 14, 1.

³ Tamtéž 15, 1.

řád. Zřejmě mluví o vnější obětní bohoslužbě, která je svěřena jen určitým osobám.⁴

Ignác Antiošský († 107) praví: „Snažte se užívati jedné Eucharistie. Jedno je totiž tělo Pána našeho Ježíše Krista a jeden kalich v jednotě jeho krve, jeden oltář jako jeden biskup s kněžstvem a jáhny.“⁵ Kde Ignác mluví o Eucharistii, tam zároveň se zmiňuje o oltáři, čímž naznačuje, že Eucharistie je oběť.

Justin (kolem roku 150) „chléb a kalich Eucharistie“ nazývá obětí, kterou předpověděl Malachiáš a kterou křesťané „obětují Bohu na každém místě.“⁶

Irenej († 202) učí, že tělo a krev Páně, které Církev obětuje Bohu, jest „nová oběť“ Nového zákona, oběť čistá, o které Malachiáš předpověděl, že bude obětována po všech místech.⁷

Tertulián († 240) nazývá slavení Eucharistie „modlitbami obětními“, a účast na liturgii nazývá účastí na oběti.⁸ Podle jeho vyjádření Kristus je v Eucharistii „zabíjen“.⁹ Už v době Tertuliánově bylo zvykem ve výroční den přinášeti oběti za zemřelé.¹⁰

Cyprián († 258) jedná o mši svaté v celém listě 63., a se všemožnou jasností tvrdí, že Kristus přinesl v oběť své tělo a krev, a přikázal, aby tato oběť byla konána na jeho památku. Proto tedy kněz jako zástupce Krista přináší Bohu „oběť pravou a plnou“. - „Krev Kristova není obětována, chybí-li v kalichu víno, ani není oběť Páně přinášena s náležitým posvěcením, jestliže obětování a žertva naše neodpovídá utrpení.“

2. Že mše svatá jest skutečná oběť, to dosvědčují nejen církevní Otcové, nýbrž i všechny *nejstarší liturgie*, ačkoli mají různé obřady. Prohlašuje se

⁴ I. Kor., 40, 2-4.

⁵ Filad. 4.

⁶ Dialog s Tryfonem, 41.

⁷ Adversus haereses, IV, 17, 5.

⁸ De oratione 14.

⁹ De pudic. 9.

¹⁰ De exhort. cast. 11; De monog. 10; De cor. mil. 3.

v nich, že Kristus tuto oběť ustanovil při poslední večeři, a že v této oběti se obětuje týž Kristus, který zemřel na dřevě kříže za spásu všeho lidstva. Ze všech nejstarších liturgií je také zřejmo, že mše svatá je nejen oběť chvály a díky, nýbrž i oběť smírná za živé i za mrtvé. - Totéž dokazují také různé nápisy a malby v katakombách.

3. K uvedeným svědectvím církevních Otců a liturgie bychom mohli ještě připojit aspoň několik dokladů z církevních sněmů. Na příklad nicejský sněm (325) předpokládá, že pouze kněží mají moc přinášeti Bohu oběti. Efeský sněm (431) nazývá Eucharistii svatou, oživující a nekrvavou obětí. A podobně sněm chalcedonský (451). Lateránský sněm (1215) praví: „Jedna jest obecná Církev věřících..., v níž tentýž kněz jest i oběť: Ježíš Kristus, jehož tělo a krev jsou opravdu obsaženy v Oltářní svátosti pod způsoby chleba a vína.“¹¹ Proti valdenským a albigenkým prohlásil tento sněm, že eucharistickou oběť mohou přinášeti jen kněží platně vysvěcení.¹²

A konečně tridentský sněm slavnostně definoval: „Řekne-li někdo, že ve mši svaté není Bohu přinášena pravá a vlastní oběť, nebo že ta oběť není nic jiného, než že se nám Kristus dává za pokrm, budiž vyloučen z Církve.“¹³

Celá tradice nám tedy jednohlasně dosvědčuje, že Církev katolická ono posvátné dědictví, které přijala od Krista, totiž eucharistickou oběť, vždy věrně střežila a chránila, nezapomínajíc slov svého Zakladatele: „To čiňte na mou památku!“

¹¹ Sr. Denz. 429.

¹² Sr. Denz. 424.

¹³ Sed. 22, can. 1: Denz. 948.

III. DŮVODY VHODNOSTI EUCHARISTICKÉ OBĚTI

Kromě uvedených důkazů z Písma svatého a z tradice se musíme ještě zmíniti o některých důvodech vhodnosti eucharistické oběti, které sice samy o sobě nedokazují, že by tomu muselo býti tak, ale spojeny s předešlými důkazy jistě mají svou závažnost.

Mezi náboženstvím a vlastní obětí je taková spojitost, že náboženství bez oběti je kusé, neúplné.

Už přirozený zákon vyžaduje, aby byly Bohu přinášeny oběti vnější a skutečné. Přirozený rozum velí člověku, uznati svrchovanost Boží a svou naprostou závislost, a toto uznání pak projevíti nějakým vnějším úkonem, vyhrazeným jediné Bohu. Avšak takový úkon není nic jiného než obět, kterou se veřejně prakticky prohlašuje, že pouze Bůh je pánem života a smrti, kdežto všechno ostatní tvorstvo má právo na život jen z dobroty Boží. Člověk, který se skládá z těla a duše, nedovede vyjádřiti svůj vnitřní náboženský život lépe a vhodněji než obětí. Milost však neruší přirozenosti, nýbrž ji uzdravuje, pozvedá a přetvořuje. Proto člověk potřebuje oběti, i když se stal dítkem Božím; potřebuje oběti, aby mohl zadostučiniti svým náboženským povinností, k nimž je veden už přirozeným zákonem.

Dějiny lidstva nám dokazují, že kdekoli je nějaké náboženství, kdekoli se lidé snaží opravdu uctívat Boha, všude tam jsou také oběti. Že bohoocta a obět spolu souvisí, vidíme zvláště z toho, že kdykoli bylo náboženství v rozkvětu, tehdy vzkvétaly také oběti; a kdykoli upadalo náboženství, upadaly také oběti.

Ve Starém zákoně oběti byly středem celé bohoslužby. Nový zákon je však vyplnění a dokonání Starého zákona. Proto Nový zákon nemůže býti bez oběti.

Starý zákon byl jen obrazem a přípravou k Novému zákonu, k novému dokonalému náboženství. Kristus založil nové, dokonalé náboženství a ustanovil také prostředky bohoocty a posvěcení lidstva. A tyto prostředky jsou hlavně svátosti a obět mše svaté. Nekonečná cena oběti kříže nejen neruší mše svaté, nýbrž jest základem a zdrojem její účinnosti.

Je tedy zřejmé, že mše svatá je opravdová a skutečná obět ve vlastním slova smyslu, jak je patrné z Písma svatého, z tradice i z výměrů církevních sněmů; a že skutečnost eucharistické oběti nejen neodporuje zdravému rozumu, nýbrž lze ji potvrditi celou řadou důvodů vhodnosti.

PODSTATA EUCHARISTICKÉ OBĚTI

3. kap. *ISM*O svaté, tradice i výměry církevních sněmů dokazují, že mše svatá jest opravdová a skutečná oběť ve vlastním slova smyslu.¹ Každý katolík je povinen věřiti v toto nevýslovné tajemství. Ale má se také snažiti, aby jeho víra byla rozumná, podle slov Apoštola: „Rozumná budiž vaše služba.“² A vatikánský sněm praví: „Když rozum věrou osvicený zbožně a střízlivě hledá, s pomocí Boží dosáhne jakéhosi velmi plodného porozumění těmto tajemstvím.“³ Proto se snažíme aspoň poněkud porozuměti nevýslovnému tajemství eucharistické oběti. Abychom toho dosáhli, musíme si ukázat, že mše svatá má všechny podmínky opravdové oběti, totiž: obětní dar, obětujícího kněze a obětní úkon.

I. CO JEST OBĚTNÍ DAR V EUCHARISTICKÉ OBĚTI?

Církev prohlásila, že na oltáři jest obětován týž dar (una eademque hostia), který byl kdysi obětován na kříži.⁴ Avšak na kříži byl obětován Ježíš Kristus, tělo Kristovo, duše Kristova, krev Kristova, Mše svatá je tedy - jak se vyjadřují svatí Otcové - oběť těla a krve Ježíše Krista, Bohočlověka.⁵

Ve mši svaté je tudíž za lidstvo Bohu obětován nejvznešenější, nejvzácnější a nejsvětější dar. A právě proto mše svatá má takovou nesmírnou cenu,

¹ Sr. Sněm trident., sess. 22, can. 1; Denz. n. 948.

² Řím., 12, 1.

³ Sněm vatikánský, sess. 3, cap. 4; Denz. n. 1796.

⁴ Sr. Sněm trident., sess. 22, cap. 2; Denz. n. 940.

⁵ Způsoby chleba a vína nejsou obětovány, nýbrž slouží jen k tomu, aby oběť byla viditelná.

převyšujíc vše stvořené. Svatý Alfons praví: „Všechny pocty, které kdy vzdali a vzdají Bohu andělé svými službami a lidé svými pracemi, pokáním a mučednictvím, nikdy nemohly a nebudou moci vzdáti Pánu tak velkou slávu, jako jediná mše svatá . . . Všechny pocty tvorů jsou konečné, ale pocta, kterou přijímá Bůh v oběti mše svaté, je nekonečná, protože se tam přináší oběť nekonečné ceny.“

II. KDO JEST OBĚTUJÍCÍ KNĚZ EUCHARISTICKÉ OBĚTI?

1. Na sněmu tridentském Církev prohlásila: „Jeden a týž je obětní dar a týž obětující (idem nunc offerens) prostřednictvím kněží, který sebe sama tehdy obětoval na kříži, pouze způsob obětování je rozdílný.“⁶

Krvavou oběť přinesl Kristus jen jednou na Kalvarii. Ale nekrvavá oběť, vnitřní oběť Kristova trvá navždy.⁷ Není sice už záslužná, neboť Kristus už není poutníkem k věčné vlasti; ale vždy je úkonem klanění, díkůčinění, smíru a prosby, který přivlastňuje věřícím zásluhy krvavé oběti na Kalvarii. Kristus je nyní v nebi oslaven. Proto jeho úkony blaženého patření, lásky, klanění, díkůčinění atd. nejsou měřeny časem, nýbrž věčností, naprosto nehybnou; jsou nad všečen čas. A proto vnitřní oběť Kristova není obnovována, nýbrž trvá stále bez přerušení.

Ježíš Kristus ustavičně vykonává svůj úřad kněžský, každodenně se obětuje na našich oltářích prostřednictvím svých kněží. Avšak obětuje-li Kristus prostřednictvím svých kněží, kteří vše vykonávají jeho jménem a jeho mocí, vyplývá z toho, že Kristus jest hlavním obětníkem, jemuž jsou podřízeni všichni obětující kněží.

Z toho pak plynou důležité důsledky: Poněvadž

⁶ Sněm trident., sess. 22, cap. 2; Denz. n. 940.

⁷ Sr. K. Žid. 7, 25; 9, 25-26.

Kristus je hlavní obětník, eucharistická oběť je nekonečně dokonalá, má cenu nekonečnou jako oběť kříže, neboť vznešenost oběti závisí předně na důstojnosti hlavního obětujícího kněze. Mimo to, ponevadž hlavní obětník je nekonečně svatý, eucharistická oběť je vždy a všude oběť čistá a neposkvřená, i když jeho zástupci jsou nedokonalí anebo nehodní.

2. Ve mši svaté se Kristus obětuje Otcí nebeskému viditelným způsobem, prostřednictvím svého viditelného zástupce, prostřednictvím kněze. Kristus je hlavním knězem; všichni ostatní kněží jsou mu podřízeni jako nástroj hlavní příčině. Oběťují jen jménem Kristovým, jen mocí Kristovou. Při kněžském svěcení dostávají moc, kterou může dát jedině Bůh, moc proměňovati chléb a víno v tělo a krev Ježíše Krista. Každý kněz platně posvěcený, a jedině takový kněz, může Bohu přinášeti eucharistickou oběť, představovati Krista, jednati jeho jménem a jeho mocí.

3. Kněz však přináší eucharistickou oběť nejen jménem Kristovým, nýbrž i jménem Církve. Kristus totiž světil celou bohopoctu své Církvi; dal jí moc, aby jeho jménem vykonávala celou křesťanskou bohopoctu, k níž patří především oběť mše svaté. Tento úkol bohopocty nemůže Církev vykonávat, leč prostřednictvím fyzických osob, k tomu zvláště určených a zmocněných, které jednají její mocí a jejím jménem.

Kromě toho i všichni věřící přinášejí Bohu eucharistickou oběť, ovšem v širším slova smyslu. Ponevadž všichni věřící jsou milostí spojeni s Kristem jako údy s hlavou, proto všichni spoluoběťují s Kristem. Proto svatý Petr nazývá všechny věřící „svatým a královským kněžstvem“,⁸ které má přinášeti Bohu oběť příjemnou. A při mši svaté vybízí kněz všechny přítomné: „Modlete se, bratři, aby moje i vaše oběť byla příjemná Bohu.“ Všichni věřící tedy spoluoběťují s Kristem.

⁸ I. Petr, II, 5, 9.

III. V ČEM ZÁLEŽÍ VLASTNÍ OBĚTNÍ ÚKON MŠE SVATÉ?

Není třeba dlouho dokazovati, že vlastní obětní úkon mše svaté je proměňování; proměňováním se totiž stává přítomno tělo a krev Ježíše Krista pod způsoby chleba a vína, a proměňováním je uvedeno do stavu oběti (žertvy), a tedy obětováno. Eucharistická oběť tedy podstatně záleží ve dvojitěm proměňování.

Žádná modlitba a žádný obřad, které se konají před proměňováním nebo po proměňování, nepatří k podstatě mše svaté. Modlitby při obětování, slavnostní díkůčinění při prefaci, lámání svaté Hostie jsou úkony velmi důležité, obrazné a úctyhodné svým stářím; ale nepatří k podstatě mše svaté, nýbrž jen k úplnosti. Ani přijímání sloužícího kněze nepatří k podstatě eucharistické oběti, nýbrž jen k její úplnosti. Přijímání čili požívání přinesené oběti je pouze doplněním vykonané oběti.

Podstata eucharistické oběti záleží jedině v proměňování. Svátí Otcové často zdůrazňují, že přijímání kněze anebo věřících je hostina, to jest účast na přinesené oběti, požívání obětovaného Beránka Božího. Napřed musí býti dokonána oběť, a pak teprve může býti požíváno, co bylo už obětováno. Svatý Řehoř Nys. praví: „Ježíš Kristus se tajemně obětoval v oběti, je zároveň knězem a obětí. Kdy se to stalo? Při poslední večeři. Když dával svým učedníkům kolem sebe shromážděným jísti své tělo a pít svou krev, zřejmě prohlásil, že oběť Beránka byla již dokonána. Tělo oběti nemůže býti požíváno, dokud je živé. Protože dal svým učedníkům své tělo za pokrm a svou krev za nápoj, to tělo muselo býti už obětováno způsobem nevýslovným a nepochopitelným, podle vůle Pána, jehož všemohoucnost vykonala tento div.“⁹ Co bylo řečeno o eucharistické oběti při poslední večeři, platí i o přinášení

⁹ Sv. Řehoř Nys.: De Resurrect., Christi, orat. 1.

nekrvavé oběti na našich oltářích. Obětní úkon je podstatně všude týž, totiž proměňování.

Jak je Kristus obětován dvojím proměňováním?

Víra nám praví, že mše svatá je skutečně obět. Avšak skutečná obět se podstatně skládá ze dvou částí, jako z látky a tvaru: z vnějšího zničení nebo pozměnění obětovaného daru (immolatio) a z vnitřního úkonu obětujícího (oblatio). Vnější zničení oběti je pouze znakem vnitřní oběti obětujícího.¹⁰ Tedy i mše svatá se musí podstatně skládati z těchto dvou částí: z vnějšího pozměnění obětovaného daru a z vnitřní oběti obětujícího.

Proto nesprávné jsou teorie, které hlásají, že podstata eucharistické oběti záleží pouze ve vnějším zničení obětovaného daru,¹¹ nebo pouze ve vnitřním obětování Krista.¹²

Eucharistická obět podstatně záleží v obojím: *ve vnějším zničení* (ovšem svátostném) *i ve vnitřním obětování Krista*. Jako v oběti na kříži skutečné zabití bylo podstatnou látkovou částí, a vnitřní obětování, jímž Kristus sebe obětoval Bohu, bylo podstatnou tvarovou částí: tak i v oběti mše svaté vnější zničení obětního daru (svátostné oddělení těla a krve) je podstatnou látkovou částí, a vnitřní obět Kristova je podstatnou tvarovou částí.¹³

Eucharistická obět je zcela zvláštní obět, jedinečná obět, obět vyššího řádu. Zvláštnost této oběti je předně v tom, že je obětována ve zvláštní formě, pod svátostnými způsoby, kdežto jiné oběti jsou přinášeny ve své vlastní formě. A k tomu

¹⁰ Sr. sv. Tomáš: Theol. Summa, III, 22, 2: „Vnější obět naznačuje obět vnitřní, již duše obětuje sama sebe.“

¹¹ Někteří (Suarez, Toletus, Scheeben) vidí podstatu mše svaté ve *věcném zničení* (in reali destructione) podstaty chleba a vína; jiní (Lessius, Hugon) v *silovém zničení* (in virtuali destructione) obětovaného Krista; jiní konečně (Lugo, Franzelin, Hurter, Vacant) v *rovnocenném zničení* (in aequivalenti destructione) obětovaného Krista.

¹² Tuto teorii hlásají na př. Marmion, Batiffol, Schanz, De la Taille, Lepin.

¹³ Tak učí Gihl, Billot, Tanquerey, Van Noort, Hugeny, Casel, Rohner, Garrigou-Lagrange a j.

se přidružuje druhá zvláštnost, že totiž v eucharistii se obětuje Kristus živý, oslavený, který nemůže trpěti a umíratí, obětuje se způsobem nekrvavým, kdežto oběti zvířat nikdy nemohly býti vykonány jinak, než skutečným prolitím jejich krve a jejich smrtí.

Na oltáři se přináší opravdová obět bez jakékoli podstatné změny obětovaného daru. Taková zvláštní obět je možná jen tím, že Kristus není obětován v přirozené formě, nýbrž pod způsoby chleba a vína. Svátostným způsobem (to jest ve vnějším znaku) je krev Kristova oddělena od těla, a tedy prolita; neboť silou konsekračních slov je pod způsobem chleba pouze tělo Kristovo (krev jen průvodně), a pod způsobem vína pouze krev Kristova (tělo jen průvodně). Toto svátostné oddělení těla a krve Kristovy, toto mystické zabití (immolatio) je tedy látkovou částí eucharistické oběti a s vnitřním obětováním Krista jako s tvarovou částí tvoří podstatu mše svaté.

Avšak mše svatá není jen opravdovou obětí, nýbrž zároveň tajemnou *obnovou oběti kříže*. Týž úkon proměňování uskutečňuje zároveň naprostou obět a vztažnou obět, to jest skutečnou obět, která však má vnitřní vztah k oběti kříže a jest její obnovou. Něco podobného bylo u starozákonních obětí: totéž prolití krve obětovaného zvířete bylo vlastní obětí a zároveň obrazem budoucí oběti Kristovy.

Tedy podstata mše svatá spočívá v mystickém (svátostném) prolití krve, které je výrazem vůle Kristovy obětovati se a zároveň je obrazem a obnovou krvavé oběti kříže. Svátý Tomáš to vyjadřuje stručně a přesně: „Pokud se v této svátosti (eucharistie) znázorňuje utrpení Kristovo, jímž se Kristus obětoval Bohu jako žertva, má (eucharistie) ráz oběti.“¹⁴

Z toho, co bylo řečeno, plyne mnoho *praktických důsledků*: Předně vidíme, jak si máme vážiti mše svaté, neboť mše svatá není jen vzpomínka, není

¹⁴ Sv. Tomáš: Theol. Summa, III 79.

jen prázdná památka na oběť Kristovu na Kalvarii, nýbrž je to pravá, skutečná oběť Kristova, oběť, která má cenu nekonečnou. Mše svatá je především oběť. Není to jen modlitba, nejsou to jen obřady, nýbrž mše svatá je skutečná oběť Kristova. Není to jen soukromý úkon kněze, úkon, který by se dal nahradit třeba odpoledním požehnáním nebo nějakou modlitbou, nýbrž je to oběť Kristova a zároveň oběť naše, oběť celé Církve. Proto se nesmíme spokojiti jen trpnou účastí, jen jakýmsi pozorováním oběti, nýbrž je třeba, abychom se činně účastnili oběti mše svaté, abychom při obětování spoluobětovali a byli spoluobětováni s Kristem, abychom při proměňování byli proměněni v Krista, abychom se při svatém přijímání ještě úžeji spojili s Kristem, a tak aby bylo dovršeno naše spojení s Kristem i naše oběti.

Činná účast na oběti mše svaté žádá víc než pouhou tělesnou přítomnost. Žádá naši součinnost. A nejlepší součinnost je jistě ta, kterou doporučuje Církev a kterou Pius X. stručně shrnuje takto: „Nemodlete se při mši svaté, nýbrž modlete se mši svatou.“

ÚČINNOST EUCHARISTICKÉ OBĚTI

FRIDENTSKÝ sněm slavnostně definoval: „Řekne-li někdo, že oběť mše svaté je pouze oběť chvály a díky, nebo pouhá vzpomínka na oběť dokonanou na kříži, nikoli však oběť smírná, nebo že prospívá pouze přijímajícím a že nemá býti obětována za živé a zemřelé, za hříchy, tresty, zadostučinění a jiné potřeby, budiž vyloučen z Církve.“¹ V této definici Církev prohlašuje, že mše svatá jest oběť chvály, díky, smíření a prosby. Poněvadž mše svatá jest jediná pravá a vlastní oběť Nového zákona, musí míti všechny cíle oběti ve vlastním slova smyslu. Je však známo, že vždy byly rozlišovány čtyři hlavní druhy obětí: oběť chvály, díky, smíru a prosby. Tedy i mše svatá musí míti tyto čtyři cíle. Mimo to mše svatá je splnění a dokonání všech starozákonních obětí, které měly též tento čtverý cíl. Proto mše svatá je musí nejen nahradit, nýbrž i převýšit svou účinností, tak jako skutečnost převyšuje předobrazy a náznaky, které jsou jen stínem skutečnosti.

I. OBĚŤ KLANĚNÍ A CHVÁLY

Bůh je Tvůrce a Pán nebes i země. Všechno tvorstvo udržuje v jeho bytí a vede je k činnosti. Proto všechno tvorstvo je povinno vzdávati Bohu chválu, vždyť především proto bylo stvořeno. Všechno neživé tvorstvo, všechny rostliny i živočichové tak činí, aniž o tom vědí, činí tak z vrozené náklonnosti. V tom smyslu žalmista praví: „Nebesa i země vypravují slávu Boží.“² I člověk obdržel všechno od Boha. Proto i člověk je povinen uznati svrchova-

¹ Sess. 22, can. 3. Denz. n. 950.

² Žalm 18, 2.

nou velebnost Boží a svou naprostou závislost na Bohu, je povinen klaněti se Bohu a chváliti jeho nekonečnou dobrotu.

Než co je všechno klanění všeho tvorstva nebes i země proti velebnosti nekonečného Boha? Konečné a omezené tvorstvo je schopno jen konečného úkonu. Nebudeme tedy nikdy schopni uctívati Boha tak, jak toho zasluhuje jeho nekonečná velebnost? Sami ze sebe nikdy. Ale Bůh nám to umožnil prostřednictvím Ježíše Krista, prostřednictvím oběti Kristovy na kříži, která jest ustavičně obnovována na našich oltářích. Prostřednictvím Ježíše Krista můžeme vzdávati Bohu poctu nekonečnou, která se rovná jeho nekonečné velebnosti. Jediná mše svatá vzdá Bohu větší slávu, než všechny pocty všeho lidstva všech zemí a všech věků.

Čím dokonalejší jest oběť, tím větší slávu vzdá tomu, jemuž je přinášena. Ale mše svatá jest oběť nejdokonalejší, neboť na oltáři neobětuje pouze člověk, nýbrž sám Syn Boží přináší sebe samého Otci nebeskému jako oběť klanění a chvály. Proto oběť mše svaté má cenu nekonečnou, proto převyšuje všechny pocty všeho tvorstva všech věků. Není možno představit si větší poctu, než je ta, kterou Ježíš Kristus vzdává Bohu v eucharistické oběti.

Pocta, kterou Kristus vzdává Bohu v oběti eucharistické, nás uschopňuje ctíti Boha dokonale a klaněti se mu náležitě. Neboť eucharistickou oběť přináší Bohu s Kristem také celá Církev prostřednictvím svých kněží, aby jménem všech svých údů vzdala Bohu náležitou poctu. Všichni věřící tudíž přinášejí Bohu oběť Kristovu, a proto mši svatou všichni vzdávají Bohu dokonalou poctu.

Naše vlastní pocta, kterou vzdáváme Bohu svými vlastními úkony, bývá často slabá a ubohá. Spojme ji tedy s nejdokonalejším klaněním Ježíše Krista v eucharistické oběti. Toto spojení jí dodá zcela zvláštní ceny, povznese ji a učiní ji Bohu příjemnou.

Sv. Mechtilda se modlila: „Kéž bych měla moc,

každým slovem a dechem tvořiti nekonečné světy andělů, aby Pána Boha chválili, ctili a Mu děkovali. Kéž bych měla tolik srdcí, kolik je hvězd na nebi, kolik je lístků v lesích, kolik je kapek ve světovém moři, abych mohla Boha milovati a jemu dokonale sloužiti . . .“

Tu se jí ukázal božský Spasitel. „Milá dcero,“ potěšil ji, „všecku tu čest, které mi přeješ a ještě mnohem více můžeš mi skutečně prokázati.“

„Skutečně? Jak?“

Pán Ježíš odpověděl: „Přítomností třebas na jedné mši svaté.“

II. OBĚŤ DÍKŮ

Bůh je původce všeho dobra. Všechno, co máme, máme jen od Boha. Proto jsme povinni vzdávati Bohu díky za jeho nekonečnou dobrotu a štědrost. A tuto svou povinnost nedovedeme splniti lépe, než obětí mše svaté, která je zvána eucharistickou obětí, to jest obětí díky.

Jsme povinni vzdávati Bohu díky za nesčetné dary přirozené. Ale daleko více jsme mu povinni za dary nadpřirozené, jež nám udílí, za všechny milosti, za to, že nás tak miloval, že „neušetřil ani svého jednorozného Syna, nýbrž vydal jej za nás“.³ Snáze bychom sčetli hvězdy na obloze, než všechny dary, jimiž nás Bůh ustavičně zahrnuje. Jako slunce neustále vyzařuje své paprsky, tak Bůh nás ustavičně zahrnuje svými dary.

Cena těchto darů vyniká ještě více, když uvážíme, že Ten, který nám je dává, je Nekonečný, a že nám je dává ze své nesmírné dobroty a lásky.⁴ A komu dává Bůh tyto dary? Nám ubohým, hříšným lidem.

Když uvážíme velikost darů Božích, vznešenost Boží a svou ubohost, je možno, abychom zůstali

³ Řím. 8, 32.

⁴ Efes. 2, 4.

chladni, je možno, abychom nebyli naplněni vděčností? Ale i kdybychom Bohu zasvětili a obětovali svou duši i své tělo, i kdybychom mu obětovali celý svůj život a všechno, co máme, ještě by se naše vděčnost nevyrovnala darům Božím. Nekonečné dary Boží nikdy nemohou býti dostatečně splaceny našimi konečnými úkony a dary.

A tu zase všemohoucnost a dobrota Boží pomáhá naší slabosti a nedostatečnosti; prostřednictvím Ježíše Krista nám umožňuje vzdávat Bohu náležitě díky. Ježíš Kristus v Eucharistii vzdává Bohu díky, jako je vzdával po celý svůj život, i při poslední večeři,⁵ i při oběti na Kalvarii; za všechna dobrodiní, která Bůh lidstvu udělil, dává Bohu v oběť sebe samého, své přesvaté tělo a svou předrahou krev. A poněvadž jeho člověčenství je spojeno s božstvím v jedné osobě věčného Slova, jeho oběť má cenu nekonečnou. Mše svatá je tedy nejdokonalejší díkůčinění, nekonečné díkůčinění, které Ježíš Kristus vzdává Bohu za nás, aby doplnil naši slabost a nedostatečnost. „Kdybys i celé dvorstvo nebeské vzýval,“ praví Martin z Kochemu, „a kdyby blažení duchové pospolu s tebou a se všemi zbožnými dušemi na zemi bez přestání s andělskou nábožností Boha velebili a jemu děkovali, přece by mu tak velikých a milých díků neprokázali, jaké mu prokazuje jeho božský Syn skrze jedinou mši svatou.“⁶

Eucharistická oběť je však též *naše* oběť. My všichni, jako údy mystického těla Kristova, spoluobětujeme s Kristem. A proto prostřednictvím Ježíše Krista v eucharistické oběti vzdáváme Bohu náležitě díky za všechny dary, jimiž nás zahrnuje.

Využíváme však náležitě této možnosti nejvyššího díkůčinění? Často prosíme Boha o různá dobrodiní. Nezapomínáme však poděkovati mu za ně náležitě v eucharistické oběti? Mnozí křesťané stále jen prosí za různá časná dobra, a snad i za dary

⁵ Sr. Luk. 22, 19; I. Kor. 11, 24.

⁶ Martin z Kochemu: Výklad mše sv., Praha 1933, str. 220.

nadpřirozené, za milost a spásu. Všechny jejich modlitby a celá jejich bohopocta jest jen ustavičné žebvání. Zapomínají, že první a nejdůležitější povinnost člověka je klanění a díkůčinění a že eucharistická oběť je po výtce oběť díků.

III. OBĚŤ SMÍRU

Církev na sněmu tridentském slavnostně prohlásila, že mše svatá není jen oběť chvály a díků, nýbrž i oběť smíru.

Když lidstvo zhřešilo, potřebovalo smíru. Volalo k Bohu o slitování, prosilo o prominutí viny a trestu. Vědomí své hříšnosti vyjadřovalo v obětech očištných čili v obětech „za hříchy“. Tyto oběti byly ve Starém zákoně nejčastější a nejdůležitější. Avšak mše svatá je splnění a dokonání všech obětí starozákonních, jimiž byla předobrazena. Proto musí být také obětí očištnou, smírnou; neboť skutečnost Nového zákona nemůže být menší než předobrazy a náznaky starozákonní.

Mezi účinky oběti Kristovy na kříži Písmo svaté vypočítává také odpuštění hříchů, smíření lidstva s Bohem. Avšak mše svatá je nekrvavá obnova oběti kříže, je zpřítomnění a pokračování oběti kalvarské, mše svatá je táž oběť, kterou Kristus přinesl na kříži. Proto mše svatá je také oběť očištná jako oběť na kříži; přivlastňuje věřícím zásluhy, které Kristus získal svou smrtí na kříži. Božský Spasitel při ustanovení Eucharistie sám praví, že jeho krev bude vylita „na odpuštění hříchů“. A sv. Pavel praví, že kněz „je ustanoven pro lidi ve věcech, které se vztahují k Bohu, aby přinášel dary a oběti za hříchy“.⁷

Celá křesťanská tradice se shoduje v tom, že mše svatá je oběť očištná a smírná. Zvyk obětovati mši svatou za zemřelé je zaznamenán již ve 2. století po Kristu. Tertulián píše: „Oběti za zemřelé konáme

⁷ Žid. 5, 1.

ve výroční den.⁸ Sv. Cyril Jerusalemský praví: „Obětujeme Bohu modlitby za zemřelé, i když byli hříšníky, a nejen modlitby, nýbrž Ježíše Krista, obětovaného za naše hříchy, abychom přelaskavého Boha usmířili jak za ně, tak za nás.“⁹ Sv. Augustin výslovně praví, že zemřelým se pomáhá modlitbou Církve a eucharistickou obětí; a dodává: „Podle učení Otců a praxe celé Církve svatá oběť je přinášena také za ty, kteří zemřeli ve spojení s tělem a krví Kristovou, když se na ně vzpomíná na předepsaném místě a konají se za ně modlitby.“¹⁰

Mše svatá je tedy obět smírná, jak je patrné z obětí starozákonních, z Písma svatého i z celé tradice Církve. Je ovšem obětí smírnou poněkud jiným způsobem než obět na Kalvarii. Oběť kalvarská nám totiž zjednala odpuštění hříchů a všechny milosti, kdežto eucharistická oběť nám je pouze přivlastňuje.¹¹

2. Jaké účinky však působí mše svatá jako smírná oběť a jak je působí? Všeobecně můžeme říci, že účinnost eucharistické oběti se vztahuje na hříchy a na tresty za hříchy.

Mše svatá nemůže smýti přímo ani smrtelné hříchy ani všední. K přímému očišťování člověka od hříchu a k přímému posvěcování ustanovil Bůh svaté svátosti. Oběť mše svaté směřuje přímo k uctívání Boha, ke klanění a díkyčinění; k posvěcení člověka směřuje jen nepřímou, tím totiž, že usmířuje spravedlivý hněv Boží, protože Ježíš Kristus podává zadostučinění za hříšníka; působí, aby Bůh netrestal, nýbrž aby byl nakloněn k odpuštění hříchu a trestu. V tom smyslu praví sněm tridentský:

⁸ De cor. mil. 3.

⁹ Catech. Mystag. 5, 8-10.

¹⁰ Sermo 172, n. 2.

¹¹ To budiž zároveň odpovědí na různé námítky protestantů: Eucharistickou obětí Kristus už nezískává nové zásluhy, ani jí není smírná oběť kříže doplňována, nýbrž eucharistická oběť (podobně jako svaté svátosti) je pouze prostředkem, jímž jsou věřícím přivlastňovány plody oběti Kristovy na Kalvarii.

„Pán, *usmířen* přinášením této oběti, uděluje milost a dar pokání, odpouští i největší zločiny a hříchy.“¹²

Totéž platí i o všedních hříších. I všední hříchy smývá mše svatá jen nepřímou, že člověku zjednává dar lítosti a pokání, nutný k odpuštění těchto chyb.

Konečně mše svatá zahazuje také časné tresty, které by měl člověk vytrpět za své hříchy buď zde na světě nebo v očistci. Ale tento účinek působí mše svatá bezprostředně tím, že Bohu splácí náš dluh z pokladu zásluh Kristových na kříži. Vždyť proto Ježíš Kristus tolik trpěl, abychom my byli ušetřeni utrpení, jehož zasluhujeme za své hříchy.

Odpuštění trestu za hříchy působí eucharistická oběť neomylně a vždycky. Není však jisto, zda je mši svatou odpuštěn celý trest anebo jen část. Proto je dovoleno opětovat mši svatou na týž úmysl za tutéž osobu. Účast na tomto účinku ovšem nutně vyžaduje stav milosti; neboť dokud je člověk ve smrtelném hříchu, je nepřítel Božím, a proto mu nemůže býti odpuštěn žádný trest. A zase čím lépe je člověk uzpůsoben, tím více trestů mu bude odpuštěno mši svatou, jak praví sv. Tomáš: „Ačkoli tato oběť svou velikostí sama stačí k zadostučinění za všechny tresty, přece *zadostučiní* za ty, za které je obětována nebo také za obětující, *podle velikosti jejich zbožnosti*, a ne za celý trest.“¹³

Smírný účinek eucharistické oběti má pro nás ohromný význam. Všichni hřešíme, všichni urážíme Boha denně mnohokrát. Proto dříve než se můžeme odvážiti prosit Boha o nějaké dary, musíme napřed usmířiti jeho hněv. Všichni ustavičně potřebujeme slitování Božího. Nuže, oběť kříže, obnovovaná na oltáři, je nevyčerpatelným zdrojem smíru a milosrdenství. Proto přicházejme co nejčastěji čerpati z tohoto zdroje odpuštění hříchů i trestů za hříchy. Spojujme své slzy a svá umrtvování s obětí Ježíše

¹² Sess. 22, hl. 2; Denz. 940.

¹³ Sv. Tomáš: Theol. Summa, III, 79, 5.

Krista, aby se jim tak dostalo větší ceny před Bohem.

IV. OBĚŤ PROSBY

Mše svatá je také oběť prosebná. Tridentský sněm prohlašuje, že může být obětována nejen za hříchy a tresty a jako zadostučinění, nýbrž i za jiné potřeby. Mše svatá byla vždy považována za nejúčinnější prostředek k dosažení potřebné pomoci.

Ve Starém zákoně byly přinášeny Bohu také různé oběti prosebné, které měly obětujícím získati různá dobra a uchrániti je od nehod. Avšak starozákonní oběti byly pouze předobraz oběti Nového zákona. Proto i mše svatá musí být oběť prosebná, a to daleko účinnější, neboť skutečnost Nového zákona musí být vyšší než starozákonní předobrazy. „Jestliže již ve Starém zákoně zabitý a obětovaný beránek, jakožto oběť pokojná, tak mnoho milostí vymohl u Boha těm, kteří ho obětovali, čím větší moc musí pak mítí nevinný Beránek Boží, když bývá za nás na kříži zabit a od nás i s celým pokladem svých zásluh Bohu Otci obětován.“¹⁴

Mše svatá je oběť prosebná právě tak jako oběť na Kalvarii; je to prosba vyjádřená úkonem. Na oltáři se za nás obětuje týž Kristus, který se za nás obětoval kdysi na Kalvarii. Představuje nebeskému Otci svou bolestnou smrt, svou krev, své rány, svou poslušnost a své zásluhy. Je možné, aby Bůh Otec při pohledu na to nevyslyšel svého milovaného Syna?

Oběť mše svaté dává našim prosbám daleko větší účinnost, protože při mši svaté se nemodlíme sami. Při mši svaté obětujeme a modlíme se s Kristem, naší Hlavou, a Kristus se modlí s námi a za nás. Čím úžeji se spojíme s Kristem, tím jistěji nás Bůh vyslyší. I když snad neobdržíme ihned, oč prosíme, naše modlitba nebyla marná. „Buď nám Bůh dá, oč prosíme, praví sv. Bernard, nebo nám dá ještě něco

¹⁴ Martin z Kochemu, uv. m. str. 224.

užitečnějšího.“¹⁵ A sv. Augustin praví: „Mnoho milostí není odmítnuto, nýbrž pouze odloženo na vhodnější dobu.“¹⁶

Pronikneme-li dobře čtvery cíle eucharistické oběti, pak také pochopíme, proč Církev katolická prohlašuje: „*Uznáváme, že věřící křesťané nemohou vykonati žádného jiného tak svatého a božského díla, jako jest právě toto úžasné tajemství, v němž se skrze kněze na oltáři denně koná ona oživující oběť.*“¹⁷

¹⁵ In Quadrag. Sermo 5.

¹⁶ In Joan. tr. 102.

¹⁷ Sněm trid. sess. 22, Decretum de observand. et evitand. in celebr. Missae.

VÝVOJ EUCCHARISTICKÉ OBĚTI

5. kap. ENÍ třeba dlouhých důkazů k tomu, abychom viděli, že správné chápání mešních modliteb a obřadů je možné jen tehdy, když rozumíme historickému vývoji mše svaté. Neboť Božský Spasitel, který ustanovil eucharistickou oběť, nevymezil všechny mešní obřady a modlitby do nejmenších podrobností, jak tomu bylo u starozákonních obětí, nýbrž svěřil tento úkol své Církvi. Církev vždy pečlivě dbala o to, aby bylo přesně zachováno, co náleží k podstatě eucharistické oběti. Ale vedena Duchem svatým, ozdobila podstatný obětní úkon řadou modliteb a obřadů, aby jimi výrazně naznačila, že mše svatá je obnovou oběti kalvarské. Mše svatá prošla tedy dlouhým vývojem. Kdybychom nepřihlíželi k dějinám mše svaté, někdy bychom nemohli vůbec porozumět té neb oné části mše svaté, nebo vzájemné souvislosti jednotlivých částí. Je tedy třeba všimnouti si také historického vývoje mše svaté.

1. Předně je třeba zjistit, *jak vypadala první eucharistická oběť při poslední večeři*. Podle zpráv evangelia byly při poslední večeři dvě hlavní části: proměňování a přijímání. U sv. Matouše čteme: „Když pak večeřeli, Ježíš vzal chléb, a požehnav jej, a dav učedníkům svým, řekl: „Vezměte a jezte, toto je tělo mé.“ A vzav kalich, poděkoval a dal jim říka: „Pijte z toho všichni, neboť toto je krev má Nového zákona.“¹

Ale kromě těchto dvou hlavních částí vidíme už při první eucharistické oběti také obřady nepodstatné. Kristus při poslední večeři umývá apoštolům nohy, a vysvětluje jim smysl tohoto úkonu, jak čteme u sv. Jana: „Kdo se vykoupal, nepotřebuje,

¹ Mat. 26, 26-28.

leč jen nohy si umýtí, pak je zcela čistý.“² Na počátku eucharistické oběti při poslední večeři tedy vidíme jakýsi očištný obřad, jemuž v dnešní mši svaté odpovídají stupňové modlitby.

Mimo to čteme v evangeliích, že Kristus „poděkoval“,³ to jest pomodlil se stolní modlitbu. Z tohoto díkůčinění se pak vyvinula slavná eucharistická modlitba, která v dnešní mši sluje preface a kánon.

Dále čteme v evangeliích, že Kristus „rozlámал chléb“ a dával jej učedníkům. Že toto lámání chleba bylo považováno za úkon velmi důležitý, je patrné z toho, že mše svatá se prostě nazývala „lámání chleba“.⁴

Konečně z evangelia sv. Jana se dovídáme, že Kristus při poslední večeři také kázal, ve spojení s eucharistickou hostinou pronesl svou památnou řeč na rozloučenou.⁵

Vidíme tedy, že už při první eucharistické oběti kromě podstatných částí byly také části nepodstatné; a z nich se potom postupně vyvíjely mešní obřady, jimiž Církev chtěla ozdobit podstatný obětní úkon, a zároveň budit posvátnou úctu k tomuto přesvatému tajemství.

2. *Jak asi vypadala eucharistická oběť v době apoštolské?* Musíme si ji představit velmi prostě. Byla to asi pouhá reprodukce slov i úkonů Kristových, jak si je apoštolé zapamatovali. Zda užívali ještě nějakých jiných modliteb a obřadů, nelze zjistit. Je však jisto, že první křesťané slavili eucharistickou oběť s velkou úctou. A poněvadž věděli, že Kristus ustanovil Eucharistii při obřadné hostině velikonoční, proto s eucharistickou obětí spojovali hostinu lásky, zvanou agape. Shromáždili se v domě některého věřícího, přinesli s sebou i jídla, a na-

² Jan 13, 10.

³ Řecky: εὐλογεῖν, εὐχαριστεῖν. Z toho pak vzniklo slovo Eucharistie. - Sr. Mat. 25, 26, 27; Mar. 14, 22, 23; Luk. 22, 19; I. Kor. 11, 24.

⁴ Sr. Skut. 2, 42, 46; 20, 6, 11.

⁵ Sr. Jan, hl. 14-17.

bízeli si je navzájem, a tak si projevovali vzájemnou lásku; po hostině pak slavili eucharistickou oběť.

Písmo svaté mluví často o eucharistické slavnosti, která bývala spojována s hostinou lásky.

O křesťanech jeruzalémských čteme ve Skutcích apoštolských: „Trvali pak v učení apoštolském a ve společenství *lámání chleba* a na modlitbách.“⁶ „Denně také trvali jednomyslně v chrámě, a *lámajíce po domech chléb*, přijímali pokrm s veselím a prostotou srdce.“⁷

A o křesťanech maloasijských čteme rovněž ve Skutcích apoštolských: „Když jsme se v neděli shromáždili *k lámání chleba*, mluvil k nám Pavel. Ponevadž chtěl nazítí odejít, protáhl řeč až do půlnoci... A vyšed nahoru, *lámal chléb*, pojedl, a mluvil ještě dlouho až do svítání.“⁸

Z tohoto úryvku se tedy dovídáme, že eucharistická slavnost se konávala večer nebo v noci; a bývala spojena s hostinou lásky a s kázáním.

Sv. Pavel pak v I. Kor. 11, 17-34 ostře vystupuje proti některým zlořádům, které se začaly ukazovat při agapách. Někdy se totiž přiházelo, že se někteří přejedli nebo opili; a i když to nedošlo tak daleko, přece bylo zřejmé, že po hostině nelze slaviti eucharistickou oběť s náležitou zbožností a usebraností. Proto už v prvním století byla eucharistická slavnost oddělena od agap. Hostina lásky se konávala večer; až ve 3. století úplně zanikla. Eucharistická slavnost však byla přenesena na ráno, a byla pro ni předepsána lačnost jako reakce proti zlořádům, které se objevily při agapách.

3. Další vývoj eucharistické oběti je zaznamenán ve Skutcích apoštolských; čteme tam: „Denně trvali jednomyslně v chrámě a *lámajíce po domech chléb*, přijímali pokrm s veselím a prostotou srdce,

⁶ Skut. 2, 42. - Je dokázáno, že lámání chleba tu znamená obřad večere Páně. (Sr. Jacquier: Les Actes des Apôtres, Paris 1926, p. 87.)

⁷ Tamtéž, 2, 46.

⁸ Tamtéž, 20, 7-11

chválíce Boha a majíce přízeň u všeho lidu.“⁹ První křesťané měli tedy dvojí bohoslužbu: čtení, modlitby a zpěvy konali v synagoze společně se Židy; eucharistickou slavnost konali však odděleně od Židů, v domech křesťanů.

Židovská bohoslužba za doby Kristovy vypadala pravidelně takto: Po několika modlitbách, na které lid odpovídal „Amen“, následovala dvě čtení, a to z Thory (ze zákona Mojžíšova), a z proroků. Mezi čtením byly přednášeny zpěvy. Po čtení byl podán výklad čteného textu Písma.

To všechno konávali křesťané společně s Židy v synagogách. I když se později odloučili od Židů, podrželi tento zvláštní způsob modlitby, na nějž si zvykli už od mládí, a pokřesťanili jej. Kromě Starého zákona četli totiž i Nový zákon. A když pak byly agapy odděleny od eucharistické oběti, spojovali křesťané čtení Písma se mší svatou. Nynější mše katechumenů povstala tedy z bohoslužby Židovské, jak je patrné z jejího složení: epístola, mezizpěv, evangelium, kázání.

4. Nejdůležitější *svědectví o mši svaté v 1. století* máme v listě papeže Klementa ke Korintským (kolem r. 96), a ještě důležitější v Didache (Učení dvanácti apoštolů).

V listě papeže Klementa ke Korintským se mluví o přinášení obětních darů (c. 44, 4), o díkůčinění za díla Boží (c. 59) a o trojím Svatý (c. 34).

Avšak důležitější je svědectví Didache (z konce 1. století). Uvádíme z ní aspoň nejstarší mešní modlitby: „Co se týče eucharistické slavnosti, říkejte při ní tuto eucharistickou modlitbu: Nejprve při kalichu: Otče náš, děkujeme ti za svatou vinnou révu tvého služebníka Davida, kterou jsi nám dal poznati skrze svého Syna Ježíše. Tobě buď sláva na věky. Při chlebě: Otče náš, děkujeme ti za život a poznání, které nám dáváš skrze svého Syna Ježíše. Tobě buď sláva na věky. Jako tento chléb byl rozptýlen na horách a v jedno shromážděn, tak má

⁹ Skut. 2, 46.

býti shromážděna i tvá Církev z končin země do tvé říše; neboť tvá je sláva i moc skrze Ježíše Krista na věky. Z vaší Eucharistie nemá jísti a píti každý, nýbrž jen pokřtění ve jménu Páně, neboť v tomto smyslu řekl Pán: Nedávejte svaté psům.

Když jste se nasýtli, děkujte takto: Děkujeme ti, svatý Otče, za tvé svaté jméno, jemuž jsi připravil příbytek v našem srdci a za poznání, víru a nesmrtelnost, které jsi nám dal poznati skrze svého Syna Ježíše. Tobě budiž sláva na věky. Ty, všemohoucí Pane, jsi všechno stvořil pro své jméno, tys dal lidem pokrm a nápoj k požívání, aby ti děkovali. Nám však dáváš ze své milosti duchovní pokrm a nápoj a věčný život skrze svého Syna. Předně ti děkujeme, že jsi všemohoucí; tobě budiž sláva na věky. Rozpomeň se, Pane, na svou Církev, aby byla uchráněna všeho zlého a zdokonalena v lásce. Shromáždí ji se čtyř stran světa do své říše, kterou jsi jí připravil; neboť tvá jest moc i sláva na věky. Ať k nám přijde milost a tento svět pomine! Sláva Bohu Davidovu! Kdo je svatý, přístup. Kdo není, změň své smýšlení (t. j. lituj)! Maranatha (přijď, Pane náš)! Amen. - Prorokům dovolte děkovati, kolik chtějí.¹⁰

Uvedené modlitby jsou vlastně nejstarší mešní kánon.

5. Nejdůležitější *svědectví o mši svaté z druhého století* máme v I. Apologii Justinově (kolem roku 155). Slavení eucharistické oběti tam Justin popisuje sice stručně, ale velmi výstižně. I z tohoto stručného popisu lze snadno poznati, že tehdejší mše se v hlavních rysech podobala dnešní mši: „Když pokřtíme toho, který z přesvědčení přistoupil k naší víře, vedeme jej do shromáždění těch, kteří se nazývají naši bratři a konáme tam společ-

¹⁰ Didache 1X, 1-10, 6. - Jak dokázal Ed. von der Goltz v díle: Tischgebete und Abendmahlsgebete in der altchristlichen Kirche, Leipzig 1905, tyto modlitby jsou křesťanské napodobení Židovských stolních modliteb. - Mešní formulář nebyl ještě ustálen. Uvedené myšlenky mohli „proroci“ (pneumatikové) rozvíjeti podle libosti.

né modlitby sami za sebe, za novokřtěnce a za všechno lidstvo na celém světě, a vroucně prosíme, abychom na poznání pravdy byli učiněni hodni zůstatí zbožni a ctnostní a zachovávatí příkázání, abychom dosáhli věčné spásy. Když skončíme modlitby, pozdravujeme se navzájem polibkem míru. - Pak je představenému bratři přinesen chléb a kalich s vodou a vínem. Ten obětní dary přijme a vysílá chválu a slávu Otci všemohoucímu skrze jméno Syna a Ducha svatého a vzdává díky (*εὐχαριστία*) za to, že jsme od něho byli obdařeni těmito dary. Když skončí modlitby a díkůčinění, všech přítomných lid to stvrzuje, volaje: Amen. Amen je slovo hebrejské a znamená: Staň se! Když představený vzdal díky a všechen lid je stvrdil, pak jáhni, jak se u nás nazývají, rozdělují každému z přítomných k požívání chléb, nad nímž bylo proneseno díkůčinění (*τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου*, t. j. z proměněného chleba), a víno s vodou, a odnášejí z toho i nepřítomným.¹¹

Jakýsi doplněk k uvedenému popisu eucharistické oběti podává Justin tamtéž v hl. 67: „V den jmenovaný podle slunce (v neděli) shromáždí se všichni, kteří bydlí v městech nebo na venkově ke společné slavnosti a pak jsou předčítány Paměti apoštolů (evangelia) nebo spisy proroků, pokud čas dovoluje. Když předčítající skončí, představený má promluvu, v níž důrazně vybízí, aby tato krásná nauka byla uskutečňována v životě. Nato všichni společně povstaneme a modlíme se. Po skončení modlitby, jak bylo už shora řečeno, je přinesen chléb a víno s vodou; a představený koná stejně modlitby a díkůčinění, jak nejlépe dovede. Lid projevuje souhlas, odpovídaje: Amen; a pak se rozděljuje to, nad čím byly proneseny díky (t. j. to, co bylo proměněno) a všem nepřítomným z toho donesou jáhni.“

Z tohoto popisu si můžeme vytvořiti obraz, jak asi v hlavních rysech vypadala římská mše kolem

¹¹ Justin, Apologie I., 65, 1-5.

roku 150: Eucharistická oběť jest už oddělena od agape a je spojena se čtením Písma a s promluvou. První čtení bývalo obyčejně ze Starého zákona; druhé pak z Nového zákona, z evangelia. Mezi prvním a druhým čtením se zpívalo. Tato první část bohoslužby, přejatá od Židů, byla ukončena delší modlitbou. Jak tyto modlitby vypadaly a co bylo jejich obsahem, můžeme poznati hlavně z orací Velkého pátku; byly to modlitby za celou Církev, za duchovní i světskou vrchnost, za různé církevní stavy, za nepřátele, za nevěřící a za celé lidstvo.

V druhé části oběti se zřetelně rozlišovaly tři části: obětování, slavnostní eucharistická modlitba s proměňováním a pak rozdělování Eucharistie.

Obětování začínalo polibkem míru, podle slov Páně: „Přinášíš-li dar svůj k oltáři, ... smiř se s bratrem svým.“¹² Výslovně se praví, že chléb a víno s vodou byly biskupovi *přinášeny* a biskup tyto dary přijímal.

Eucharistická modlitba byla přednášena hlasitě a lid na ni odpovídal: Amen. Určeny byly jen hlavní myšlenky; celebrant si je pak rozváděl podle libosti.

Vidíme tedy, že kolem roku 150 byla římská mše v hlavních rysech táž jako nynější mše.

6. Nejdůležitější *svědectví o mši svaté ze třetího století* máme v Hippolitově Apoštolském podání (z roku 218), jež obsahuje různé liturgické a disciplinární předpisy. Popisuje také biskupskou mši (c. I, 8-34): „Když se stal biskupem, mají mu všichni dáti polibek míru. Jáhen mu má přinést obětní dary. A když biskup vložil ruku na obětní dary, má s díkem říci: Pán buď s vámi všemi! A shromážděný lid ať odpoví: I s duchem tvým. - A dále: Vzhůru srdce! A lid odpoví: Máme je u Pána. - A dále: Děkuje Pánu! A shromážděný lid řekne: Je hodno a spravedливо. Ještě jednou ať se modlí tímto způsobem a pronáší tuto modlitbu při svaté oběti: Děkuje ti, Pane, skrze tvého milovaného Syna

¹² Mat. 5, 23.

Ježíše Krista, kterého jsi nám v posledních dnech poslal jako Spasitele a Vykupitele, jako Zvěstovatele tvé vůle. On je Slovo, vycházející od tebe; Jím jsi všechno stvořil podle své vůle. - S nebe jsi jej poslal do lůna Panny. Stal se člověkem a spočíval pod jejím srdcem. Jako tvůj Syn byl zjeven Duchem svatým, aby vyplnil tvou vůli a lid získal pro tebe, když rozpjal své ruce na kříži. Trpěl, aby vysvobodil trpící, kteří v tebe věří. Byl vydán utrpení podle tvé vůle, aby zničil smrt a rozvázal okovy ďábelské, vstoupil do pekel a vyvedl svaté, aby splatil dluhy a otevřel bránu zmrtvýchvstání.

Vzal chléb, děkoval a pravil: Vezměte a jezte; to je mé tělo, které bude za vás vydáno. - A podobným způsobem vzal také kalich se slovy: To je má krev, která bude vylita za vás. Kolikrátkoli to konáte, konejte to na mou památku.

Na památku jeho smrti a jeho zmrtvýchvstání obětujeme ti tento chléb a kalich, a děkujeme ti, žes nám dopřál státi před tebou a vykonávati kněžský úřad.

Vroucně tě prosíme, abys seslal svého svatého Ducha na obětní dary této Církve a abys jej udělil všem, kteří z nich požívají, aby jim to prospělo ke svatosti: aby byli naplněni Duchem svatým a v pravdě a stálosti ve víře aby tebe oslavovali a chválili ve tvém Synu Ježíši Kristu, v němž tobě budiž sláva a moc ve tvé Církvi, nyní i vždycky a po všechny věky. Amen.“

Podle popisu Hippolitova římská mše ve 3. stol. se v hlavních rysech shodovala s dnešní mší. O první části mše nepraví Hippolit nic. Ale při druhé části podává celý mešní formulář. Při obětování je tu zase polibek míru; pak přinášení darů. Máme zde nejstarší text římského kánonu, který pochází pravděpodobně z 2. století, neboť Hippolit zavrhuje všechno novotářství a přísně se drží tradice.¹³ - Dovídáme se tu i o rozdělování sv. přijímání, o požehnání, které

¹³ Sr. Parsch: Messerkklärung, Klosterneuburg 1935, str. 46.

na konci uděluje biskup a o propuštění shromážděných.

Z uvedených textů je tedy patrné, že ve 3. století je římská mše už tak dalece vytvořena, že se ve všech hlavních částech shoduje s dnešní mší.

DRUHÁ ČÁST

LITURGICKÝ VÝKLAD

LITURGICKÉ POŽA- DAVKY K EUCHARISTICKÉ OBĚTI

LTÁŘ. Eucharistická oběť musí býti přinášena na místě posvěceném. Vzdáleným místem eucharistické oběti je chrám, blízkým místem je oltář. V nutném případě je dovoleno sloužiti mši svatou i mimo svatyni, na příklad pod širým nebem nebo v bytě. Naproti tomu však sloužiti mši svatou bez oltáře se povoluje velmi těžko, velmi zřídka, jenom v případě naprosté nutnosti.¹

1. První křesťanský oltář byl stůl u něhož jedl Kristus s apoštoly při ustanovení nejsvětější oběti. Byl to obyčejný dřevěný stůl, jakého se používalo v Židovském domě k hostině. Také apoštolové, kteří obyčejně přinášeli eucharistickou oběť v soukromých domech, jako oltáře používali dřevěného stolu, jaký býval v tehdejších domech.

Tato forma oltáře připomínala Eucharistii nejen jako oběť, nýbrž i jako obětní hostinu.

Dřevěných oltářů se používalo až do 6. století, ale ne výlučně. Už od dob apoštolských se používalo také kamenných oltářů.

V katakombách byl obětní stůl postaven buď ke hrobu mučedníka nebo přímo nad něj, takže hrob mučedníka, pokrytý kamennou deskou, sloužil jako oltář. Tento tvar oltáře připomínal hrob, do něhož bylo položeno tělo Božského Spasitele, a proto také připomínal jeho smrt.

V první době křesťanské se užívalo oltářů dřevěných i kamenných, které měly buď tvar stolu nebo náhrobku. Když ustalo pronásledování a křesťané mohli vyjít z katakomb, stavěli pak nádherné chrámy a hlavně snažili se postavit co nejkrásnější oltáře, neboť si byli vědomi, že oltář je oním posvátným místem „ubi imma summis, terrena divi-

¹ Sr. sv. Tomáš: IV. Sent., dist. 13, q. 1, a. 2, sol. 5.

nis iunguntur“ (kde se spojují nejnižší s nejvyššími, pozemské s nebeskými).

2. Křesťanský oltář se skládá ze tří částí: z oltářní desky (tabula, mensa), z oltářního podstavce (stipes, basis) a z hrobu s ostatky svatých (sepulcrum).

Oltářní deska musí býti z jediného kusu kamene. Je symbolem Krista, který o sobě řekl, že jest úhelným kamenem. Proto musí býti z jediného kusu a neporušená. Je do ní vryto pět křížů, v každém rohu jeden a uprostřed jeden.

Oltářní podstavec, na němž je upevněna oltářní deska, může se skládat ze sloupků, čímž se oltář podobá stolu; nebo celá část pod oltářní deskou je vyplněna kamením a cihlami, čímž se oltář podobá náhrobku.

Hrob s ostatky svatých jest jakési vyhloubení, do něhož se vloží kovová schránka s ostatky mučedníků. Tyto ostatky se mohou dáti buď do oltářní desky nebo do oltářního podstavce. Ostatky mučedníků v oltáři nebo pod oltářem připomínají, že v prvních dobách křesťanských bývala mše svatá sloužena na hrobech mučedníků. Ti, kteří obětovali pro Krista svou krev, měli odpočívati u nohou oltáře, z něhož čerpali sílu k mučednictví. Svatý Jan vypravuje o nebeském Jerusalemě: „Uzřel jsem pod oltářem duše těch, kteří byli zabiti pro slovo Boží a pro svědectví, které měli.“ (Zjev. 6, 9.)

3. Aby se mohla na oltáři sloužit nejsvětější oběť, musí být oltář posvěcen od biskupa. Tento předpis pochází ze 4. století. Svěcení oltáře patří k nejslavnějším a nejkrásnějším svěcením.

Oltář (od latinského: altare, alta ara) má býti na vyvýšeném místě, aby jej všichni věřící viděli. Je to tajemná Kalvarie. Křesťanům má připomínat Krista, má je povznášet k nebi, aby toužili stále po vyšších věcech, po věcech nadpřirozených.

Pokud možno, má být oltář obrácen k východu. Odedávna se křesťané rádi modlívali obráceni k východu, při čemž mysleli na Krista, Slunce spravedlnosti.

4. Poněvadž často je třeba sloužit mši svatou mimo kostel, na př. při vojenských polních bohoslužbách, používalo se kromě popsaného *nepřenosného* oltáře také oltáře *přenosného*. Takový přenosný oltář se skládá jen z jediné čtyřhranné kamenné desky (tak velké, aby se na ni mohl položit kalich a hostie), do ní jsou uzavřeny ostatky mučedníků. Tato posvěcená deska se položí na prozatimní oltář nebo je upevněna na nějaký podstavec. Takových přenosných oltářů se používá ke mši svaté podle potřeby nejen mimo kostel, nýbrž často také v kostele. Mnohde nemají prostředků k tomu, aby si postavili kamenný oltář. Tak si vypomáhají tím, že oltářní stůl postaví ze dřeva nebo jiného lacinějšího materiálu. Do oltářní dřevěné nebo cementové desky pak zasadí oltářní kámen, ježž možno podle libosti zase vyjmout. Většinou venkovské kostely a kaple, někdy i velké kostely mívají pouze takové oltáře, které jsou ve skutečnosti přenosné, i když se nepřenášejí.

5. Aby obětní stůl byl chráněn před padajícím prachem a špínou, a aby byla vyzvednuta jeho důstojnost, byla už v prvních stoletích nad oltář postavena stříška, spočívající na čtyřech sloupech, zvaná *ciborium* nebo baldachýn.

6. Ve středověku bylo zavedeno přistavování zvláštní stěny za oltář, zvané *retabl* (rotrotabulum = zadní stěna), která byla zdobena obyčejně obrazy. Kněz ovšem musel pak změnit svou polohu při mši svaté. Až dosud sloužíval mši svatou za oltářním stolem, obrácen tváří k lidu, takže všichni mohli sledovat všechno, co koná kněz na oltáři; nyní však, když byla na zadní straně oltáře postavena stěna, musel se kněz postavit před oltářní stůl, zády k lidu. Lid pak neviděl, co se koná na oltáři, a tak začíná mizet chápání mše svaté.

Gotický sloh vytvořil z oné zadní nástavby zvláštní skříň, v níž bývaly buď sochy nebo obrazy. Po stranách se pak otvírala jakási křídla, jež byla též vyzdobena reliefy nebo obrazy (křídlové oltáře).

Ve středověku nebývala tato nástavba zadní oltářní stěny příliš vysoká. Na začátku novověku je však stále větší a větší, v baroku a rokoku vyrostla až do stropu chrámu. Takové oltáře vidáme obyčejně v našich kostelích. Čím více pak byla zdobena zadní nástavba oltáře, tím více se zapomínalo, že oltář je vlastně obětní stůl. Nejdůležitější dějiště oběti nejsvětější stále více zanikalo pod nádherou zadní stěny, a tím také mizelo chápání mše svaté.

Ještě více se zapomínalo na smysl oltáře, když asi před 300 lety byl na oltář postaven svatostánek. Dříve byla Nejsv. svátost uchovávána ve zvláštních nádobkách (na př. v holubicích), které visely před oltářem. Ve středověku byly stavěny krásné svatostánky poblíž oltáře. Teprve v novější době byl svatostánek spojen s oltářem. Mnozí věřící se domnívají, že svatostánek je podstatná část oltáře. Zapomínají, že hlavní a podstatná část oltáře jest a zůstane oltářní stůl, symbol Ježíše Krista.

II. VÝZDOBA OLTÁŘE

1. Podle církevních předpisů má být oltář přikryt třemi bílými *plátěnými pokrývkami* (mappae, tobaleae, linteamina). Svrchní plátno má být delší, aby přesahovalo po obou stranách oltáře až k zemi; druhá dvě mají být kratší; je-li druhé plátno přeloženo, není už třeba třetího.

Tento předpis byl dán jednak z úcty k nejsvětějšímu tajemství a z opatrnosti, aby při náhodném převrácení kalicha nejsvětější krev mohla být lépe zachycena, jednak také z důvodů symbolických. Oltář totiž značí Krista, proto oltářní plátna připomínají ona plátna, do nichž bylo zahaleno tělo Páně v hrobě. Po celý rok je oltář zakryt těmito plátny až do Zeleného čtvrtku, kdy se oltáře úplně odhalí. Tento obřad připomíná potupné svlékání Krista z jeho šatu.

Mimoto ona oltářní plátna jsou též obrazem tajemného těla Kristova, t. j. věřících, jimiž Kristus,

znázorněný oltářem, je obklopen jako vzácným šatem. Tři plátna značí trojí Církev: vítěznou, bojující a trpící. Bělost těchto pláten značí čistotu srdce a nevinnost života. Jako plátno krásně zbělí až po dlouhém zpracování, tak i věřící dospívají k této nebeské čistotě teprve po dlouhých bojích a utrpeních a modlitbách.

2. Kde je přední strana oltáře (podstavec oltářní desky) bez jakékoli ozdoby, tam má být oltář na přední straně pokryt nějakou vzácnou látkou, pokud možno v liturgické barvě, zvanou *antependium* (t. j. věc, která je zavěšena vpředu). Antependium může být ozdobeno náboženskými výjevy, vztahujícími se k Eucharistii.

3. Aby se také zevně naznačilo, že oltář je místem, na němž se nekrvavě obnovuje oběť kříže, a aby kněz i věřící byli povzbuzeni k vroucí lásce k trpícímu Spasiteli, musí být na oltáři *kříž* s tělem Ukřižovaného, a to tak velký, a tak vysoko, aby mohl být viděn od kněze i lidu. Stačí však také plastický krucifix v nástavbě oltáře nebo znázornění Ukřižovaného v oltářním obraze, ovšem zaujímá-li na něm obraz kříže přední místo. Když je vystavena Nejsvětější svátost, nemusí být na oltáři kříž.

Kříž má být umístěn na oltáři mezi svícny tak, aby je převyšoval. Může být umístěn také na svatostánku, nikoli však před ním, ani ne na trůnu pro výstavu Nejsvětější svátosti.

5. Mše svatá nesmí být sloužena bez hořících *svíček*. Už první křesťané používali svíček při nejsvětější oběti, nejen proto, aby si posvětili ve tmě, nýbrž také proto, aby naznačili radost, která má naplňovat křesťanskou duši při nejsvětější oběti.

Mimoto světlo je symbolem Krista. Bůh jest věčné světlo a „Otec svítek“ (Jak. 1, 17). Ježíš Kristus jest odleskem věčného Světla, je světlem a sluncem světa. Z něho vyzařuje plnost pravdy, moudrosti a milosti. „Já jsem světlo světa,“ praví Spasitel, „kdo mne následuje, nechodí ve tmách, ale má

světlo života . . .“ (Jan 8, 12). Proto mají při každé mši svaté hořet svíce jako symbol tohoto božského Světla, při tiché mši sv. dvě svíce, při slavné šest, při biskupské sedm.

V prvních stoletích křesťanských se nestavěly na oltář žádné svíce, nýbrž stály na svícnech vedle oltáře nebo za oltářem. Kříž a svícny se dostaly na oltář až na začátku druhého tisíciletí, předtím se nosil kříž i světla ze sakristie. Když se přišlo k oltáři, kříž se u něho upevnil a svícny se postavily kolem oltáře.

Že světlo na oltáři je symbolem Ježíše Krista, je zřejmé zvláště z předpisu, že ke mši svaté se smí používat jen svíce z čistého včelího vosku. Jako „panenské včely“ berou čistý vosk s květin, tak Syn Boží vzal své přesvaté tělo z čistého lůna Marie Panny. A jako září jasný plamen z čisté voskovice, tak zářilo božství Kristovo v jeho životě a nauce z jeho přesvatého člověčenství. To vyjadřuje už sv. Anselm: „Vosk, vytvořený panenskou včelou, je symbolem těla Kristova, zrozeného z Marie Panny; knot je symbolem jeho duše, plamen pak symbolem jeho božství.“

Světla na oltáři jsou však také symbolem toho světla, které Kristus rozsvítil v nás. „Byli jste temnota, nyní však jste světlo v Pánu.“ Září v nás světlo víry, naděje a lásky. Proto všem těm, kteří dlí v temnotě nevědomosti a nevěry, máme být nositeli světla.

A ještě jedno naučení nám dává hořící svíce. Stravuje se ve službě Boží. Tak se máme obětovat pro Boha i my. Světlo svíčky se nezmenšuje, i když svíčky ubývá. Tak naše duše nemá malomyslnět, když musí něco obětovat, když na ni dolehne utrpení. Naše láska k Bohu musí zůstat stále velká a zářit až do konce!

6. Od 16. století se staví doprostřed na oltář *tabulka* s některými mešními modlitbami, při nichž používání misálu pro zvláštní polohu těla by bylo nepohodlné nebo neproveditelné. Jejich účelem tu-

díž jest, podporovati paměť kněze. Od 17. století se staví na oba konce oltáře ještě menší tabulky, na nichž jsou modlitby, které se kněz modlí na těchto místech, zatím co misál je jinde.

Aby netrpěla vzácná vazba misálu, ale také proto, aby se z misálu lépe četlo, klade se misál (už od 13. století) na polštářek nebo na pohodlnější pult.

7. Krásný a Církví doporučovaný je zvyk, zdobiti oltář *květinami*. Svěží a vonné květy jsou na oltáři velmi pěkné a příjemné; zvyšují lesk slavnosti a povznášejí věřící. Je v nich cosi rajscky krásného. Okouzlují a povznášejí srdce i smysly.

Svámi nádhernými barvami a svou příjemnou vůní jsou odleskem krásy a dobroty Boží.

Mimoto květy jsou symbol milostí a ctností, jimiž má být duše ozdobena a které ve světle a teple eucharistické oběti se mají rozvíjeti stále více a krásněji. Vybízejí nás k tomu, abychom ze svého srdce vytvořili krásnou zahradu květů ctností, aby v ní Kristus přebýval rád.

III. KALICH S PŘÍSLUŠENSTVÍM

1. Vlastní obětní nádoby jsou kalich a patena.

Kalich, kterého použil Božský Spasitel při poslední večeři, se sotva lišil od kalicha, kterého se tehdy užívalo při hostinách. I když v prvních dobách Církve bývaly kalichy z méně vzácných kovů (z mědi, mosaze, nebo i ze skla a ze dřeva), přece i tehdy se snažili podle možnosti jej vyzdobit. Nebyl-li celý kalich zlatý, pak aspoň vnitřek kalicha měl být pozlacen, z úcty k nejsvětější krvi Páně.

K obětování sv. Hostie se odedávna používalo plochého talířku, zvaného *patena*. Patena má být z téhož kovu jako kalich a rovněž aspoň uvnitř pozlacená, zase z úcty k přesvatému tělu Páně.

Kalich s patenou připomínají onen nový hrob, do něhož bylo položeno mrtvé tělo Pána Ježíše. Tato symbolika je také podkladem obřadů na Ze-

lený čtvrtek, kdy sv. Hostie, určená pro Veliký pátek, klade se do kalicha a přikryje se palou a obrácenou patenou.

Kalich sám je symbolem Srdce Ježíšova, plným lásky k Bohu, shromažďujícím nejsvětější krev. Patena pak je symbolem Srdce Ježíšova, plným lásky k lidem (cor patens), otevřeným pro všechny; nebo je též symbolem kříže (patibulum crucis), na němž Božský Spasitel přinesl oběť krvavou. (Innoc. III.: De Sac. alt. Myst. I. 6, c. 1.)

2. Ke kalichu patří *korporál*, na nějž se klade tělo a krev Páně; a pak *pala*, kterou se zakrývá kalich. Původně pala nebyla oddělena od korporálu, tvořila s ním jeden celek. Korporál byl tak veliký, že přikrýval celý oltářní stůl. Jedním jeho cípem se po proměňování přikrýval kalich s krví Páně. Ve 12. století se místo toho začalo užívat zvláštního, složeného korporale k přikrytí kalicha. Tak vznikla nynější pala.

Korporál má býti ze lněného plátna celý bílý. Kromě rohů nemá býti vyšíván, aby drobtý sv. Hostie se daly patenou snadno posbírat.

Pala jest jednoduchý nebo dvojitý čtverec plátna, obyčejně vystužený. Shora může býti na ni přišit stejný čtverec z barevného hedvábí nebo brokátu, zdobený církevními symboly, nikdy však obrazy připomínajícími smrt.

Poněvadž korporál i pala vznikly z oltářních plachet, mají též symbolický smysl jako ony: připomínají plátno, do něhož bylo zahaleno tělo Božského Spasitele před pohřbem, a jeho šat, o nějž se rozdělili vojíní losem.

Někteří liturgisté jdou ještě dále; praví, že korporál připomíná plénky, do nichž bylo zavínuto Božské Dítě v jeslích, už tehdy potřísněné krví při obřezání; anebo také, že korporál připomíná roušku, do které Božský Spasitel vtiskl svou zkrvavenou tvář. (Sr. Sv. Tomáš: IV. Sent., dist. 13, q. 1, a. 2, sol. 3, ad 3.)

3. Na kalich se klade *purifikatorium*. Je to bílá

plátěná utěrka, kterou si kněz utírá prsty a ústa po sv. přijímání, a pak jím vytírá kalich. Purifikatorium bylo zavedeno až v 16. století. Aby se rozlišilo od jiných částí, má na něm býti vyšit uprostřed křížek červeně nebo modře.

4. Ke kalichu patří ještě *velum* a *bursa*. *Velum* slouží k zakrytí kalicha a pateny až do obětování a po svatém přijímání. Má býti téže barvy jako kasule a vždy hedvábné, i když kasule je z jiné látky. Téměř všude bývá na velu kříž, ačkoli to není předepsáno. Velum bylo zavedeno až v 15. století.

Velum je předepsáno z úcty ke kalichu, v němž se proměňuje krev Páně. Velum značí také hluboké a neproniknutelné tajemství Eucharistie.

K přenášení korporálu k oltáři i od oltáře slouží *bursa*, která je též novověkého původu. Je to jakási kapsa. Má býti otevřena jen s jedné strany a dosti velká, aby se do ní mohl snadno vložit korporál. Má býti téže barvy jako mešní roucho.

IV. KNĚŽSKÁ ROUCHA

Většina nynějších kněžských rouch byla původně společná duchovenstvu i laikům. Nynější kněžská roucha pocházejí asi z 8. století; jen poněmáhlu zůstávají ve výlučném užívání duchovenstva, zatím co laici se pak začali oblékat jinak.¹ Svěcení těchto rouch, jež vykonává biskup nebo zplnomocněný kněz, je vyjímá ze světského užívání.

1. *Humerál* (humerale nebo amictus) byl původně šátek na krk, který se nosíval u Římanů v létě proto, aby netrpěl vzácný šat u krku potem, a v zimě proto, aby se člověk nenachladil. Jako bohoslužebné roucho se humerál začal nositi v 9. století. S počátku se oblékal na krk až po albě. Kasián o něm praví: „Jeho účelem bylo stáhnout tuniku na prsou poněkud načechranou.“² Ale už v 10. století si jej kladl kněz napřed na hlavu, a teprve až ob-

¹ Sr. Thalhofer: Op. cit., I, p. 494.

² Sr. Batifoll: Op. cit., p. 53.

lékl ostatní bohoslužebná roucha, spustil si humerál na krk. U některých řádů (dominikánů, benediktnů, františkánů) klade si kněz až dosud humerál na hlavu, a teprve u oltáře před stupňovými modlitbami spustí jej i s kapucí na krk. Ostatní kněží však podle předpisu oblékají si nyní humerál tak, že jej na okamžik položí na hlavu a pak jej hned spustí na krk a zakryjí si jím pak kolár.

Symbolismus humerálu je vyjádřen v modlitbě, kterou kněz říká při oblékání humerálu: „Vlož, Pane, na mou hlavu *přilbu spásy*, abych odrazil všechny ďábelské útoky.“ Tato ochranná přilba (humerál) je tedy symbolem křesťanské naděje. Živá naděje ve věčné statky, které nám Kristus získal a slíbil, živá naděje v milost Boží a věčnou slávu, je mocnou zbraní proti ďábelským útokům. Nic není důležitější pro kněze v okamžiku, kdy se chystá přiblížit se k posvátnému tajemství eucharistické oběti, než pevná naděje.

2. *Alba* (t. j. bílá [tunika]) vznikla z bílé tuniky, kterou nosívali Římané všeobecně dlouhou až po kotníky. Je to nejstarší část kněžských rouch. Má být zhotovena z bílého plátna. Na rukávech a na spodním okraji může být ozdobena krajkami.

Symbolismus alby, založený na její bělosti a její látce, je zřejmý; je také vyjádřen v modlitbě, kterou říká kněz při jejím oblékání: „*Obmyj* mne, Pane, a *očisť* mé srdce, abych *obmyt* v krvi Beránkově požíval radostí věčných.“ *Alba* je tedy znamením čistoty a nevinnosti, s níž má kněz přistoupit k oltáři.

Jiný symbolismus se zakládá na způsobu výroby látky, z níž má být *alba* zhotovena. Ona látka není přirozeně bílá, nýbrž musí projít dlouhým procesem: je polévána vodou, vystavena dešti a slunci, než je konečně vybělena. Podobně duše nenabude okouzující bělosti, t. j. svatosti jinak než umrtvováním, odříkáním, a utrpením, s nímž spolupůsobí hřejivé paprsky milosti Boží.

3. *Cingulum* jest opasek, kterým se vždy přepá-

sávala *alba*, aby nevadila v pohybech. *Cingulum* může mít podobu provazu nebo tkanice. Na koncích může mít třapce. Může být zhotoveno ze lnu, konopí, hedvábí nebo vlny. Obvykle bývá bílé, ale může být i téže barvy jako kasule.

Symbolismus *cingula* je jasně vyjádřen v modlitbě, kterou říká kněz, když si je opasuje: „Opas mne, Pane, *opaskem čistoty*, a uhas v mém ledví oheň vášně, aby zůstávala ve mně ctnost zdrženlivosti a čistoty.“ - Mimoto *cingulum* je symbolem umrtvování. A právě umrtvování jest zajištěním čistého života. Bez umrtvování kněz nemůže být služebníkem ukřižovaného Krista.

4. *Manipul* (z lat. slova *manus* = ruka) vznikl z ozdobného kapesníku, jež nosívali římští vyšší úředníci v levé ruce; jím na příklad mávali na zahájení her v cirku. Ze světského obyčeje přešel *manipul* do liturgie. Až do 10. století byl *manipul* skutečný šáteček, který se nosil složený na levé ruce a jehož se užívalo jako kapesníku k utírání potu a pod. Od 10. století byl *manipul* přetvořen v ozdobný pás, který se nosil na levé ruce. Podle nynějších liturgických předpisů má být *manipul* zhotoven z téže látky jako kasule a aspoň uprostřed na přehbí má být ozdoben křížem, jež kněz líbá před obléčením *manipulu*.

Symbolický význam *manipulu* je zřejmý ze slov, která se kněz modlí při jeho oblékání: „Nechť, Pane, zasloužím nositi *manipul lkání a bolesti*, abych spleáním přijal odměnu za práci.“ *Manipul* je tedy symbolem kněžské horlivosti. Po každé, když kněz vystupuje k oltáři, má obnovit předsevzetí, že bude pracovat a obětovat se pro spásu nesmrtelných duší. Oběť kalvarská, kterou bude obnovovat na oltáři, mu každodenně připomíná důležitý zákon odříkání.

5. „*Stola* byla až po prvních 8 stoletích nazývána *orarium* (z latinského slova *os* - ústa, tvář). Původně to bylo jemné plátno, jehož užívaly význačné osobnosti k utírání obličeje. Užívali ho hlavně ti,

kteří měli veřejné proslovy. Proto v Církvě se stává ozdobou biskupů, kněží a jáhnů.³

Dnešní štola má být zhotovena z téže látky jako kasule a uprostřed ozdobena křížem. Jáhen nosí štolu na albě na levém rameni a oba její konce upevní na pravém boku. Kněz nosí štolu křížem přes prsa. Biskupovi splývá štola rovnoběžně dolů.

Symbolismus štoly je patrný z modlitby, kterou říká kněz, když obléká štolu: „Dej mi, Pane, štolu (= šat) nesmrtnosti, kterou jsem ztratil při odboji prarodiče; a ačkoli nehoden přistupuji k tvému svatému tajemství, nechť přece zasloužím věčné radosti.“ - Štola je tedy symbolem nesmrtnosti a svatosti.

6. *Ornát neboli kasule* je nyní nejsvrchnější roucho kněze při mši svaté. Vznikla ze starověkého svrchního pláště, jež nosili všichni Římané. Latinsky se jmenuje „*casula*“, t. j. domeček; řecky „*planeta*“, t. j. oděv, který se mohl snadno otočit na kteroukoli stranu. Původní kasule se totiž dosti podobala jakémusi domečku, jímž byl kněz celý obklopen. Poněvadž byla kulatá, mohla se snadno otáčet kolem krku. Aby měl kněz volné ruce, zvedal si kasuli po stranách; při pozdvihování mu ji nazvedal jáhen. Později byla zvláště po stranách stále zkracována a vystřihována, až konečně v 16. století dostala nynější tvar, který málo připomíná původní kasuli.

Kasule byla dlouho oděvem společným všem duchovenstvu. Nosili ji též jáhni, podjáhni i akolyté. Od 9. století jáhni a podjáhni místo kasule nosí tuniku. Od 11. století se stala kasule výhradně kněžským rouchem.

Symbolismus kasule je zřejmý z modlitby, kterou říká kněz při jejím oblékání: „Pane, jenž jsi řekl: *Jho mé je sladké a mé břímě je lehké*, dej, abych toto mohl tak nositi, abych dosáhl tvé milosti.“ Kasule připomíná knězi, aby jho Páně vzal na sebe ochotně a radostně, jako pravý apoštol Kristův.

³ Le Brun, Op. cit., t. I, p. 50.

Poněvadž kasule přikrývá všechna ostatní roucha, jest symbolem lásky k Bohu a k bližnímu, jež přikrývá všechny poklesky (I. Petr. 4, 8).

Posvátná roucha, jimiž se kněz odívá ke mši sv., jednak naznačují jeho důstojnost jako zástupce Ježíše Krista a prostředníka mezi nebem a zemí, jednak také mu připomínají, jakými ctnostmi má být ozdoben, jakými nebeskými myšlenkami a city má být naplněno jeho srdce, jakou svatostí má zářiti, chce-li přinášeti oběť nejsvětější co nejhodněji.

V. LITURGICKÉ BARVY

Církev po dlouhou dobu, až do středověku nepředpisovala zvláštní barvy pro bohoslužebná roucha. Používalo se hlavně bílé barvy. Sváteční světské šaty byly barvy bílé. Proto i v liturgii byla bílá barva nejčastější. V době Konstantinově se však užívalo v liturgii také barevných svrchních rouch. Teprve koncem 12. století byly vydány jisté předpisy o používání liturgických barev.

V římské liturgii Pius V. předepsal pět barev: bílou, červenou, zelenou, fialovou a černou.

Bílá barva značí radost, nevinnost, andělskou slávu. Proto se jí užívá o svátcích Páně, nejsou-li to dni smutku a utrpení, o svátcích Panny Marie a svatých, kteří nejsou mučedníci.

Červená barva je barva krve a ohně. Proto se jí užívá o svátcích Páně, které připomínají utrpení Páně, o svátcích Ducha sv. a o svátcích mučedníků.

Zelená barva je symbol naděje. Používá se jí v době, která mysticky značí cestu k nebi, t. j. v době po Zjevení a Duchu svatém.

Fialová barva je znamením kajicnosti. Proto se jí užívá v době adventní, předpostní, postní, ve kvatembry a vigilie.

Černá barva je symbolem smrti a smutku. Proto se jí používá na Velký pátek a při zádušní mši svaté.

Mimoto dovolená, ale ne předepsaná barva jest

růžová, již se může užívat dvakrát v roce: v třetí neděli adventní (Gaudete) a ve čtvrtou neděli postní (Laetare).

Jen tyto barvy jsou přípustné v římské liturgii. Kongregace obřadů zakázala používat k bohoslužbám rouch všech barev, na nichž nelze rozeznat, která převládá. Rovněž je zakázáno užívat v liturgii barvy žluté nebo modré. Zlaté látky je dovoleno použít místo barvy bílé, červené a zelené. Stříbrné látky lze použít pouze místo látky bílé.

Liturgické barvy platí pro kasuli, štolu, manipul, pluviál, dalmatiku, ano i pro antependium a konopeum, jež zahaluje svatostánek.

STUPŇOVÉ MODLITBY

PŘINÁŠENÍ eucharistické oběti vyžaduje *2. kap.* přípravu, neboť se svatými věcmi se musí zacházeti svatě. Celý život kněze má být přípravou k přesvaté oběti. Ale kromě této vzdálené přípravy je třeba ještě bližšího soustředění, když má být sloužena mše svatá. Je třeba očistit se ode všeho pozemského, je třeba přijít k oltáři se srdcem čistým, neposkvrněným.

To je smysl stupňových modliteb, které jsou bezprostřední přípravou ke mši svaté. Původně tato bezprostřední příprava byla ponechána soukromé zbožnosti jednotlivců. Ačkoli nynější stupňové modlitby pocházejí teprve ze středověku, přece podobná příprava ke mši svaté byla konána už od dob Kristových. Už Didache (z konce I. století) napomíná věřící: „V den Páně se shromážděte, lámejte chléb a slavte Eucharistii; *napřed však vyznávejte své hříchy, aby vaše oběť byla svatá.*“ (14, 1.) Podrobnější popis tohoto obřadu nacházíme až v 7. století. Církev až do 9. století nic nepředpisuje o tom, jaké přípravné modlitby, kdy a kde mají být konány. Kněz se je modlil buď při oblékání posvátných rouch nebo cestou k oltáři. Ačkoli tyto modlitby bývaly velmi různé, přece v podstatě byly vždy stejné; vždy vyjadřovaly důvěru v Boha, pokorné vyznání chyb a upřímnou lítost; všechny pak byly seskupeny kolem Confiteor, k němuž připravovaly anebo jež doplňovaly.¹

V římské liturgii stupňové modlitby nyní obsahují: znamení kříže, *Introibo* a žalm *Judica, Confiteor* a vyzvání, jímž končí toto všeobecné vyznání

¹ Ještě podnes stupňové modlitby dominikánů neobsahují nic jiného než jediný verš: Confitemini Domino, pak Confiteor, Misereatur a Adiutorium nostrum.

hříchů; pak dvě modlitby: *Aufer a nobis* a *Oramus te* při výstupu k oltáři.

I. ZNAMENÍ KŘÍŽE

Není bez důvodu, že mše svatá začíná znamením kříže. Neboť tento veliký liturgický úkon, který je středem a sluncem celého náboženského života, je vlastně obnovou oné krvavé oběti, která byla přinesena na dřevě kříže na Kalvarii. Tímto znamením se tedy má naznačiti, že eucharistická oběť je totožná s obětí kříže.

Slovy *Ue jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Amen*, jež při tom kněz pronáší, prohlašuje všem věřícím, že bude obnovovat oběť Ježíše Krista, a to mocí Ježíše Krista a ke slávě celé nejsvětější Trojice.

Znamení kříže zde má také hluboký symbolický význam: Když sestupuje ruka s čela pod prsa, naznačuje se tím, že Kristus pro naši spásu sestoupil s nebe na zemi; a když se ruka pohybuje z leva do prava, naznačuje se tím, že Kristus nás svou smrtí na kříži vykoupil, z levice, z místa zavržení, nás přenesl na pravici, do věčné slávy.

Znamení kříže má posvětit všechny naše myšlenky, naznačené čelem, všechny naše tužby, naznačené hrudí, a všechny naše skutky, naznačené pravicí, jež činí toto posvátné znamení.

II. ŽALM 42. (JUDICA ME)

Když si kněz znamením kříže uvědomil, jak velký úkon má nyní konat, hned si umiňuje, že chce přinášeti nejsvětější Oběť hodně a důstojně. A tento svůj úmysl vyjadřuje žalmem 42., zasazeným do antifony:

*Ustoupím k oltáři Božímu,
před Boha, jenž je původcem radosti mé od mlado-
sti mojí.*

Kněz přistupuje k oltáři, bude se stýkati s nejvyšším Pánem a nejsvětějším Bohem. Jeho duše bude tímto stykem povznesena, přetvořena a omlazena. Když si však uvědomí, jak nesmírná je velebnost Boží, když pomyslí, jak vznešenou funkci má nyní konat, cítí svou vlastní nehodnost a slabost, cítí, že je dosud starým člověkem, člověkem hříšným a tělesným, že dosud neodumřel tomu, co ho stále zdržuje na cestě k Bohu a co jej strhuje ke hříchu. Proto volá s žalmistou: „Judica me Deus . . . Zjednej mi právo, Bože.“ Střídavě se modlí žalm 42. s ministranty, kteří jsou vlastně zástupci všech přítomných. Proto podobnými myšlenkami mají býti proniknuti také všichni věřící, kteří se účastní mše svaté, neboť i oni přinášejí eucharistickou oběť spolu s knězem, i oni jsou kněžími, ovšem svým způsobem, jak bylo dříve vyloženo.

Žalm 42., přetvořený v dialog mezi knězem a věřícími, velmi vhodně vyjadřuje různé city, jež se střídají v srdci kněze i lidu; vyjadřuje hned radostnou důvěru, hned bolestnou touhu, hned pokornou bázeň, hned svatou oddanost, hned hlubokou bolest a hned zase zářivou radost.

*K. Zjednej mi právo, Bože, a rozhodni při mou
proti bezbožnému lidu; od člověka nespravedlivého
a lstivého vysvobod mne.*

*M. Neboť tys, Bože, síla má! Proč mne zapuzuješ,
a proč smuten chodím, když mne souží nepřítel?*

*K. Sešli světlo své a pravdu svou; ty mne povedou
a dovedou ke svaté hoře tvé a do stánků tvých.*

*M. I ustoupím k oltáři Božímu; před Boha, jenž
je původcem radosti mé od mladosti mojí.*

*K. Oslavovati tě budu na citaře, Bože, Bože můj.
Proč se rmoutíš, duše má, a proč mne znepekokuješ?*

*M. Doufej v Boha, neboť opět budu jej oslavovati -
Spasitele svého a Boha svého.*

Tento žalm vyjadřuje touhu žalmistovu po svatyni Hospodinově. Žalmista, vypuzený z Jerusalema,

soužen svými nepřáteli, touží po návratu do svatyně a s důvěrou očekává, že vstoupí k oltáři Božímu a přinese Bohu oběť.

A podobně kněz i věřící lid přes svou nehodnost doufají v Pána, který jest jejich silou, jejich světlem, jejich radostí. Doufají, že On je přivede do svatyně, k oltáři Božímu, k mystické Kalvarii. Smutek a neklid se stále ozývá v duši, ale důvěra převládá. Důvěra v Boží dobrotu a milosrdenství . . .

Konečně tato důvěra propuká ve chvalořečení: *Sláva Otci i Synu i Duchu svatému, jakož bylo na počátku i nyní i vždycky, a na věky věkův. Amen.* Těmito slovy kněz s celou křesťanskou obcí vyznává tajemství nejsvětější Trojice, vzdává jí hold a projevuje úctu pokorným skloněním hlavy.

III. CONFITEOR (VŠEOBECNÉ VYZNÁNÍ HŘÍCHŮ)

Hlavní část stupňových modliteb jest všeobecné vyznání hříchů, jež koná napřed kněz a pak všechen shromážděný lid.

Člověk není nikdy dost čistý před nekonečnou čistotou Boží. Proto napřed kněz, hluboce skloněn před stupni oltáře, pokorně vyznává své chyby, zkroušeně jich lituje a prosí za odpuštění. Jen ten, kdo má srdce čisté, může přinášeti oběť Bohu příjemnou. Kněz je zástupcem Ježíše Krista, velekněze svatého, nevinného, neposkvrněného, odděleného od hříšníků (Žid. 7, 26). Proto je třeba, aby byl čistý a svatý. Přesto, že se pečlivě připravoval k nejsvětější oběti, přece nyní cítí, že není ještě tak čistý a svatý, jak by to vyžadoval onen vrcholný úkon, k němuž se nyní chystá. Proto je třeba, aby se ještě více očistil. Hluboce se tedy sklání a pokorně vyznává veřejně své hříchy svému Tvůrci i všemu tvorstvu.

To jest ono Confiteor, jež ve své nynější formě pochází ze 14. století. Jím se kněz veřejně vyznává

nejen před Bohem, nýbrž i přede všemi nebešťany a před celou křesťanskou obcí, shromážděnou v chrámě.

Pak uvádí, jak zhřešil: myšlením, řečí, skutkem. A dodává, že jest odpovědný za své hříchy, protože se jich dopustil vědomě a dobrovolně. Proto se třikrát bije v prsa, aby naznačil svou vinu, a zároveň aby se vyburcoval ze svého poblouzení a obrátil se celým srdcem k Bohu.

Potom touží, aby mu byly odpuštěny jeho chyby, a proto všechny nebešťany i přítomné věřící, jimž už vyznal svou vinu, úpěnlivě prosí o přímluvu u Boha:

Uyznávám se Bohu všemohoucímu, blahoslavené Marii, vždy Panně, svatému Michaeli archandělu, svatému Janu Křtiteli, svatým apoštolům Petru a Pavlu, všem svatým a vám, bratři, že jsem zhřešil převelice, myšlením, slovy a skutky - svou vinou, svou vinou, svou převelikou vinou! Proto prosím blahoslavenou Marii, vždy Pannu, svatého Michaela Archanděla, svatého Jana Křtitele, svaté apoštolky Petra a Pavla, všechny svaté a vás, bratři, orodujte za mne u Pána, Boha našeho.²

Z tohoto vyznání kněze se mohou věřící učit, že i kněz je člověk, že i kněz je slabý a křehký tvor. A proto se budou varovati neplodného posuzování kněží. Spíše se budou snažiti pomáhati kněžím v jejich těžké práci, pomáhati jim zvláště svými modlitbami. A o to také kněz prosí všechny věřící. Prosí o modlitbu. Proto věřící, na něž se obrací se svou prosbou, se za něho hned modlí:

Smilujž se nad tebou všemohoucí Bůh, a odpustě hříchy tvoje, uveď tě do života věčného.

² Některým řádům je dovoleno přidati v Confiteor také jméno svého zakladatele. Na př. dominikáni přidávají sv. Dominika, benediktini sv. Benedikta atd.

Věřící se tu modlí za svého duchovního Otce. Jsou povinni aspoň někdy si na něho vzpomenouti ve svých modlitbách, ježto on jim zprostředkoval nesmírné množství milostí. Jsou povinni modliti se za něho, jako on se modlí za ně každodenně. Mají si navzájem pomáhati svými modlitbami. Mají skutečňovati ono obcování svatých, které se zde ve stupňových modlitbách projevuje tak krásně . . .

I věřící mají spoluobětovat mši svatou s knězem; i oni cítí svou nehodnost k tak vznešenému úkonu. Proto i oni konají veřejné vyznání hříchů podobně jako kněz. A kněz se pak za ně modlí:

Smilujž se nad vámi všemohoucí Bůh, a odpustě hříchy vaše, uveď vás do života věčného.

Jak by mohla zůstatí bez účinku taková modlitba, plná lásky a pokory? Proto kněz s plnou jistotou k ní ještě připojuje:

Prominutí, rozhrěšení a odpuštění hříchů našich necht' udělí nám všemohoucí a milosrdný Hospodin.

Láska, očištěná a prohloubená upřímnou lítostí a omlazená odpuštěním, projevuje se pak novým žánrem v krátkých, ale žhavých prosbách a odpovědech:

K. Bože, obrať se k nám a oživ nás.

M. A lid tvůj radovati se bude v tobě.

K. Ukaž nám, Pane, milosrdenství své.

M. A spasení svoje nám uděl.

K. Pane, vyslyš modlitbu mou.

M. A volání mé k tobě přijď.

Nežli kněz vystoupí k oltáři, pozdraví shromážděnou křesťanskou obec slovy: *Pán s vámi*. A věřící odpoví: *I s duchem tvým*. Tento pozdrav, který se v liturgii opakuje mnohokrát, jest jakýmsi pojátkem mezi celebrantem a věřícími, a obyčej-

ně je předzvěstí nějaké důležité modlitby. Nežli kněz přednese Bohu nějakou modlitbu jménem všeho lidu, napřed se obrací ke shromážděným se slovy: *Pán budiž s vámi, aby vám vnukl, zač ho máte prositi*. A lid mu odpovídá: *Buď také s tebou, když budeš vyjadřovati naše prosby a přednáseti je Bohu*.

Po tomto vzájemném pozdravu kněz vyzývá věřící k modlitbě. Pak zvolna vystupuje po stupních k oltáři, a při tom znovu prosí o čistotu jak pro sebe, tak pro lid:

Sejmi s nás, prosíme, Pane, nepravosti naše, abychom byli hodni vejíti do Svatyně svatých s čistou myslí.

A když přistoupí k oltáři, hluboce se skloní, sepe ruce, položí je na oltář a modlí se:

Prosíme tě, Pane, pro zásluhy tvých svatých, jejichž ostatky jsou zde, a všech svatých, abys všechny moje hříchy prominouti ráčil.

V obou uvedených modlitbách se ozývá úpěnlivá touha po dokonalém očištění od hříchu a jeho neblahých následků. Kněz jest si vědom své slabosti a nehodnosti, a proto se dovolává zásluhy svatých, zvláště mučedníků, jejichž ostatky jsou uloženy v oltáři; a při slovech: „jejichž ostatky jsou zde“, líbá oltář, symbol Krista a svatých, aby jim projevil svou úctu a lásku. Mučedníci, kteří obětovali svůj život pro Krista, jsou nejdražší údy mystického těla Kristova, jsou nejvíce spojeni s obětí Kristovou. Proto lze doufat, že jejich zásluhy a jejich přímluvy budou pro naše očištění nejučinnější.

Kněz proniknut opravdovou zkroušeností, vystoupí k oltáři. Jeho zkroušenost se však mění v radost. Srdce všech přítomných jsou naplněna radostnou nadějí. Zazní radostný zpěv introitu a srdce se poznesou k Bohu.

3. kap. *ŘI* slavné mši svaté po stupňových modlitbách, když kněz vystoupí k oltáři a políbí jej, vsype kadidlo do kadidelnice a požehná je slovy: „*Od toho budiž požehnáno, k jehož cti budeš spáleno.*“ Pak vezme kadidelnici a okuřuje oltář.

1. Užívání kadidla při bohoslužbě je velmi starý zvyk. Už ve Starém zákoně užívali Židé kadidla při svých bohoslužbách. Hospodin sám jim to přikázal; přesně vymezil, jak se má připravit a kdy se ho má užívat.¹ Ve svatyni byl kadidlový oltář. Každého dne ráno i večer se na něm přinášela oběť kadidla.

I pohané užívali při svých bohoslužbách kadidla. Křesťané v prvních stoletích ho neužívali, aby tento obřad obětování kadidla nepřipomínal nově obráceným z pohanství jejich pohanské oběti a také proto, že obětování kadidla státním bohům bylo projevem odpadu od víry křesťanské. Teprve když křesťané obdrželi svobodu a když se křesťanské bohoslužby mohly konat s větším leskem, bylo zavedeno i užívání kadidla. Od 4. století se ho užívalo všeobecně. V západních liturgiích bylo užívání kadidla přesně vymezeno a ustáleno teprve ve středověku. Ve východních liturgiích se užívá kadidla mnohem častěji než v západních.

2. Spalování kadidla jest *symbolem modlitby a oběti*. Zrnka kadidla, spalovaného na žhavém uhlí, vydávají libou vůni, která se vznáší v oblacích k nebi. Takovou libou vůní má být proniknuta naše modlitba, a tak se má vznášeti k nebi, jako vonné oblaky kadidla. A bude jí naplněna a bude se tak vznášeti, když se dá zcela proniknouti žářem lásky k Bohu, když se zcela oddá Bohu. Písmo sv.

¹ Sr. Exod. 30, 1-10, 34-38.

často přirovnává modlitbu k oblakům kadidla: „Nechť se vznáší, Pane, modlitba má před tebou, jak oběť kadidla.“² A ve zjevení sv. Jana se praví: „A jiný anděl přišel a postavil se k oltáři s kadidelnicí zlatou; a bylo mu dáno mnoho věcí vonných, aby je dal k modlitbám všech věřících na oltář zlatý, který jest před trůnem Božím. I vystoupil dým věcí vonných k modlitbám věřících z ruky andělovy před Boha.“³

Z tohoto prvního významu kadidla se odvozuje další smysl. Kadidlo totiž značí nejen samu modlitbu, nýbrž i účinky modlitby. Je-li modlitba proniknuta žářem lásky k Bohu, a tedy Bohu milá, pak ji Bůh odměňuje hojně svou milostí. Milost Boží se pak snáší k člověku a zcela jej naplní, tak jako oblaky kadidla se pak rozplývají, klesají dolů a zahalují člověka. Modlitba se vznáší vzhůru a milost Boží pak sestupuje k člověku, jak se modlí kněz při okuřování: „Nechť vystoupí k tobě, Pane, toto požehnané kadidlo a sestoupí na nás tvoje milosrdenství“; anebo jak se modlíme v nešporách: „Nechť vystoupí k tobě, Pane, večerní modlitba, a sestoupí na nás tvé milosrdenství.“

Modlitba se však podobá libé vůni kadidla jen tehdy, když vychází z čistého srdce a když je projevem svatého a obětavého života. Písmo sv. rádo srovnává čistotu, ctnost a svatost duše s libou vůní. Z hrobu některých světců vycházela libá vůně jako znamení jejich svatosti. Proto vůně kadidla je také obrazem svatého života. Jako však zrno kadidla vydá libou vůni teprve tehdy, když je položeno na žhavé uhlí a spáleno, tak i lidská duše, chce-li se státi svatou, musí nejprve projíti výhni utrpení a odříkání, aby byla očištěna a osvobozena od lpění na věcech pozemských. Tak je tedy kadidlo také znamením opravdové oběti.

3. Okuřování oltáře před introitem jest snad napodobením starozákonní bohoocty. Starozákonní

² Ž. 140, 2.

³ Zjev. 8, 3-4.

velekněz nesměl vstoupiti do velesvatyně bez okuřování. Podobně když novozákonní kněz přistoupí k oltáři (ad sancta sanctorum) a políbí jej, ihned jej okuřuje. Napřed okuřuje kněz oltářní kříž, pak ostatky svatých, které mohou býti vystaveny na oltáři, a konečně oltář sám, jako symbol Krista. Tím prokazuje poctu napřed Kristu a pak jeho svatým.

Kněz, jenž okuřuje oltář, jest obrazem Krista, jenž jako nejvyšší velekněz stojí u nebeského oltáře a přináší k trůnu Božímu libě vonící obláčky zbožné modlitby věřících. Proto po okuřování oltáře je okuřován také kněz jako zástupce Krista.

Mimoto účelem okuřování oltáře je také opětné posvěcení oltáře, aby byl připraven k důstojné slavnostní oběti. Proto se též před okuřováním žehná kadidlo.

VSTUP (INTROIT)

MŠE svatá v prvních stoletích křesťanských nezačínala stupňovými modlitbami, nýbrž slavnostním vstupem, jež zpívala pěvecká škola, když papež nebo biskup vcházel do chrámu a ubíral se v dlouhém průvodě kleru až k oltáři. Tedy vlastním začátkem mše svaté jest introit čili vstup.

1. Ale ještě před introitem jest v mnoha mších (v římské liturgii v 87 mších) krátká poznámka, která stojí za povšimnutí. Čteme tam na příklad: „*Statio ad Sanctum Petrum*“, nebo „*Statio ad Sanctam Mariam Maiorem*“. Tato slova označují chrám, v němž se v Římě v příslušný svátek konaly bohoslužby.

Duchovenstvo i věřící se napřed shromáždili v některém chrámě, zvaném „*ecclesia collecta*“, a po krátké modlitbě (*collecta*) šli průvodem za zpěvu žalmů a litaní ke chrámu, zvaném „*statio*“ (stanoviště), kde toho dne měly býti konány bohoslužby. Když přišli do chrámu, papež mívával obyčejně napřed kázání a pak sloužil mši svatou.

Většina těchto bohoslužebných shromáždění (*statio*) v určitém chrámě bývala spojena s postem a pokáním. Proto se konávala v adventě, v postě, v květnobru, ve vigilie, při mimořádných pohromách, za odvrácení moru, hladu nebo války. Někdy zase tato bohoslužebná shromáždění bývala projevem radosti, jako v neděli nebo ve výroční den některého světce.

Že tato bohoslužebná shromáždění a hlavně ony slavnostní průvody v době prvních křesťanů měly svůj velký význam, že působily na přihlížející pohany mohutným dojmem a nejednoho z nich obrátily ke Kristu, o tom nelze pochybovat. V 8. století však tato bohoslužebná shromáždění začala ocha-

bovat, až konečně kolem roku 1300 úplně přestala. Teprve po roce 1918 se začínají zase obnovovat, aspoň v Římě.

A nyní otázka: *Mají pro nás tato bohoslužebná shromáždění ještě dnes nějaký význam? - Mají.* Předně liturgický význam. Mešní formuláře bohoslužebných shromáždění jsou totiž skládány ze zvláštním vztahem k onomu místu nebo světcí, u jehož hrobu se v ten den konají bohoslužby. Proto ke správnému chápání liturgických textů je třeba vědění aspoň, kde se konalo ono bohoslužebné shromáždění. Na příklad první neděli po devítiníku lze pochopiti jen tehdy, když víme, že v tu neděli se konalo bohoslužebné shromáždění u sv. Pavla. - Mimoto bohoslužebná shromáždění nám ještě dnes připomínají světovou jednotu římské Církve. I když dnes nelze slaviti jen *jednu* eucharistickou oběť v jednom chrámě, jak tomu bývalo v dobách prvních křesťanů, přece každá svatyně, v níž se shromažďujeme ke mši svaté, nám nahrazuje ono památné shromáždění, určené pro ten den za statio, stává se takřka onou stací, takže všichni se duchovně spojujeme na jednom místě. - A konečně bohoslužebná shromáždění jsou ještě dodnes zvláštním způsobem uctívání svatých; spojují nás se světcem, nad jehož hrobem se konají bohoslužby.

2. Po přípravných stupňových modlitbách začíná vlastně mše svatá *introitem*.

Dnešní introit je pouze nepatrnou částí původních slavnostních vstupních zpěvů. Abychom správně pochopili jeho význam, všimněme si, jak vypadal původně.

Ze sakristie, která bývala v předsíni chrámu, vešel papež nebo biskup hlavním vchodem do chrámu, doprovázen dlouhým průvodem. V čele průvodu šlo sedm akolytů (z každého okresu jeden) s rozsvícenými svíčkami; pak sedm podjáhňů, sedm jáhňů, a konečně četná skupina kněží a biskupů. Takový slavnostní vstup čili introit do basiliky přirozeně trval několik minut, jednak proto, že se ho účastnilo vel-

ké množství duchovenstva, jednak proto, že vzdálenost mezi sakristií, která bývala v předsíni, a mezi presbytářem, byla dosti velká. V takových okolnostech, aby si shromážděný lid udržel pozornost a aby se nenudil, byl od 4. století zaveden zvyk zpívati žalm. Pěvecká škola zpívala jeden verš žalmu po druhém, a lid se také činně účastnil zpěvu tak, že po každém verši zpíval tentýž úryvek, jakýsi refrén, zvaný *antifona*. Tento antifonický zpěv žalmu začal na znamení, jež dal jáhen pěvecké škole; pak zpěv pokračoval a byl přerušen, až když celý průvod duchovenstva přišel do presbytáře; tu celebrant dal zpěvákům znamení, aby ukončili žalm doxologií „Sláva Otcí“.

To je důvod a původ zpěvu při vstupu, zpěvu zvaného prostě „vstup“ (introit).

Časem však tento vstupní zpěv se stával ozdobnější a složitější; proto bývalo zpíváno už jen několik veršů žalmu, až konečně z celého žalmu zbyl toliko jeden verš a antifona. Když byly potom v pozdějších stoletích zavedeny tiché mše, poněvadž nebylo zpěváků, kněz si četl u oltáře sám to, co se původně zpívalo při jeho vstupu k oltáři. Tento zvyk, doplňovati a nahrazovati sbor zpěváků při tiché mši, přešel pak i do slavných mší, a stal se závazným. Je v tom jistá anomalie, ale dá se jaksí omluviti tím, že hudební skladby zkracovaly liturgický text, a proto celebrant musel recitovat všechno, aby nahradil opominutá slova.¹

Zavedením vstupního zpěvu Církve chtěla, aby věřící nezůstali v chrámě nečinní, nýbrž aby se činně účastňovali eucharistické oběti.

Vstupním zpěvem, jehož text i melodie se mění-

¹ Poněvadž dříve to, co zpíval sbor, nerecitoval kněz, proto staré misály byly jiné než misály nynější; původně misály obsahovaly jen modlitby: kolektu, sekretu, postcommunio, prefaci a kánon; nazývaly se *sakramentáře*. Všechno, co se zpívalo, bylo obsaženo v *antifonariu*, jež dnes sluje *graduale*. Když byl zaveden zvyk sloužiti tiché mše, pak musel misál obsahovat všechno, co dříve zpíval sbor, a rovněž epištolu a evangelium.

valy podle svátku, chtěla Církev v přítomných vzbuditi myšlenky a náladu odpovídající tomu nebo onomu svátku. Introit jest jako ouvertura následujícího dramatu eucharistické oběti. Jako v ouvertuře zaznívají hlavní motivy následující skladby, tak i v introitu bývá vyjádřena hlavní myšlenka, a zvláště nálada příslušného svátku. Někdy se introit rozzevčí jásavě a radostně, jindy zase teskně a bolestně.

Několik příkladů nám ukáže, že introit udává základní tón mešní liturgie.

Na Zjevení Páně Církev oslavuje příchod Krista Krále. Liturgie vidí v přicházejícím knězi samého Krista; a proto v introitu zpívá:

Ejhle, přichází Uládce Pán, a království v ruce jeho i moc a vláda.

V. Bože, dej svůj soud Králi, a svou spravedlnost královskému Synu.

V. Sláva Otci i Synu i Duchu svatému, jakož byla na počátku, nyní i vždycky a na věky věkův. Amen.

Ejhle, přichází Uládce Pán, a království v ruce jeho i moc a vláda.

Dovedeme si představit, jak dramaticky působil takový introit při slavnostním vstupu kněze do chrámu, zvláště když se zpíval celý tříkrálový žalm 71., jenž líčí království Božského Krále, a když všechen lid za každým veršem žalmu zpíval tutéž antifonu: „Ejhle, přichází Vládce Pán . . .“

Druhý příklad: Ve čtvrtou neděli adventní římská liturgie zpívá tento introit:

Rosu dejte, nebesa, a oblakové dštěte Spravedlivého; otevři se, země, a vypuč Spasitele.

V. Nebesa vypravují slávu Boží a dílo rukou jeho hlásá obloha.

V. Sláva Otci i Synu i Duchu svatému atd.

Rosu dejte, nebesa, a oblakové dštěte Spravedlivého; otevři se, země, a vypuč Spasitele.

Tento introit je vyjádřením nesmírné touhy po Vykupiteli. Je to modlitba plná naděje a radostného očekávání a žhavé touhy.

Třetí příklad: Ve svátek některé panny Církev zpívá introit:

Milovala jsi spravedlnost, a nenáviděla jsi nešlechtnost; proto pomazal tě Bůh, Bůh tvůj, olejem radosti před tvými družkami.

V. Srdce mé překypuje radostným zpěvem, věnuji svou píseň Králi.

V. Sláva Otci i Synu . . .

Milovala jsi spravedlnost a nenáviděla jsi nešlechtnost; proto pomazal tě Bůh, Bůh tvůj, olejem radosti před tvými družkami.

Tento introit nám představuje svatební průvod. Slavnostní vstup kněze lze chápati symbolicky jako svatební průvod, zvláště když víme, že žalm 44., z něhož se tu uvádí jen jeden verš, jest svatební píseň o Kristu a jeho choti, Církvi.

Těchto několik příkladů nám ukazuje, jak hluboký smysl má introit, zvláště chápe-li se ve spojení se slavnostním vstupem celebranta a ve své nezkrácené formě, s celým žalmem. Introit je opravdu klíčem celé mešní liturgie, neboť ohlašuje a krátce vykládá tajemství nebo svátek, který se slaví. Čtème jej vždy ve spojení s knězem a hledme jej co nejvíce pochopiti, rozjímáme o něm, a naplníme svou duši takovými myšlenkami a city, jaké jsou v něm vyjádřeny! Tak nejlépe pochopíme pak i další části eucharistické oběti.

D O introitu se kněz modlí Kyrie střídavě s asistencí, a to třikrát *Kyrie eleison* (Pane, smiluj se), třikrát *Christe eleison* (Kriste, smiluj se) a zase třikrát *Kyrie eleison* (Pane, smiluj se).

Je to zbytek litanií, které se původně zpívaly na cestě do chrámu, v němž mělo být konáno bohoslužebné shromáždění. V Antiphonarium Gregorianum je na Popeleční středu poznámka: „Když je kolekta (shromáždění), nezpívá se při mši Kyrie, protože bylo diakonem zpíváno v litaniích (při průvodě).“¹ Ještě dosud Kyrie při mši na Bílou sobotu jest vlastně ukončením litanií, jímž začíná tato mše.

S počátku se takové prosby opakovaly mnohokrát. *Kyrie eleison* se zpívalo střídavě s *Christe eleison* tak dlouho, dokud obětující kněz nedal znamení, aby se přestalo. Později, asi v 9. století byl počet těchto proseb omezen, ustálen na devět a rozdělen na tři skupiny. První tři *Kyrie eleison* se vztahují na Boha Otce, trojí *Christe eleison* na Boha Syna, a trojí *Kyrie eleison* na Ducha svatého. Každá prosba se opakuje třikrát, aby se naznačila její úpěnlivost; nebo, jak praví sv. Tomáš, abychom byli vysvobozeni z trojího zla: ze zla nevědomosti, hříchu, a trestu za hřích; anebo konečně, aby se naznačilo, že všechny tři osoby jsou spolu vždy nerozlučně spojeny.²

Vzpomínka na nesčetné hříchy a tresty za hříchy, z nichž pochází všechna bída a všechno utrpení, jež všichni denně snášíme, má nás na počátku mše svaté živě proniknouti a vésti k rozhodnutí, že budeme znovu účinně bojovati proti hříchu. Proto voláme k nejsv. Trojici o slitování a pomoc. Vyzýváme

¹ S. Thomasius, IV, str. 37.

² Sv. Tomáš: Theologická summa, III, 83, 4.

váme Boha Otce, neboť On jest „Otec milosrdenství a Bůh veškeré útěchy“.³ Prosíme Ježíše Krista, neboť On jest „smírnou obětí za hříchy naše, ale nejen za hříchy naše, nýbrž i za hříchy celého světa“.⁴ Vyzýváme Ducha svatého, neboť On byl Kristem dán učedníkům na odpuštění hříchů.⁵ Takové pojmání Kyrie je vyjádřeno zvláště v tropech, jimiž je opatřil středověk.⁶

S touto modlitbou: „Pane, smiluj se,“ se velmi často setkáváme v Písmě svatém; na příklad v evangeliu dva slepci volali ke Kristu: „Pane, smiluj se nad námi“;⁷ tak prosila také žena chananejská: „Smiluj se nade mnou, Pane, Synu Davidův.“⁸

Musíme si uvědomiti, že dokud žijeme v tomto slzavém údolí, není pro nás důležitější a vhodnější modlitby než *Kyrie eleison*, tento výkřik srdce o smilování a odpuštění. Proto Diviš Kartuzián krásně praví: „Zdá se, že mezi všemi prosebnými slovy toto slovo *Smiluj se*, jest nejúčinnější a nepřekonatelné, a že jaksi vítězí nad Všemohoucím. Neboť ať tomu, kdo říká *Smiluj se*, řekne Bůh koli, ten, kdo se modlí, může odporovati a říci: *Smiluj se*“.

³ II. Kor. 1, 3.

⁴ I. Jan 2, 2.

⁵ Jan, 20, 22.

⁶ V Kyriale vatikánského vydání jsou dosud zachována u každého Kyrie aspoň začáteční slova oněch tropů, na příklad první mše: *Lux et erigo*; druhá mše *Kyrie, fons bonitas*, atd. Abychom měli aspoň nějakou představu o těchto tropech, všimněme si na příklad mariánského Kyrie:

Kyrie, ter virginum amator Deus, Mariae decus, eleison.

Kyrie, qui de stirpe regia clarum producis Mariam, eleison.

Kyrie, preces eius suscipe dignas pro mundo fusas, eleison.
Christe, Deus de Patre, homo natus de Maria Matre, eleison.

Christe, quem ventre beata Maria edidit mundo, eleison.

Christe, sume laudes nostras, Mariae almae dicatas, eleison.

Kyrie, o Paraclite, obumbrans pectus Mariae, eleison.

Kyrie, qui facis dignum thalamum pectus Mariae, eleison.

Kyrie, qui supra caelos Spiritus levas Mariam: fac nos post ipsam scandere tua virtute Spiritus alme, eleison.

⁷ Mat. 20, 30.

⁸ Mat. 15, 21-28.

luj se. Řekne-li Bůh: Bezbožný jsi a všeho milosrdenství mého nehoden, ať ubožák odpoví: *Smiluj se*. Neboť poněvadž jsem nehodný, ano, velmi nehodný a takřka nekonečně nehodnější než já sám mohu pochopiti, proto pravím a prosím: *Smiluj se nade mnou*. A ať se proti této modlitbě namítá cokoli, že se totiž nemodlím z touhy po spravedlnosti nebo z opravdové lásky, budu opakovati totéž slovo a řeknu: *Smiluj se*. Neboť poněvadž se nemodlím z touhy po spravedlnosti a z lásky, prosím, aby ses smiloval nade mnou přeubohým a dal mi modliti se z touhy po spravedlnosti a z lásky a jak se tobě líbí. Od tvé spravedlnosti se utíkám ke tvému milosrdenství, které je nekonečně větší, než všechna má špatnost a ubohost: proto *smiluj se nade mnou*; toto slovo nikdy neustanu opakovati“.⁹

Prosba *Kyrie eleison* nám tedy připomíná, jak jsme ubozí a jak potřebujeme Boha a jeho milosrdenství. Proto Diviš Kartuzián praví: „Z toho je patrné, s jakou pokorou a procítěností a zkroutěností srdce se mají říkati tato přesvatá slova: *Kyrie eleison*, ne zběžně, nýbrž zvolna, jako by kněz toužil, aby mu byly odpuštěny všechny druhy hříchů, a tím *vroucněji* ať říká tato slova, čím *častěji* je opakuje. Neboť i *proto se častěji opakuji, aby tím zbožněji byla vyslovována*.“¹⁰

⁹ Diviš Kartuz.: De oratione, a. 27.

¹⁰ Diviš Kartuz.: Expositio Missae, a. 9.

O *Kyrie*, jímž jsme vyznali svou ubohost a ^{6. kap.} vzývali milosrdenství Boží, zazpívá kněz slavnostní *Gloria in excelsis Deo*, v němž pak pokračuje sbor.

1. Tento andělský hymnus, zvaný také velkou doxologií, je původu řeckého, jako *Kyrie*.¹¹ Zdá se, že původně tvořil s *Kyrie* jeden celek, a byl jen jakýmsi doplněním litanií. Obsahuje totiž řadu krátkých proseb, podobně jako v litaniích, a tři invokace: *smiluj se nad námi; přijmi prosbu naši; smiluj se nad námi*. Tyto prosby se shodují s formulami, jež lid opakoval po každém vyjádření úmyslů, které přednášel jáhen.

Dlouho nebylo dovoleno zpívati *Gloria in excelsis* jindy než o vánocích. Teprve kolem roku 500 dal papež Symmachus jen biskupům výsadu, že mohou zpívati *Gloria* v neděle a ve svátky mučedníků. Nynější časté užívání *Gloria* pochází z 11. století. Poněvadž *Gloria* je hymnus plný radosti a nadšení, umlká ve dny pokání a smutku, a ve dny, jež nemají svátečního rázu. Nic není krásnějšího nad tyto překrásné prosby a projevy, z nichž se skládá *Gloria*. Není to dlouhá modlitba, jako na příklad preface, v níž Církev vždy začíná výkladem nějaké nauky, a pak teprve se modlí. Zde celé *Gloria* je plné vzletu, plné nadšení.

2. Postup myšlenek v tomto andělském hymnu a jeho rozčlenění je patrné hned z textu:

Sláva na výsostech Bohu, a na zemi pokoj lidem dobré vůle!

Chválíme Tě. Dobrořečíme Tobě. Klaníme se To-

¹¹ Původně se zpívalo *Gloria* v hodinkách na konci Chval. Teprve později bylo v hodinkách *Gloria* vystřídáno chvalopěvem *Te Deum*, a *Gloria* pak vyhrazeno pro mši.

bě. *Oslavujeme Tě. Díky vzdáváme Tobě pro velkou slávu Tvou. Pane Bože, Králi nebeský. Bože Otče všemohoucí!*

Pane, Synu jednorozený, Ježíši Kriste! Pane Bože, Beránku Boží, Synu Otce! Jenž snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi. Jenž snímáš hříchy světa, přijmi prosbu naši. Jenž sedíš po pravici Otce, smiluj se nad námi. Neboť Ty jediný jsi Svátý. Ty jediný jsi Pán. Ty jediný jsi sarchovaný, Ježíši Kriste,

se svatým Duchem ve slávě Boha Otce. Amen.

Z textu je patrné, že Gloria je chvalo zpěv tří božských osob, spojený s díkem a prosbou. Začíná slovy, jež zpívaly zástupy andělů při narození Kristově. Vtělením a narozením Kristovým počíná dílo vykoupění, Spasitel přijal tělo, jež na kříži obětoval svému nebeskému Otci za spásu všeho lidstva. Proto andělé zpívají:

Sláva na výsostech Bohu, a na zemi pokoj lidem dobré vůle.

Duchové nebeští viděli už při narození Páně oběť Kristovu dokonanou a proto jásají, že byla Bohu vzdána dokonalá sláva, že člověk byl vykoupen, že lidem byl dán pravý pokoj. . . Proto tato andělská slova jsou velmi vhodná při nekrvavé obnově oběti kalvarské, v níž den co den je Bohu přinášena krev jeho Syna k jeho oslavě a k posvěcení celého světa. Právě na oltáři se každodenně zcela naplňují ona andělská slova: s oltáře přijímá Bůh nejvyšší a nejvznešenější oslavu, neboť se tu obětuje sám Bohočlověk k oslavě Boží. A také člověk zde nalézá pravý pokoj, neboť oběť Kristova nám zjednáva odpuštění i milost. Proto při těchto slovech kněz zvedá a spíná ruce na znamení radosti.

Vzpomínka na vykoupění přirozeně vyvolává v duši chválu a vděčnost:

*Chválíme Tě.
Dobrořečíme Tobě.
Klaníme se Tobě.
Oslavujeme Tě.*

Chválíme Tě, protože Tvá moc a Tvá moudrost a Tvoje láska naplňují a oživují celý svět. Když jsi stvořil nebe a zemi, učinil jsi ještě větší a podivuhodnější věc: přijal jsi ve svém božském Synu naši lidskou přirozenost a chtěl jsi, abychom my ubozí červi stali se v Kristu bohy. Dobrořečíme Tobě, protože všechno dobro, všechna krása a všechna svatost nám přichází od Tebe. Klaníme se Tobě, protože jsi nás stvořil a protože jsi náš jediný a pravý Bůh, Pán a Otec zároveň, jenž nikoho nepotřebuješ, na nikom nezávisíš, jenž všechno můžeš, všechno vidíš, jenž svou vlastní silou nám můžeš pomoci a nás spasiti. Oslavujeme Tě, protože všechny jiné oslavy jsou nepravé a marné, jen tvá je pravá a věčná.¹²

Všechna tato slova jsou vlastně jen pleonastickým vyjádřením veliké radosti, kterou je duše naplněna při vzpomínce na vykoupění. Proto chce Bohu vzdáti důstojnou chválu ve spojení s eucharistickou obětí. A její radost se ještě zvětší, když si uvědomí, že ta slova jsou pronášena také jménem Církve, takže vlastní ubohost a hříšnost nijak neubírá ceny této chvále. A všechna chvála pak vrcholí v klanění, jež Církev vyjadřuje také zevně tím, že při slovech „Klaníme se Tobě“ předpisuje knězi úklonu hlavy.

Chvála a klanění vycházejí z poznání, čím je Bůh v sobě a čím je pro nás. A z téhož pramene vychází ještě jiná forma chvály, totiž díkyčinění:

*Díky vzdáváme Tobě
pro velikou slávu Tvou.*

Děkujeme Ti pro Tvou vnitřní věčnou slávu, i

¹² Sr. D. Giuliotti: Il ponte sul mondo, Torino 1932, str. 53.

pro Tvou vnější, časnou slávu. Díky vzdáváme Tobě pro Tvou velikou slávu, kterou máš od věčnosti v sobě, bez počátku a konce. Děkujeme Ti také za Tvou velkou slávu, kterou sis zjednal a kterou si stále zjednááš svým dílem: stvořením, vtělením, vykopením a posvěcením všeho lidstva.

*Pane Bože, Králi nebeský,
Bože Otče všemohoucí!*

Vzývání první božské osoby, nejvyššího Pána a Vládcе všeho světa, nám ukazuje, že všechna předešlá oslava se vztahuje na Boha Otce.

*Pane, Synu jednorozený,
Ježíši Kriste!
Pane Bože, Beránku Boží,
Synu Otce!*

V tomto vzývání Církev takřka hromadí chválu na svého Boha a svého nebeského Chotě. Oslavuje jeho božství, velebí ho jako jednorozeného Syna Božího, ve všem rovného věčnému Otci. Jeho božské i lidské dokonalosti pak shrnuje v jeho jménu: Ježíši Kriste.¹³

A pak následuje trojí prosba k Beránku Božimu o smilování a odpuštění:

*Jenž snímáš hříchy světa,
smiluj se nad námi.
Jenž snímáš hříchy světa,
přijmi prosbu naši.
Jenž sedíš po pravici Otce,
smiluj se nad námi.*

Tyto pokorné a důvěrné prosby se obracejí k tomu, jenž přišel na svět proto, aby vyléčil rány naší

¹³ Ježíš = Spasitel, Vykupitel. Kristus = Pomazaný plností božství.

duše, k tomu, jenž za naše hříchy prolil všechnu svou předrahou krev až do poslední krůpěje.

Jeho moc, odpouštění hříchy, se zakládá na jeho božství, jež slavnostně vyznáváme v další části:

*Neboť Ty jediný jsi svatý.
Ty jediný jsi Pán.
Ty jediný jsi srochovaný,
Ježíši Kriste.*

A poněvadž božské vlastnosti patří všem božským osobám, proto ihned připojujeme:

*se svatým Duchem
ve slávě Otce. Amen.*

3. Jak se máme modlití tento chvalozpěv, to krásně vyjadřuje Diviš Kartuzián: „Tento andělský chvalozpěv máme zpívati nebo čísti s velkou radostí srdce a přesladdkou zbožností, což se nemůže státi, leč je-li rozum v rozjímání o Bohu stále a opravdově upevněn. Neboť čím božstější jsou slova, tím větší pozornost a čistší pozdvižení mysli vyžadují; a také čím citovější a hlubší jest smysl božských slov, tím více škodí a překází i malá roztržitost srdce. Konečně, ačkoli Boha máme prositi pozorně, přece ještě pozorněji jej máme chváliti, a to tím pozorněji, čím vyšší a vznešenější jest Boha chváliti než prositi.“¹⁴

¹⁴ Diviš Kartuz.: Exposit. Missae, a. 10.

7. kap. O Gloria, nebo není-li Gloria, po Kyrie následuje hlavní mešní modlitba, jež slove kolekta. Ve staré liturgii byl totiž zvyk, že po každém význačném úkonu následoval ve formě krátké a obsažné modlitby jakýsi závěr, jež kněz hlasitě přednášel. Po litaních, ukončených prosebným Kyrie, po obětování chleba a vína, jež přinesli věřící, a po přijímání těla a krve Páně následovaly tyto svérázné modlitby. Po každé, když kněz měl přednáseti tyto modlitby, napřed pozdravil všechny přítomné slovy: *Dominus vobiscum - Pán s vámi*. A shromážděný lid odpovídal: *Et cum spiritu tuo - I s duchem tvým*.

1. *Dominus vobiscum (Pán s vámi)* je starý, úctyhodný a velmi obsažný pozdrav. Užívalo se ho už ve Starém zákoně. Na příklad v knize Rut čteme, jak Booz přišel na pole k žencům a pozdravil je: „Pán buď s vámi.“ A oni mu odpověděli: „Požehnej ti Pán.“¹ Archanděl Gabriel pozdravil Marii slovy: „Pán s tebou.“² Kristus pozdravoval své učedníky obyčejně slovy: „Pokoj vám.“³

Apoštolové i v tom následovali svého Mistra. Srovnejme jen uvedené pozdravy s obvyklým zakončením apoštolských listů: „Všem milujícím Boha . . . přebývajícím v Římě, milost a pokoj od Boha Otce a Pána našeho Ježíše Krista . . . Pokoj Páně budiž s vámi . . . ! Milost budiž s vámi . . . ! Buď Bůh s vámi všemi . . . ! Pán buď s duchem tvým.“ Srovnáme-li pozorně pozdravy prvních křesťanů, vidíme, že tyto dvě formule: „*Pán buď s vámi*“ a „*Pokoj buď s vámi*“ mají vlastně tentýž smysl. Jed-

¹ Rut 2, 4.

² Luk. 1, 28.

³ Jan 20, 19 a 21; 14, 27.

nou se přeje, aby Bůh přebýval v člověku svou milostí a láskou z čehož pak pramení pravý pokoj; druhou se zase člověku přeje božský pokoj, který je bez přebývání Boha v člověku nemožný.⁴

Stručnost tohoto liturgického pozdravu, časté jeho opakování, neznalost jeho původu, významu a účinnosti mohou snadno svést k domněnce, že je to pouhý formalismus, nic neznamenající, jako většina moderních pozdravů. Ale skutečnost je zcela jiná.

Kristus k tomuto pozdravu připojil opravdovou účinnost, když pravil svým učedníkům: „Do kteréhokoli domu vejdete, napřed řeknete: Pokoj domu tomuto. A bude-li tam člověk pokoje hodný, spočine na něm pokoj váš, pakli ne, vrátí se k vám.“⁵

Církev svým obřadům a modlitbám dává také zvláštní účinnost. A proto také uvedený liturgický pozdrav dostává jakousi zvláštní sílu, protože je pronášen jménem Církve.

Když kněz přeje věřícím, aby Pán byl s nimi, přeje jim, aby Pán přebýval v nich svou milostí. Tímto pozdravem tedy kněz vyprošuje věřícím milost posvěcující a všechny nadpřirozené ctnosti a dary Ducha svatého, jež nerozlučně souvisí s milostí. Opravdu, nic krásnější jim nemůže přátí.

2. *Et cum spiritu tuo - i s duchem tvým*; nebo prostě: *I s tebou*. Tak odpovídají věřící na pozdrav sloužícího kněze: *Pán buď i s tebou!* Nemohou mu přátí nic většího ani nic menšího. Nic menšího, protože by to odporovalo lásce. Nic většího, protože není nic většího než Bůh.

Tato odpověď je zároveň kratinkou modlitbou lidu za kněze. V evangeliu se dočítáme, jak Kristus sám výslovně několikrát doporučoval modliti se, aby Bůh poslal dobré dělníky na žně svou.⁶ Takřka při každém kroku lze najít křesťany, kteří přísně

⁴ Ve dny, kdy se říká Gloria, biskupové místo *Dominus vobiscum* říkají *Pax vobis*. Z toho je patrné, že je tu jakási souvislost mezi Gloria a mezi tímto pozdravem: biskup totiž přeje věřícím týž pokoj, který byl zvěstován už v Gloria.

⁵ Luk. 10, 5-6. Mat. 10, 12.

⁶ Luk. 10, 2; Mat. 9, 37.

posuzují kněze. Ale kolik je takových, kteří se modlí za kněze, kteří prosí Boha, aby poslal kněze horlivé, nezištné, učené, svaté a zbožné? To je tedy praktické naučení, jež plyne pro všechny věřící z oné kratinky odpovědi: „I s duchem tvým.“

3. *Oremus - modleme se!* Po liturgickém pozdravu jde kněz na epištolní stranu k misálu, vyzve všechny k pozorné a usebrané modlitbě slovem *Oremus*, a pak hlasitě, slavnostně přednáší první modlitbu mešní. Při ní zvedne a mírně rozepne ruce.

To byl nejobvyklejší postoj při modlitbě už ve Starém zákoně. Tak se modlil Mojžíš,⁷ tak se modlil žalmista Páně,⁸ tak se modlil i Kristus, tak se dal přibítí na kříž, s něhož se za nás modlil, umíraje. A takové pokyny dává pro modlitbu i svatý Pavel, když píše: „Chci, aby muži se modlili na všelikém místě, *pozvedajíce ruce čisté bez hněvu a svárливosti.*“⁹ A Tertulián píše: „My však ruce nejen zvedáme, nýbrž také rozpínáme, abychom si připomněli utrpení Páně na kříži, a modlíce se, oslavujeme Krista.“¹⁰ Tentyž postoj nám znázorňují četné obrazy v katakombách.

Po *Oremus* jáhen připojoval pravděpodobně vždy výzvu: *Flectamus genua - poklekněme*, jak se to dosud děje, a modlili se chvíli potichu soukromě. Když jáhen zazpíval: *Levate - vstaňte*,¹¹ všichni zase povstali a kněz shrnul a hlasitě přednesl prosby všeho shromážděného lidu v krátké modlitbě, zvané kolekta.

4. *Kolekta* je tedy krátká modlitba, která jaksí shrnuje a uzavírá v jedné stručné a všeobecné formulě předešlé prosby všech věřících. Proto sluje kolektou, souhrnem předešlých proseb.

Kolekta i ostatní liturgické mešní modlitby (secreta a postcommunio) se vyznačují zvláštní výraz-

⁷ Ex. 17, 8-13.

⁸ Ž. 62, 5.

⁹ I. Tim. 2, 8.

¹⁰ De oratione c. 14.

¹¹ V římské liturgii zpívá *Levate* podjáhen, kdežto v dominikánské liturgii je dosud zpívá jáhen.

nou formou. Obsahově jsou velmi bohaté a pestré. Jsou to přímo perly slohové, naukové i liturgické.

Význačné rysy těchto modliteb a zvláště kolekt lze shrnouti do čtyř bodů: a) Jsou to modlitby podivuhodně stručné; b) kolektivní; c) duchovní; d) konané ve jménu Kristově.

Jsou to vlastně čtyři rysy, jež podle nauky Kristovy má mít každá křesťanská modlitba.

a) První pravidlo o křesťanské modlitbě vyjádřil Kristus slovy: „Když se modlíte, nemluvte mnoho, jako pohané; domnívají se totiž, že budou vyslyšeni pro svou mnohomluvnost. Proto jich nenapodobujte; ví zajisté Otec váš, čeho potřebujete, dříve než ho poprosíte.“¹² Právě proto nás Kristus naučil tak krátké modlitbě, jako jest Otčenáš.

Všimněme si teď liturgických modliteb a zvláště kolekt. Všechny jsou *pozoruhodně stručné*. Každé slovo je v nich tak odměřeno a vyváženo, že, kdyby se vynechalo jen jedno slovo, hned by tím utrpěl buď smysl nebo rytmus. Římské kolekty neplývají slovy, nevypočítávají jednotlivých lidských potřeb. Neboť Bůh zná všechny naše potřeby; proto není třeba obávati se, že jich nesplní, když mu je nevypočítáme všechny dopodrobna.

Všimněme si na příklad kolekty ze 17. neděle po svatém Duchu:

Da, quaesumus, Domine, populo tuo diabolica vitare contagia, et te solum pura mente sectari.

Dej, prosíme, Pane, aby lid tvůj se vyhýbal ďábelským nákazám, a tebe jediného s čistou myslí následoval.

Nebo jiný příklad kolekty z 18. neděle po svatém Duchu:

Dirigat corda nostra, quaesumus, Domine, tuae miserationis operatio,

Prosíme, Pane, nechť činnost tvého slitování řídí naše srdce, protože

¹² Mat. 6, 7.

quia tibi sine te placere non possumus. *se ti nemůžeme líbiti bez tebe.*

Jiný příklad kolekty z 3. neděle po Zjevení Páně:

Omnipotens sempiterne Deus, infirmitatem nostram propitius respice atque ad protegendum nos dexteram tuae maiestatis extende. *Ušmohoucí věčný Bože, shlédni milostivě na naši slabost a k naší ochraně vztáhni pravici své velebnosti.*

Všechny uvedené modlitby jsou podivuhodně stručné, úžasně prosté a zároveň nesmírně hluboké, takže dávají látku k dlouhému rozjímání.

A ještě jeden příklad kolekty ze svátku Zjevení Páně:

Deus, qui hodierna die Unigenitum tuum gentibus stella duce revelasti, concede, propitius ut qui iam te ex fide cognovimus, usque ad contemplantam speciem tuae celsitudinis perducamur. *Bože, jenž jsi dnešního dne Jednorozeného svého pohanům, hvězdou vedeným, zjevil, popřej milostivě, abychom, kteří jsme tě už vírou poznali, až k patření na krásu tvé velebnosti přivedeni byli.*

Jako většina mešních modliteb, tak i tato kolekta se dělí na tři části. První část jest oslovení: Bože! Téměř všechny kolekty se obracejí k Bohu Otci. Často připojují též některou jeho vlastnost, na příklad: Všemohoucí, dobrotivý, milosrdný... Jen několik málo kolekt se vztahuje přímo ke Kristu. - Druhá část obsahuje pohnutku prosby; poukazuje na tajemství, jež se právě slaví, nebo připomíná některou význačnou vlastnost světce, a tím udává důvod, proč toho dne prosíme o tu neb onu milost. V našem případě je to dovedení mudrců ke Kristu prostřednictvím hvězdy. - Třetí část tlumočí vlastní prosbu. Jako mudrci, tak i my jsme vedeni k cíli hvězdou, a to hvězdou víry. Proto prosíme, aby-

chom byli šťastně onou hvězdou přivedeni až k patření na velebnost Boží, jako oni mudrci.

Z těchto několika příkladů je patrné, jak hluboké myšlenky dovede liturgie vyjádřit v několika málo slovech. Kolekta obyčejně vyjadřuje hlavní myšlenku dne nebo svátku. Proto zasluží vždy co největší pozornosti.

b) Druhé pravidlo o křesťanské modlitbě vyjádřil Kristus, když řekl: „Sjednotí-li se dva z vás na zemi o kterékoli věci, za kterou by prosili, stane se jim to od Otce mého, jenž jest v nebesích. Neboť kde jsou dva neb tři shromážděni ve jméno mé, tam jsem já mezi nimi.“¹³ Kristus tedy doporučuje *sjednocení* jako další význačný rys křesťanské modlitby. V Otčenáši, který je vzorem všech modliteb, Kristus nás učí říkati: „Otče můj... , chléb můj vezdejší dej mi dnes; odpusť mi mé viny.“ Kristus nás učil modliti se ve spojení se všemi údy mystického těla: „Otče náš... , chléb náš vezdejší dej nám dnes; a odpusť nám naše viny...“

Právě tento *společenský* rys je příznačný pro nejstarší liturgické modlitby. Biskupové a kněží si byli dobře vědomi, že jsou prostředníky a zástupci všech údů Církve, a toto společenství vyjadřovali také v oficiální modlitbě Církve. Ústy kněze se modlí celá Církev a kněz se modlí za celou Církev, vyprošuje milosti pro celou Církev.

Tento rys opravdového společenství celé Církve tak pronikl liturgické modlitby, že podle něho lze poznati, které jsou starší a které pozdější, které jsou oficiální a které soukromé.

c) Třetí pravidlo o křesťanské modlitbě vyjádřil Kristus, když řekl: „Hleďte nejprve království Boží a to všechno (hmotné potřeby: pokrm, oděv...) bude vám přidáno.“¹⁴ Křesťanská modlitba má tedy býti *zcela duchovní*.

Proto římské kolekty pravidelně žádají jen duchovní statky: milost pomáhající a posvěcující,

¹³ Mat. 18, 19-20.

¹⁴ Mat. 6, 34.

nadpřirozené ctnosti, ošklivost před hříchem, odevzdání do vůle Boží, vytrvalost v dobrém a podobně.

d) Čtvrté pravidlo o křesťanské modlitbě vyjádřil Kristus, když řekl: „Začkoli budete prositi (Otc) ve jménu mém, učiním to, aby oslaven byl Otec v Synu. *Budete-li zač prositi ve jménu mém, učiním to.*“¹⁵ A podobně, když praví: „Vpravdě, vpravdě pravím vám: *Budete-li zač prositi Otce ve jménu mém, dá vám.* Až dosud jste neprosili za nic ve jménu mém; prostě a vezmete, aby radost vaše byla úplná.“¹⁶

Je známo, jak doslova byl uskutečněn tento příkaz Páně v liturgických modlitbách. Každá liturgická modlitba je totiž ukončena známým závěrem: „*Skrze Pána našeho Ježíše Krista, jenž s tebou žije a kraluje v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věkův . . .*“ Tento závěr je krásným vyznáním víry v nejsvětější Trojici, pokorným vyznáním naší nedostatečnosti a veřejným vyznáním, že Kristus je jediný Prostředník mezi Bohem a lidstvem. Tímto závěrem Církev prakticky ukazuje své přesvědčení, že jen s Kristem a skrze Krista může Boha náležitě oslavovat a vyprošovat od Boha slitování, milost a požehnání. A tím nám také ukazuje, jak i my máme naprosto důvěřovat v zásluhy Ježíše Krista, našeho jediného Prostředníka.

Procítěné *Amen (Staň se!)*, jež pronáší všichni shromážděný lid, je pak odpovědí na celou modlitbu kněze, je projevem souhlasu s přednesenými prosbami. „*Staň se, Pane, co chceme my, jen když ty to chceš, Pane; a staň se, co chceš ty, i kdybys chtěl opak toho, co chceme, protože jsi to ty, náš Otec, jenž to chceš.*“¹⁷

Těmito čtyřmi základními rysy je kolekta vzorem všech našich soukromých modliteb a celé naší zbožnosti.

¹⁵ Jan 14, 13.

¹⁶ Jan 16, 23-24.

¹⁷ *Giulioti: Il ponte sul mondo*, Torino 1932, str. 60.

O kolektě následuje čtení Písma svatého, jež ^{8. kap.} tvoří hlavní a nejstarší část tak zvané mše katechumenů. V kolektě celá Církev prostřednictvím kněze vysílala své prosby k Bohu, celá Církev mluvila k Bohu; kdežto v biblických čteních mluví zase Bůh k Církvi prostřednictvím proroků, apoštolů a evangelistů.

I. ČTENÍ Z PÍSMY PŘI BOHOSLUŽBÁCH V PRVOTNÍ CÍRKVI

Už dávno před Kristem se při veřejných bohoslužbách předčítalo vždy něco z Písma svatého. Evangelisté se zmiňují o knihách Mojžíšových a prorocích, jež učitelé zákona každou sobotu předčítali a vykládali shromážděnému lidu. Podobně činili i křesťané při svých náboženských shromážděních, hlavně když měla být přinášena eucharistická oběť. Dosvědčuje to sv. Justin ve své I. Apologii (z roku 150-155): „V den jmenovaný podle slunce (v neděli) shromáždí se všichni, kteří bydlí v městech nebo na venkově ke společné slavnosti; a pak jsou předčítány Paměti apoštolů (evangelia a listy) nebo spisy proroků, pokud čas dovoluje. Když předčítající skončí, představený má promluvu, v níž důrazně vybízí, aby ta krásná nauka byla uskutečňována v životě. Nato všichni společně povstaneme a modlíme se. Po skončení modlitby . . . je přinesen chléb a víno s vodou; a představený koná stejně modlitby a díkůčinění, jak nejlépe dovede. Lid projevuje souhlas odpovídaje: Amen. A pak se rozděljuje Eucharistie: dostanou z ní všichni přítomní, a nepřítomným ji donesou jáhnové.“¹

¹ I. Apol., hl. 67, 3-5.

V prvních stoletích křesťanských nebylo nějakých vymezených úryvků z Písma, které by byly určeny pro jednotlivé mše. Četlo se souvisle celé Písmo svaté, jedna kniha za druhou: četlo se, „pokud čas dovoľoval“, jak praví Justin. A při příštím shromáždění se zase pokračovalo tam, kde se přestalo. Jenom na velké svátky, jako na vánoce, Zjevení Páně, velikonoce, Nanebevstoupení a pod., se učinila výjimka: vzal se z Písma úryvek, vztahující se k oslavovanému tajemství.

V pozdějších stoletích s rozvojem církevního roku bylo více zaváděno čtení slavnostem přiměřené, a poněmáhle se upouštělo od souvislé četby Písma svatého. Začínají se tvořiti perikopy, úryvky z Písma, určené pro jednotlivé mše. Jednotící zásadu při výběru těchto úryvků lze pozorovati zvláště při velkých svátečních okruzích: v adventě se čtou úryvky, jež mají vztah k příchodu Páně; v době vánoční pak úryvky, jež mluví o narození a zjevení Páně; v době postní - úryvky o pokání a o utrpení Páně; v době velikonoční - o zmrtychvstání Páně. Na volbu úryvků měl často vliv také chrám, v němž se konalo bohoslužebné shromáždění,² nebo také snaha o soulad mezi epištolou a evangeliem. Když se na příklad ve čtení na svátek Zjevení Páně praví: „Přijdou a přinesou mu zlato a kadidlo“, tento úryvek byl zvolen jistě proto, že se v evangeliu čte: „Obětovali mu dary: zlato, kadidlo a myrhu.“

Nejstarší zachovaný seznam nynějších perikop pochází asi ze 6. století.

Při liturgickém shromáždění před eucharistickou obětí se četlo téměř výhradně Písmo svaté. Jen výjimečně, na příklad ve výroční den smrti některého mučedníka, byla předčítána akta jeho umučení, nebo homilie sv. Otců.

Vždy bývala aspoň dvě čtení: první bylo buď ze Starého zákona nebo z listů apoštolských nebo ze

² Na příklad první neděli po Devítíniku při bohoslužbách v basilice svatého Pavla se čte epištola o osudech apoštola národů.

Skutků apoštolských; druhé čtení, anebo bylo-li jich více, jak je tomu dosud v kvatemburu, pak poslední bývalo vždy z evangelia.

II. EPIŠTOLA

První liturgické čtení při eucharistické oběti sluje *epištola*, protože je to většinou čtení apoštolských listů, hlavně listů sv. Pavla.³ Může však býti z kterékoli knihy Starého nebo Nového zákona, kromě evangelií a žalmů. Poněvadž v prvních dobách křesťanských nebývala zpívána, nýbrž jen čtena, proto v misále bývá vždy označována slovem „čtení“.⁴

Ve starých chrámech se epištola četla s ambonu, s vyvýšeného místa, k němuž se vystupovalo po schodech. Obyčejně bývaly v chrámu dva ambony: jeden na pravé straně, s něhož se četlo evangelium; druhý na levé straně, s něhož se četla epištola.⁵ Byli v chrámě toliko jeden ambon, bývaly na něm dva pulty: jeden nižší, s něhož se četla epištola; druhý vyšší, s něhož se četlo evangelium. První čtení a epištolu četl lektor; od 5. století četl epištolu jen podjáhen a předčítání evangelia bylo svěřeno jáhňům.

Tím vším je naznačena podřadnost epištoly evangeliu. Epištola obyčejně připravuje na evangelium, jest jakýmsi úvodem k evangeliu, umožňuje jeho hlubší pochopení. Epištola a evangelium obyčejně spolu souvisí a navzájem se doplňují.

Obřady při předčítání epištoly bývaly vždy velmi prosté. Jáhen, který měl čísti epištolu, po skončení kolekty vystoupil na vyvýšené místo, a tam, obrácen k lidu, hlasitě četl úryvek z Písma svatého. Ani papež ani biskup ani nikdo jiný nečetl zároveň téhož

³ V dřívějších dobách bývalo toto první liturgické čtení zvané „Apostolus“. Cf. Sacram. Greg.

⁴ Sr. Isid. Hisp.: Etymol., 1. 6, c. 19, n. 9.

⁵ Je třeba uvědomiti si, že původně sloužil kněz mši svatou obrácen tváří k lidu. Podle toho se pak určuje evangelní strana jako pravá.

textu, nýbrž všichni pozorně poslouchali, co předčítá podjáhén pro všechny. A poněvadž ambon byl vždy dosti posunut doprostřed hlavní lodi, podjáhén byl vlastně uprostřed lidu, takže všichni mohli dobře slyšeti, co předčítá.

Po skončení epístoly se odpovídá: *Deo gratias - Bohu díky*. Touto formulí ukončoval dříve biskup čtení Písma svatého. V prvotní Církvi se jí užívalo velmi často, jak je patrné také z listů sv. Pavla. Je to projev vděčnosti za zjevení a poučení Boží, jehož se nám dostává z Písma svatého.

III. EVANGELIUM

Největší úctou bylo provázeno čtení *evangelia*. Mluvil-li Bůh k lidstvu mnohokrát ústy proroků, a pak ústy svého jednorozeného Syna, je spravedливо, aby slovům Syna Božího byla vzdávána zcela zvláštní pocta. Proto čtení evangelia je vrcholem první části mše svaté.

Kniha evangelíí byla v liturgii vždy ve zvláštní úctě. Křesťané v ní viděli nejen nauku Kristovu, nýbrž symbol Krista samého. Proto bývala tak zdobena, proto bývala slavnostně nesena v průvodě a okuřována. Proto na třetím všeobecném sněmu, jak vypravuje Cyril Alexandrijský,⁶ byla umístěna na zvláštním trůně. Také na sněmu tridentském a vatikánském byla uctívána podobně. Je to jediná liturgická kniha, která je líbána, okuřována a znamenána křížem.

Když bylo požehnáno kadidlo, jáhén poklekl na nejvyšším stupni oltáře a modlil se:

„Očisť srdce mé a rty moje, všemohoucí Bože, jenž jsi rty Isaiáše proroka očistil žhavým uhlem; rač i mne tak svým milostivým slitováním očistiti, abych mohl důstojně zvěstovati tvé svaté evangelium. Skrze Krista Pána našeho. Amen.“

Tato modlitba nám připomíná žhavý uhel, kterým seraf se dotkl rtů proroka Isaiáše, aby jej očis-

⁶ Apol. ad Theodos. MPG, t. 76, col. 471.

til a uschoptil hlásati, co mu bylo vnuknuto od Ducha svatého (Is. 6, 5-7).

Po této modlitbě vezme jáhén knihu evangelíí s oltáře (t. j. od Krista, symbolisovaného oltářem), poklekne před knězem a prosí o požehnání: *„Rač, Pane, požehnati.“* A kněz mu žehná slovy: *„Pán budíž v tvém srdci i na tvých rtech, abys důstojně a náležitě zvěstoval jeho evangelium. Amen.“*

Když jáhén obdržel od kněze požehnání ke čtení evangelia, šel v průvodě k vyvýšenému místu na pravé straně oltáře. Před ním šli akolyté s rozžatými svíčkami, symbolem víry, jež vidí ve slovech Kristových světlo světa; pak šel thuriferář s kadidelnicí, podjáhén a konečně jáhén s knihou evangelíí. Na vyvýšeném místě se pak obrátil k lidu, pozdravil jej známým *„Dominus vobiscum“*, ohlásil, z které knihy bude předčítat; a pak četl hlasitě a zřetelně, takže mu všichni mohli dobře rozumět. Na začátku poznamenal knihu evangelíí znamením kříže, aby tím obrazně naznačil, že se v ní jedná o Ukřižované. Pak poznamenal křížem i sebe na čele, na ústech a na prsou, aby tím naznačil vztah evangelia k myšlenkám, slovům i skutkům: na čele, aby naznačil, že věří v nauku Kristovu; na ústech, aby ukázal, že je odhodlán vyznávat ji a hájit jako mučedníci, i kdyby ho to mělo stát život; na prsou, aby dosvědčil, že onu pravdu Kristovu miluje a nosí ji v srdci jako drahocenný poklad. Stejný smysl má kříž, jež činí podobně na začátku evangelia také ostatní věřící.

Při evangeliu všichni povstanou, aby tím vzdali čest slovům Kristovým a naznačili, že jsou ochotni následovati všude svého Božského Pána. A po evangeliu všichni projeví Kristu svou vděčnost za jeho nauku slovy: *„Chvála Tobě, Kriste!“* A biskup nebo kněz políbí knihu evangelíí, modle se: *„Pro slova evangelia buďtež zahlazeny naše viny.“* Slova, jež už před dvaceti stoletími vycházela z úst Kristových, uzdravovala těla i duše. Nyní Kristus už není mezi námi viditelně přítomen. Ale přece

nám vždy v evangeliu zůstávají jeho slova, jež mají ještě i nyní tutéž moc jako dříve, jen když se naše duše otevrou jejich světlu.

Je pravda, že v nynější mši, hlavně v tiché mši, nebývá čtení evangelia doprovázeno takovou slávou jako dříve. Ale přesto lze ještě i v tiché mši pozorovati jakési zbytky původních slavných obřadů. Lze pozorovati přenášení misálu s levé strany na pravou stranu oltáře, a přecházení kněze. Toto přecházení dává tušiti, že je to jakési napodobení slavnostního průvodu jáhna jdoucího na evangelní ambon. Nebo ještě jiná maličkost: Kněz při čtení evangelia nestojí obrácen tváří přímo k oltáři, nýbrž poněkud stranou, ba i misál obrací šikmo, jako by se chtěl co nejvíce obrátit k lidu, aby lid dobře slyšel čtení evangelia. Také v tom lze viděti zbytek původního způsobu čtení evangelia: jáhen se totiž při čtení evangelia na vyvýšeném místě neobracel tváří k oltáři, nýbrž k lidu, jemuž předčítal.

IV. CO MAJÍ ČINITI VĚŘÍCÍ PŘI ČTENÍ EPIŠTOLY A EVANGELIA?

Je samozřejmé, že epištola a evangelium se při mši svaté předčítá proto, aby bylo posloucháno. To ovšem předpokládá, že věřící, jimž se to předčítá, nemají se při tom zabývat ničím jiným, nýbrž pozorně poslouchat, co se čte. Poněvadž však dnes z různých důvodů, hlavně z důvodů jazykových, je těžko rozuměti liturgickému předčítání Písma svatého, proto věřící mají sledovat ve svém misálku, co se pro ně čte. Liturgické čtení Písma svatého není určeno pro chrámové stěny, nýbrž pro všechny přítomné věřící. Proto je záhodné, aby každý si přinesl do kostela misálek, tak jako kdo jde do opery, vezme si libreto, aby rozuměl, co se zpívá.

Jakou důležitost příkládá Církev liturgickému předčítání Písma svatého, je patrné také z toho, že pro bývalé Československo Benedikt XV. dovolil

21. května 1920 zvláštní výsadu, „aby v území československém při zpívaných mších se směl opětvati zpěv epištoly a evangelia lidovým jazykem, i když po něm není kázání k lidu“.

Z liturgického předčítání Písma svatého je také patrné, za jak důležité pro život křesťana považuje Církev Písmo svaté. Nikdy nepřikročí k přinášení eucharistické oběti, dokud nepřečte aspoň dva úryvky z Písma. Sama liturgie jest skvělým vyvrácením všech protestantských pomluv proti Církvi o zanedbávání Písma svatého. Protestanté tvrdí, že oni objevili bibli, dříve zanedbávanou, a že ji dali do rukou nejen kleru, nýbrž všemu lidu. Sama liturgie však dokazuje, jak Církev vždy a všude předčítala bibli všemu lidu, a dbala o to, aby všichni byli aspoň všeobecně obeznámeni s Písmem svatým.

Už sv. Augustin praví všem věřícím: „Poslouchejme evangelium, jako by k nám mluvil sám Pán. Neříkajme: Šťastní, kteří jej mohli viděti, neboť někteří z těch, kteří jej viděli, jej usmrtili . . . Drahocenná slova, která vyšla z jeho úst, jsou napsána pro nás, jsou zachována pro nás, jsou předčítána pro nás, a budou předčítána i pro ty, kteří přijdou po nás . . . Poslouchejme tedy Pána.“⁷

⁷ In Joan str. 30, 1.

ZPĚVY MEZI ČTENÍM PÍSMÁ

9. kap. *MEZI* epištolou a evangeliem už od nejstarších dob se zpíval celý žalm. Církev převzala tento zvyk z bohoslužeb Židovských. Čtení Písma se střídalo se zpěvy žalmů předně proto, aby byla odstraněna jednotvárnost, aby touto změnou posluchači byli osvěženi a povzbuzeni k větší pozornosti. A druhý cíl tohoto střídání byl: dopřáti posluchačům trochu času, aby se mohli zamyslet nad tím, co bylo čteno, aby mohli rozjímati o slovech Písma, zatím co sbor zpíval krásné melodie. Jakési zbytky těchto charakteristických zpěvů máme v *graduale*, *aleluja*, *traktu* a *sekvenci* mezi epištolou a evangeliem.

I. GRADUALE

Graduale, dříve zvané *Responsorium graduale* nebo prostě *Responsorium*, je zpěv žalmu, přednášený na stupních ambonu; je to tedy stupňový zpěv.

Až do 5. století, dokud gradualová melodie byla jednoduchá, po epištole byl zpíván celý žalm. Když však se jeho melodie více rozvinula, zpívalo se už jen několik veršů, až konečně sv. Řehoř jej zkrátil na dva verše, jak je tomu podnes. Toto zkrácené *graduale* se skládá ze dvou částí; první sluje *Responsum* (R), druhá *Versus* (V).

Responsoriální zpěvy (k nimž patří také *Introit*, *Offertorium* a *Communio*) na rozdíl od antifonických zpěvů se přednášely tak, že sólista nebo sbor vybraných zpěváků (*schola cantorum*) zpíval jednotlivé verše žalmu, a shromážděná obec věřících po každém verši odpovídala refrénem. Když pak bylo *graduale* melodicky více rozvinuto, a proto omezeno jenom na refrén a jeden verš, bylo přednáše-

no takto: sólista zazpíval první verš (refrén) a schola jej opakovala. Pak přednesl sólista vlastní *graduální* verš, a schola po něm zase opakovala refrén. Schematicky si můžeme přednášení *graduale* naznačiti takto: *a b a*, t. j.:

- a) Sólista: *Responsum*
- a) Sbor: opakuje *Responsum*
- b) Sólista: *Versus*
- a) Sbor: *Responsum*

Dovedeme si představit, že takový původní *responsoriální* přednes *graduale* byl velmi dramatický a působil mohutně. Teksty některých *graduálních* *responsorií* přímo vyžadují takové opakování. Na příklad *graduale* na svátek sv. Jana Křtitele:

- a) Sólista: „*Dříve než jsem tě v lůně utvořil, znám tě . . .*“
- a) Sbor: „*Dříve než jsem tě v lůně utvořil, znám tě . . .*“
- b) Sólista: „*Hospodin vztáhl svou ruku, dotekl se mých úst, a řekl mi.*“
- a) Sbor: „*Dříve než jsem tě v lůně utvořil, znám tě . . .*“

Druhý verš tohoto *graduale*, končící slovy: „*A řekl mi*“, nutně vyžaduje opakování prvního verše.

Podle nového vydání římského *Graduale Vaticanum* *graduální* verš mají pravidelně zpívat dva zpěváci. Ale totéž *Graduale Vaticanum* dovoluje také přednáseti tento *graduální* verš jako sólo, a zároveň dovoluje opakovati *Responsum* po verši. Tím se tedy *Graduale Vaticanum* vrátilo zase ke krásné původní tradici.

Graduale má nejen zameziti jednotvárnost, nýbrž také zároveň vyjádřiti hlavní myšlenku příslušného období církevního roku nebo svátku, podobně jako *introit*, *offertorium* a *communio*. Proto *graduale* opakuje anebo rozvíjí tutéž myšlenku jako *introit*, aby nám ji ještě více vštípilo, abychom jí byli zcela proniknuti a tak opravdu s pochopením prožívali oslavované tajemství.

Graduale jest jakýsi dozvuk předešlého čtení Pís-

ma. Ve čtení Písma se sklání Bůh k nám, mluví k nám, zjevuje nám svá tajemství; kdežto v graduale se zase my obracíme k Bohu, klaníme se mu, dobrořečíme, děkujeme a prosíme. Graduale vyjadřuje city velmi různé, podle toho, co předcházelo v epištola. Na příklad ve svátek andělů strážných epištola popisuje, jak andělé chrání člověka (Exod. 23, 20-23). A po této epištola následuje graduale:

Ž. 90. R. *Andělům svým přikázal o tobě, aby tě ostrážali na všech cestách tvých.*

V. *Na rukou tě ponesou, abys neurazil nikdy o kámen nohy své.*

S hlediska hudebního graduale patří mezi nejvyšší a nejkrásnější chorální skladby; je to vrchol chorálního umění. Hned na prvý pohled jest v nich patrná neobyčejná bohatost melismatických skupin. A když pak jsou správně předneseny, svou nadzemskou krásou uchvacují posluchače k opravdové zbožnosti.

II. ALLELUIA

V římské liturgii po graduale pravidelně následuje aleluja, vyjma dobu postní. Je to zpěv plný radosti a jásotu, jak je patrné ze slova samého; aleluja totiž značí: chvalte Pána!

V dřívější době římská liturgie mívala obyčejně tři čtení. Mezi prvním a druhým se zpívalo graduale. Mezi druhým a třetím se zpívalo aleluja; napřed ovšem jen v době velikonoční.¹ Řehoř Veliký zavedl zpěv aleluja po celý rok. Když později jedno čtení odpadlo, oblíbené a umělecky velmi cenné aleluja přece zůstalo, a bylo pak chápáno jako příprava k radostné zvěsti, k evangeliu, jako radostný pozdrav Krista, jenž se nám zjevuje v evangeliu.

¹ Sr. Sozomenus, Hist. Eccl., 7, 19.

Zvyk, přidávati k aleluja nějaký verš z žalmů nebo z jiných knih Písma nebo někdy i volně skladby, pochází rovněž z doby Řehoře Velikého. Tento zvyk byl zaveden proto, aby zpěváci si mohli snáze zapamatovati dlouhé řady neum, jimiž byla ozdobena poslední slabika aleluja.

Také alelujový zpěv jest stažen responsoriálně jako graduale, při čemž aleluja se opakuje jako refrén. Schematicky si to můžeme naznačiti takto:

a a b a, t. j.:

a) Sólista: Alleluia.

a) Sbor: opakuje totéž Alleluia.

b) Sólista zpívá verš žalmu.

a) Sbor: Alleluia.

V době velikonoční se přidává ještě druhý verš, a po něm se zase opakuje aleluja.

Alelujový verš bývá obyčejně brán z žalmu, někdy též z jiných částí Písma nebo volně skládán, a vyjadřuje hlavní myšlenku oslavovaného tajemství. Na příklad aleluja ze svátku jména Ježíš:

Alleluia, alleluia. - Ž. 144. - Chválu Páně budou mluvití ústa má, a každé tělo bude dobrořečiti jeho jménu. Alleluia.

III. TRAKTUS

V postní době místo radostného aleluja se zpívá *traktus*. Je to zpěv žalmu, který se liší od responsoriálního a antifonního přednesu tím, že žalm byl zpíván bez refrénu, nepřetržitě, bez střídání sborů; celý sbor zpíval jeden verš za druhým bez přerušování. Odtud jeho jméno *traktus*, poněvadž byl přednášen bez přerušování, takřka jedním tahem - *uno tractu*.² Nesprávně bývá tedy *traktus* nazýván „táhlým zpěvem“.³ Není v něm nic táhlého; ba právě

² Sr. Eisenhofer: *Handbuch der katholischen Liturgik*, Freiburg 1933, str. 109. Sr. také Parsch: *Messerklärung*, Klosterneuburg 1935, str. 154.

³ Tak nesprávně chápe *traktus* dr. Cinek ve své „*Mši svaté*...“, Olomouc 1931, díl I., str. 96.

naopak, traktus vyžaduje, aby byl přednášen velmi svěže, pružně a hbitě. Je pravděpodobné, že původně po druhém čtení, jež předcházelo před evangeliem, nezpívalo se aleluja, nýbrž jen traktus. Teprve později místo traktu bylo zavedeno aleluja. Proto jen v ty dny, kdy se zachovala prvotní liturgie, jako v době postní, po druhém čtení se zpíval traktus; a tento zpěv zůstal i tehdy, když druhé čtení odpadlo.

Ve středověku byl traktus považován za zpěv kající a smuteční, a to hlavně proto, že se zpíval tehdy, když umlklo aleluja. Takové pojmání traktu však není zcela správné, jak je patrné i z obsahu některých traktů; na př. ve druhou neděli po devítiku traktus začíná slovy: „Jubilate Deo - jásejte Bohu;“ nebo ve druhou neděli postní: „Confitemini Domino - chválu pějте Pánu.“ Je pravda, že trakty často dýchají vážností a lkáním k Bohu o pomoc; ale tento rys nelze prohlašovat za všeobecný.

IV. SEKVENCE

Po alelujovém zpěvu někdy následuje *sekvence*. Původ sekvencí je podobný jako původ alelujových veršů. Poslední slabika jásavého aleluja byla ozdobena dlouhou řadou melodií, jimž se v 9. století říkalo „sequentia“, t. j. melodie následující po aleluja. Aby si zpěváci snáze zapamatovali ony dlouhé řady melodií, byla pod ně podkládána slova, s počátku próza, později (ve 12. století) metrické skladby. Tak tedy vznikly sekvence. A poněvadž to byly zpěvy slabičné, a proto blízké lidovému zpěvu, byly ve středověku velmi oblíbeny a rozšířeny; známe na 900 středověkých sekvencí. Ale duchu klasické liturgie jsou poněkud cizí. Proto Pius V. (1570) při reformně římského misálu omezil počet sekvencí na pět, jež jsou pravými perlami náboženské poesie.

Nejstarší z nich jest sekvence velikonoční „*Victimae paschali*“ (od Wipo z Burgundu), a svato-

dušní „*Veni, sancte Spiritus*“; obě pocházejí asi z 11. století. „*Lauda Sion*“, sekvence na svátek Božího těla, pochází od sv. Tomáše Aq. († 1274). Zádusní sekvence „*Dies irae*“ pochází pravděpodobně od Tomáše z Celano († 1255); a mariánská „*Stabat Mater*“ asi od Jacopone da Todi († 1306); do římského misálu však přišla až roku 1727. - Kromě těchto pěti sekvencí, jež se udržely v římské liturgii, dominikánská liturgie má ještě dvě jiné: k sv. Dominiku a k sv. Františku.

Všimneme-li si pozorně gregoriánských zpěvů mezi epistolou a evangeliem, užasneme, s jakým jemnocitem dovede liturgie vhodnou melodií vyjádřit všechny odstíny duševního života, a tím duši osvěžit a uzpůsobit zase k dalšímu pozornému čtení Písma svatého.

O evangeliu někdy kněz zpívá: „Credo in unum Deum.“ Sbor pak ve zpěvu pokračuje, zatím co kněz polohlasitě odříkává totéž:

„*Uěřím v jednoho Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země, všeho viditelného i neviditelného. I v jednoho Pána Ježíše Krista, jednorozeného Syna Božího a z Otce zrozeného před všemi věky. Boha z Boha, světlo ze světla, Boha pravého z Boha pravého. Zplozeného, neučiněného, jedné podstaty s Otcem; skrze něhož všechno učiněno jest. Jenž pro nás lidi a pro naši spásu sestoupil s nebes. I vtělil se Duchem svatým z Marie Panny a člověkem se stal. Ukřižován také za nás, trpěl pod Pontským Pilátem a pohřben byl. Třetího dne vstal z mrtvých podle Písem. A vstoupil na nebesa, sedí po pravici Otce a opět přijde se slávou soudit živé i mrtvé, jehož království nebude konce. A v Ducha svatého, Pána a oživovatele, jenž z Otce a Syna vychází, jenž s Otcem a Synem je zároveň uctíván a oslavován, jenž mluvil skrze proroky. A jednu, svatou, katolickou a apoštolskou Církev. Uyznávám jeden křest na odpuštění hříchů, a očekávám vzkříšení mrtvých a život příštích věků. Amen.*“

1. - Credo je stručné vyjádření základních článků víry. Mešní Credo je poněkud delší, než známé apoštolské vyznání víry. Vzniklo spojením nicejského (325) a cařihradského (381) vyznání víry. Je úplnější a zřetelnější, než apoštolské vyznání víry, neboť bylo zavedeno k potření některých bludů. Proto některé pravdy jsou v něm více rozvedeny, než v apoštolském vyznání víry.

V prvních stoletích křesťanských se při mši svaté

Credo nezpívalo. Teprve v 5. století bylo zavedeno na východě toto slavnostní vyznání víry jako reakce proti některým bludům, jako proti arianismu, macedonianismu a j. Církev římská přijala Credo do mše svaté teprve v 11. století, ne snad proto, že by byla také zasažena bludařstvím, nýbrž hlavně proto, aby slavnostním vyznáním víry ve středisku Církvě byli ve víře upevnění četní křesťanští poutníci.

2. - Hned po evangeliu kněz zazpívá:

Credo in unum Deum - Uěřím v jednoho Boha.

Třebaže svým rozumem poznáváme ze stvořených věcí jeho jsoucnost a některé jeho vlastnosti, přece je to poznání velmi nedokonalé, neúplné, zlomkovité. Vnitřní život Boží, život Nejsv. Trojice, nám odhaluje toliko víra. Proto věřím v jednoho Boha ve třech osobách.

Uěřím v jednoho Boha Otce, z něhož vychází Syn a Duch svatý a jenž i nás učinil svými syny svou milostí. Věřím v jeho otcovskou dobrotu, která o nás ustavičně pečuje a nás vede po cestách nejlepších.

Tento náš dobrý Bůh Otec je *všemohoucí*. On stvořil nebe i zemi a miliony světů a všechno, co jest v nich. On je ustavičně zachovává a řídí svou všemohoucí prozřetelností, takže naprosto nic se neděje bez jeho svaté vůle. Jeho moc není ničím omezena, a vztahuje se na všechno, co jest.

Věřím tedy v jednoho Boha, Otce všemohoucího, *Stvořitele nebe i země, všeho viditelného i neviditelného.*

Tento náš nebeský Otec od věčnosti plodí svého Syna jako své Slovo, které je Bůh právě tak jako Otec, a světlo právě tak jako Otec. Proto: věřím *i v jednoho Pána Ježíše Krista, jednorozeného Syna Božího a z Otce zrozeného před všemi věky. Boha z Boha, světlo ze světla, Boha pravého z Boha pravého.*

Tento věčný Syn Boží jest od věčnosti stále plozen od Otce, přesto však se liší od všeho tvorstva. Všechno ostatní bylo stvořeno, učiněno; kdežto Syn

Boží nebyl stvořen, nebyl učiněn, nýbrž je věčný právě tak jako Otec, jest od věčnosti plozen Otcem. Je též podstaty s Otcem. Proto věřím v Syna Božího, *zplazeného, neučiněného, jedné podstaty s Otcem.*

Všechno, co je stvořené, pochází od všech tří božských osob. Všeobecně se však stvoření připisuje Bohu Otci, jenž všechno tvoří svou moudrostí. A poněvadž druhá božská osoba jest Moudrost Otcova, proto vyznáváme: *skrze něhož (Syna Božího) všechno učiněno jest.*

Tento Syn Boží *pro nás lidi a pro naši spásu sestoupil s nebes; stal se člověkem, aby nás učinil dětmi Božími, aby nás vykoupil od hříchu.*

I vtělil se Duchem svatým z Marie Panny a člověkem se stal. Syn Boží vzal na sebe lidskou přirozenost a nesl všecky obtíže a těžkosti tohoto pozemského života po celých třiatřicet let, z lásky k nám lidem.

A pak po hrozné úzkosti v zahradě Getsemanské, po strašném bičování, byl trním korunován, s křížem na bedrech vlečen na Kalvarii a tam *ukřižován také za nás, trpěl pod Pontským Pilátem a pohřben byl.*

Lidstvo po hříchu prarodičů nebylo schopno podati Bohu zadostučinění, rovnající se velikosti způsobené urážky. Proto přišel sám Syn Boží, aby za nás podal Bohu zadostučinění. Poněvadž každý jeho úkon má cenu nekonečnou, proto nás mohl vykoupit jakýmkoli sebemenším úkonem, třeba i úkonem radosti. Ale On zvolil utrpení, aby nám ukázal, jak my máme nésti svůj kříž, i když je těžký, i když pod ním klesáme.

Ačkoli zemřel jako jiní a byl pohřben jako jiní, přece nezůstal v hrobě jako jiní. *Třetího dne vstal z mrtvých podle Písem, podle předpovědi proroků i podle své vlastní předpovědi.*

Když dokonal své dílo, když napravil hřích, když smířil hříšné lidstvo s Bohem, pak *vstoupil na nebesa, sedí po pravici Otce.*

Ale vrátí se k nám zase; nevíme sice kdy, ale víme, že to bude v poslední den tohoto světa. *Opět přijde, ne už pokorný, ale přijde se slávou soudit živé i mrtvé, a jeho království pak nebude konce.*

Po slavnostním vyznání víry v Boha Otce Stvořitele a Syna Vykupitele přichází vyznání víry v Ducha Posvětilce: *A (věřím) v Ducha svatého, Pána a oživovatele, který je ve všem rovný Bohu Otci i Synu, který zároveň s nimi koná všechna díla vnější, ale jemuž se zvláště připisuje dílo posvěcení. Proto věřím v Ducha Posvětilce a Oživovatele, vleávajícího do lidských duší nový život milosti posvěčující.*

Syn jest od věčnosti plozen od Otce jako věčné Slovo; Duch svatý od věčnosti *vychází od Otce i Syna* jako jejich vzájemná, podstatná láska. Duch svatý je Bůh též podstaty jako Otec a Syn; proto *s Otcem a Synem je zároveň uctíván a oslavován, a mluvil skrze proroky.*

Vyznání víry pak pokračuje:

(Uěřím i v) jednu, svatou, katolickou a apoštolskou Církev; jednu, protože má jedno učení a jednu nejvyšší hlavu; svatou, protože má účinné prostředky, vedoucí k svatosti, a má také výsledky svatosti, totiž nesčíslné zástupy svatých, apoštolů, mučedníků, vyznavačů, panen . . ., katolickou, t. j. všeobecnou, rozšířenou po celém světě; a apoštolskou svou nepřerušenu posloupností papežů, a tedy i svou naukou.

Uyznávám jeden křest na odpuštění hřichů. Přijatý křest totiž vtiskuje do duše nezrušitelné znamení, které zůstává v duši navždy, i když člověk třeba odpadne od Krista. Proto křest se nemůže udělit po druhé. Vyznávám tedy toliko jeden křest, jímž se odpouštějí všechny hříchy, hřích dědičný i hříchy osobní, a jímž se do duše vleává nový, nadpřirozený život milosti.

A konečně: *Očekávám vzkříšení mrtvých a život příštích věků. Amen.*

3. - Credo je jakýmsi dozvukem předešlé části

mše svaté. Je odpovědí na předešlá čtení a homilii, která po nich obyčejně následovala, neboť v něm slavnostně vyznáváme, že věříme, co nám bylo čteno a hlásáno v předešlé části mše svaté. To bylo také cílem mše katechumenů: očistit duši ode všeho pozemského a rozlítit v ní živou víru ve svatá tajemství. Tak je Credo také vhodným přechodem k další části mše svaté, k obětování.

V nynější římské liturgii se zpívá Credo především v ty dny, kdy se k bohoslužbám schází mnoho lidí, a za druhé v ty svátky, které mají zvláštní vztah k víře anebo jsou obsaženy ve vyznání samém.

Předně Credo se zpívá na všechny neděle celého roku, na všechny slavné svátky, na svátek posvěcení chrámu, na svátek chrámového patrona. V ty dny se shromáždí do chrámu obyčejně velké množství lidí. Proto je vhodné, aby se spojili ještě těsněji v jedné víře. Proto zpívají Credo.

Za druhé Credo se zpívá ve svátky Páně, Panny Marie, andělů („invisibilium“); ve svátky apoštolů, kteří nás učili svaté víře; ve svátky církevních učitelů, kteří hájili a vykládali svatou víru; ve svátek Maří Magdaleny, jež první uvěřila ve zmrtných-vstání Páně.

Vyznáním víry je skončena mše katechumenů. Věřící jsou očištěni a poučeni. Jejich víra je oživena. Proto nyní mohou přikročiti k oběti ve vlastním slova smyslu. Byli nasyceni slovem Kristovým. Proto nyní se mohou sytit samým Tělem Kristovým v eucharistické oběti.

PŘEDEŠLÁ část mše svaté (mše katechumenů) má svůj zvláštní cíl, svůj vlastní ráz; s eucharistickou obětí nesouvisí tak úzce. Je to jakési napodobení Židovských modliteb konaných v synagoze. Lze ji přirovnati k večerním pobožnostem, při nichž se recitují nějaké modlitby, předvedou se nějaké zpěvy, přečte se úryvek z Písma svatého a podá se výklad čteného místa. První část mše má hlavně cíl poučný a měnívá se podle slavností. V prvních stoletích křesťanských byla úplně samostatná, a proto se mohla slaviti, i když nenásledovala po ní hned eucharistická oběť (jako na příklad o vigiliích).

Zcela jiného rázu je druhá část mše svaté, mše věřících. Její hlavní cíl jest: vzdáti Bohu náležitou poctu přinesením oběti. Její měnivě části bývaly vždy velmi nepatrné, i když celebrant sám improvisoval liturgické modlitby. Její původ je ryze křesťanský. Je to vlastně obnova eucharistické oběti, kterou slavil Kristus při poslední večeři. Proto není divu, že mezi první a druhou částí mše je pouze případkový vztah, pokud totiž k náležitému slavení eucharistické oběti je třeba i předběžného náležitého poučení.

Dříve než přikročíme k jednotlivým složkám této druhé části mše svaté, všimněme si napřed povšechně její stavby.

Zřetelně tu vidíme tři hlavní části: obětování, proměňování a přijímání; přípravu obětních darů, vlastní obětní úkon, a obětní hostinu. Mši věřících lze přirovnati ke křivce: Začíná pokorným přinášením obětních darů, chleba a vína; pak prostřednictvím Ježíše Krista vystoupí až k nebes výšinám proměňováním a nekonečnou oslavou Boha; a konečně

sestupuje k lidem, aby jim dala tělo a krev Kristovu, a přivedla je k životu věčnému.

I. PRVNÍ ČÁST MŠE VĚŘÍCÍCH JE OBĚTOVÁNÍ

1. V nejstarších dobách křesťanských bývalo obětování velmi prosté a zároveň velebné. Celebující kněz po CREDU sestoupil s katedry, přišel až k přehradě presbytáře (k mřížce), a tam přijímal obětní dary, které přinášeli věřící jeden po druhém. Obvyčejně přinášeli chléb a víno, někdy také jiné dary, jako vosk, olej a jiné potřeby k oběti. Od celebranta pak přijímal obětní dary jáhen a ukládal je na obětní stůl.

Když všichni přinesli dary, celebrant si umyl ruce. Zatím přísluhující kněz s podjáhny vybral z přinesených chlebů, kolik jich bylo třeba k přijímání kleru i lidu, a připravil je na oltář. Rovněž tak bylo do kalicha přichystáno přinesené víno a smícháno s několika kapkami vody.

Zatím co věřící přinášeli své dary, sbor zpíval *offertorium*. Původně se zpíval celý žalm, a za každým veršem se opakovala přílehlavá antifona jako refrén. Když bylo přinášení darů skončeno, celebrant dal zpěvákům znamení, aby ukončili zpěv; a pak se pomodlil nad vybranými obětními dary jedinou modlitbou, zvanou sekretu. Když později zaniklo přinášení obětních darů, zmenšoval se i počet zpívaných veršů žalmu, až konečně zmizel celý žalm a zbyla jen antifona.

Na potvrzení uvedeného popisu původního obětování lze uvést celou řadu dokladů z nejstarších dob křesťanských.

Lze dokázati nejenže věřící přinášeli obětní dary, ale že to bylo i jejich povinností. Už svatý Cyprian († 258) vytyká jistě bohaté matrone, že přichází do chrámu s prázdnými rukama a přijímá pak část oběti, kterou přinesl některý chudšas.¹

¹ De opere et elem. 15.

Sv. Cesarius († 543) povzbuzuje věřící, aby přinášeli dary k eucharistické oběti: „Oběti, jež jsou na oltáři, přinášejte. Rdíti se má člověk, který přijímá z cizí oběti, ač sám mohl přinést oběť. To je dobrý křesťan, který, když jde do chrámu, přináší obětní dary, jež se obětují na oltáři.“²

Na sněmu v Mâcon (585) bylo stanoveno (can. 4.): „Když jsme zasedali na svatém sněmu, poznali jsme, že někteří křesťané na některých místech se odklonili od příkazů Božích . . . , když k posvátnému oltáři nepřinášeli žádného obětního daru. Proto ustanovujeme, aby každou neděli všichni muži i ženy přinesli obětní dary jak chléb, tak i víno.“

Na sněmu římském za Řehoře VII. roku 1078 bylo zdůrazněno, že věřící mají při mši svaté Bohu něco obětovat a neúčastnit se sv. oběti s prázdnými rukama.

II. JAKÝ SMYSL MÁ PŘINÁŠENÍ OBĚTNÍCH DARŮ

Když někomu dáváme nějaký dar, chceme mu ukázati svou lásku, chceme mu dáti své srdce, chceme mu dáti sebe samého. Dar tedy zastupuje jaksi samého dárce. V daru dává člověk sebe samého. Obětní dar je tedy symbolem vlastní osoby a značí, že se chceme Bohu dáti zcela.

Přinášení obětních darů značí především vůli věřících: spoluobětovati s Kristem; neboť oběť Kristova je v jistém smyslu neúplná, jak praví sv. Pavel ke Kolos. I. 24., jestliže s Hlavou neobětují též údy mystického těla Kristova. Přinášení chleba a vína je tedy symbolem obětování věřících: značí, že věřící obětují sebe, že se chtějí zcela dáti Bohu.

Všimneme-li si symboliky obětních darů, ihned z nich poznáme, jaký smysl má jejich přinášení. Chléb je obraz práce, obraz potu („v potu tváře

² P. L. 39, 2238 a 2241.

jísti budeš chléb svůj“). Víno je obraz utrpení, protože bývá lisováno. V chlebě a víně tedy přinášíme to, co je hlavní obsah celého našeho života, totiž práci a utrpení. V chlebě a víně obětujeme tudíž celý svůj život, celou svou osobu.

V přinášení obětních darů je ještě jiný hluboký smysl: Křesťan přináší k oltáři chléb a víno, aby pak přijal tytéž způsoby, ale s jinou podstatou, při svatém přijímání. Poněvadž chléb a víno zastupuje osobu, znamená to, že k obětování přichází přirozený člověk, který má spoluobětovati a býti spoluobětován s Kristem, aby pak při proměňování byl proměněn v Krista, a mohl říci se sv. Pavlem: „Nežiji už já, ale žije ve mně Kristus.“

To je smysl obětování: úplné darování sebe Bohu, úplné sebeobětování, úplná odevzdanost Bohu.

III. NYNĚJŠÍ FORMA OBĚTOVÁNÍ

Nynější forma obětování je poněkud jiná, než byla v prvních stoletích křesťanských. Původní forma obětování, jak jsme ji právě naznačili, začala poněnáhu zanikat v 11. století. Místo chleba a vína bývaly pak obětovány peníze za odsloužení mše svaté na určitý úmysl. Někde se ujal zvyk konati při obětování *ofěru*, při níž věřící obětovali zase jen peníze. Jinde se při obětování konala sbírka buď „do zvonečku“ nebo na tácek.

Ofěra nebo sbírka při obětování, jakožto obětní dar věřících, má své oprávnění, svůj význam a svou cenu jako původní přinášení obětních darů. Proto by bylo záhodno z liturgických důvodů a také z výchovných důvodů, aby tam, kde už existuje, se udržela, a kde ještě neexistuje, aby byla zavedena, i kdyby snad věřící nemohli dáti více než nějaký pětihaléř. Neboť i malá oběť má velkou cenu, je-li dána z mála, jak uvádí Božský Spasitel v příkladu o chudé vdově. I kdybychom nemohli obětovati více než nějaký haléř, i kdyby snad kostel něčeho nepotřeboval, přece my vždycky potřebujeme vyjad-

řovati své sebeobětování Bohu také vnějším způsobem, přinesením nějakého daru.

Z mnoha mešních modliteb je patrné, že se předpokládá přinášení obětních darů ode všech. Na příklad v sekretě z 5. neděle po sv. Duchu se praví: „Shlédní, Pane, na prosby naše, a tyto oběti služebníků a služebnic svých dobrotivě přijmi, aby co jednotlivci obětovali ke cti jména tvého, všem prospělo k spasení.“ Přičiňme se tedy, aby taková modlitba Církve nebyla nepravdivá pro naši lakotu nebo nevědomost, z níž bychom zanedbali činnou účast na eucharistické oběti.

IV. NYNĚJŠÍ MODLITBY K OBĚTOVÁNÍ

„Nynější modlitby k obětování nejsou zaznamenány ve starých liturgických knihách.“³ Po mnoho století byla totiž při obětování pouze jediná modlitba: sekretá. Teprve ve 14. století bylo přijato do římské liturgie ještě několik jiných modliteb.

K správnému chápání modliteb od obětování až do pozdvihování je třeba připomenout, že tyto modlitby se vztahují k dvojímu předmětu: k látce oběti, chlebu a vínu, a pak k tělu a krvi Páně, v němž bude proměněn chléb a víno. Modlitba při obětování chleba a vína posvěcuje tyto dary, činí je Bohu milé. Ale, jak praví Guéranger, „myšlenka knězova jde ještě dále, jde ještě za tento okamžik; kněz myslí na oběť, která bude na oltáři po proměňování, Oběť jediné pravou“. To nám vysvětluje, proč v modlitbách před proměňováním Církve užívá výrazů, jež lze vztahovati jen na tělo a krev Páně; jako na příklad: *oběť neposkvrněná, kalich spásy, svatá oběť, oběť chvály*.

³ Duchesne: Origines du culte chrétien, Paris 1909, p. 177.

1. OBĚTOVÁNÍ CHLEBA

Když se kněz pomodlí verš ofertoria, odkryje kalich, vezme do rukou patěnu s hostií, pozvedne ji a takto se modlí:

*„Přijmi, svatý Otče, všemohoucí, věčný Bože, tu-
tu neposkvrněnou oběť, kterou já nehodný sluha
tvůj, přináším tobě, Bohu svému živému a pravé-
mu za nescíslné hříchy, urážky a nedbalosti své a
za všechny přítomné, jakož i za všechny věřící křes-
ťany, živé i zesnulé, aby mně i jim prospěla k spa-
sení pro život věčný. Amen.“*

Hostie není ještě proměněna. Ale kněz už ji v du-
chu vidí proměněnou v tělo Páně a proto ji nazývá
neposkvrněnou. S touto myšlenkou ji obětuje: na-
před za sebe, pak za přítomné věřící, za všechny
křesťany v celém světě a konečně za všechny zemře-
lé; a žádá Boha, aby oběť Beránka Božího, jenž bu-
de zakrátko přítomen v proměněné hostii, „prospě-
la jim k spasení pro život věčný“. Zde, jak praví
Goyau, „v několika vteřinách se otvírají úžasné
obzory: hlas kněze prosí nejen za všechny ty, kteří
jakkoli patří k Církvi bojující, nýbrž také za vše-
chny ty, kteří k ní kdysi patřili. A všechny údy této
Církve jsou takřka postaveny před zrakem kněze,
a ke všem se sklání patěna, na níž jest budoucí
oběť“.⁴

Hostie je symbol mystického spojení všech věří-
cích v Kristu, jak to vyjadřuje už Didache: „Jako
tento chléb byl rozptýlen po horách a pak spojen
v jedno, tak nechť je také tvá Církev sjednocena
z končin země ve tvém království.“

Poněvadž hostie je upečena z mouky, z rozemle-
tého zrní, ze zrní rozdrobeného ve stroji, značí také
dobrovolné podrobení naší tělesnosti a její přetvo-
ření v čistou duchovní mouku, jež má býti obětová-
na Bohu.

⁴ Georges Goyau: Catholicisme, Paris 1931, p. 237.

2. MODLITBA PŘI NALÉVÁNÍ VODY DO VÍNA

Když kněz položí hostii a patěnu na oltář, nalé-
vá do kalichu víno, a do vína několik kapek vody,
při čemž se modlí:

*„Bože, jenž jsi důstojnost lidské podstaty podivu-
hodně stvořil a ještě podivuhodněji obnovil, dej
nám skrze tajemství této vody a vína státi se spo-
lečníky božství toho, jenž se ráčil státi účastným
našeho člověčenství, Ježíš Kristus, Syn tvůj, Pán
náš, jenž s tebou živ jest a kraluje v jednotě Ducha
svatého Bůh po všechny věky věkův. Amen.“*

Míchání vody s vínem patří mezi nejstarší obřa-
dy mešní oběti a má také svoje historické odůvod-
nění. Je totiž známo, že v době Kristově se v Pa-
lestině pilo víno jen smíchané s vodou. Proto jistě
i Kristus tak učinil též při poslední večeři. Písmo
svaté sice o tom nepraví nic, ale celá tradice a cír-
kevní Otcové prvních století se v tom shodují.

V míchání vína s vodou je mnohonásobná hlu-
boká symbolika: víno a voda značí dvojí přiroze-
nost Kristovu, přirozenost božskou a lidskou; nebo:
víno značí Boha, voda pak lidstvo; nebo víno značí
krev Kristovu (proto bývalo zvykem užívatí ke mši
svaté červeného vína), voda pak připomíná vodu,
jež vytekla s krví z probodeného boku Kristova na
kříži.

Krásně to vyjadřuje D. C. Scotti: „Vino předsta-
vuje Krista-Boha, voda Krista-člověka; a jejich
smíchání značí spojení božské a lidské přiroze-
nosti v Kristu. Nebo: víno představuje Krista, voda
představuje věřící; víno se míchá s vodou proto,
aby se naznačilo, že lid se má spojit s Kristem,
chce-li žítí pravým životem; má splynout, ztotožnit
se s Kristem, takže Kristus se stane jeho životem a
on může říci se sv. Pavlem: „Nežiji už já, ale žije
ve mně Kristus . . .“ Víno značí Krista, pramen vše-
ho požehnání; voda značí lid, který potřebuje po-

svěcení, aby se mohl spojit s Kristem; proto kněz nežehná víno, ale žehná vodu.“⁵

3. OBĚTOVÁNÍ KALICHA

Po smíchání vína s vodou obětuje kněz kalich, a při tom se modlí:

„Obětujeme ti, Pane, kalich spasení, vzývající tvou milostivost, aby před tváří božské velebnosti tvé se vznesl s vůní líbeznou pro spásu naši a celého lidstva. Amen.“

Při obětování chleba prosil kněz za spásu všech křesťanů živých i mrtvých; nyní však při obětování kalicha jaksi rozšiřuje a doplňuje svou prosbu: prosí nejen za křesťany, nýbrž za celý svět.

Když položí kalich na oltář, zakryje jej palou, aby do něho nic nepadlo.

4. SEBEOBĚTOVÁNÍ

Obětování vnějších darů je projevem vnitřního obětování. Jen potud má vnější oběť cenu, pokud vyjadřuje vnitřní obětování. Tak rozumíme modlitbě, kterou kněz říká po obětování vnějších darů:

„U ducha pokory a se srdcem zkroušeným nechť jsme přijati tebou, Pane, a tak děj se dnes oběť naše před tváří tvou, aby se ti líbila, Pane Bože.“

Tato modlitba jest jakýsi dodatek k obětování chleba a vína v naznačeném smyslu, a jest inspirována několika verši z Daniele III, 39-40.

5. VZÝVÁNÍ DUCHA SVATÉHO

Potom kněz vzývá Ducha svatého, Oživovatele a Posvětitel, toho, v jehož zastínění Maria počala

⁵ D. Ciro Scotti: Il Popolo al'Altare, Napoli 1926, p. 75.

Krista. I zde na oltáři se má zroditi Kristus, ovšem mystickým způsobem. Proto se kněz modlí k Duchu svatému:

„Přiď, Posvětiteli, všemohoucí, věčný Bože, a požehnej tuto oběť, připravenou tvému svatému jménu.“

6. UMÝVÁNÍ RUKOU (LAVABO)

Umývání rukou (Lavabo) mělo původně ráz ryze praktický. Kněz si totiž přijímáním obětních darů pošpinil ruce. Proto si je umyl, aby mohl přinášeti eucharistickou oběť čistými rukama. Než i tehdy býval v umývání rukou spatřován symbol čistoty srdce. K tomu byl také přibrán vhodný žalm 25 (6-12):

„Umyji mezi nevinnými ruce své, a choditi budu kolem oltáře tvého, Pane.

*Abych slyšel hlas chvály a vyprávěl o všech di-
vech tvých.*

*Pane, miluji krásu domu tvého a místo, kde přebý-
vá sláva tvá.*

*Nehubíš, Pane, s bezbožnými duši mou, a s vra-
žedníky život můj.*

*Na jejichž rukou lpi neřesti, pravice jejich plna
jest úplatných darů.*

*Já však v nevinnosti své jsem krácel; spas mne a
smiluj se nade mnou.*

*Noha má stála na cestě přímé. Ue shromáždění
chci tě oslavovati, Pane.*

Sláva Otci i Synu . . .“

V dominikánské liturgii se říkají jen první tři verše.

7. OBĚTNÍ MODLITBA K NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICI

Když si kněz na epištolní straně umyl ruce, jde doprostřed oltáře, sepne ruce, skloní se a modlí se:

„Přijmi, svatá Trojice, tuto oběť, kterou ti přinášíme na památku umučení, vzkříšení a nanebevstoupení Ježíše Krista, Pána našeho, a ke cti blahoslavené Marie, vždy Panny, svatého Jana Křtitele, svatých apoštolů Petra a Pavla, a těchto, jakož i všech svatých, aby jim byla ke cti, nám pak ke spáse, a ti aby za nás orodovali ráčili na nebi, jejichž památku konáme na zemi. Skrze téhož Krista Pána našeho. Amen.“

V této obětní modlitbě, která se výjimečně obrací k nejsv. Trojici, nacházíme dva nové motivy: vzpomínku na Krista a uctívání svatých.

Krásně praví Goyau: „Tak končí liturgie obětování. Zdá se, že překračuje hranice svatyně, aby spojila věřící v kněžském úkonu obětování; zdá se, že překračuje hranice věků a oceánů, aby přišla na pomoc řadám pokolení zemřelých a celému světu; zdá se, že překračuje hranice ráje, aby slíbila svatým novou slávu.“⁶

8. ORATE FRATRES

Pak se kněz obrátí tváří k lidu se slovy:

„Modlete se, bratři, aby moje i vaše oběť se stala příjemnou u Boha, Otce všemohoucího.“ A ministrant mu odpoví jménem lidu: „Nechť přijme Pán oběť z rukou tvých k chvále a slávě jména svého, jakož i k užítku našemu a veškeré Církve své svaté.“

Původně kněz říkal jen dvě slova: „Orate fratres“; tím jednak povzbuzoval shromážděné věřící k usebranější modlitbě, jednak dával zpívajícímu sboru znamení, aby už skončil zpěv ofertoria, že hned přijde sekreta. Na výzvu „Orate fratres“ se nic neodpovídalo. Tak je tomu dosud v liturgii karfuziánské a dominikánské, věrné původním obřadům.

⁶ Georges Goyau: Catholicisme, Paris, p. 242.

9. SEKRÉTA

Obětování začínalo slovy „Dominus vobiscum“ a „Oremus“; pak byly přinášeny obětní dary, přičemž se zpívalo ofertorium. Modlitba, jež následovala po „Oremus“, byla sekreta. To bylo všechno.

Slovo sekreta bývá vykládáno různě. Někteří tvrdí, že sekreta je tichá modlitba. Na příklad Cinek praví, že sekreta „má jméno od způsobu přednesu. Celebrant modlí se ji tichým hlasem, takže není od okolostojících slyšen“.⁷ Takový výklad však neodpovídá skutečnosti. Skutečnost je, že žádný z nejstarších misálů nepřikazuje, aby se sekreta říkala potichu. Právě naopak, původně se sekreta říkala hlasitě a zřetelně jako kolekta, jak je tomu dosud v obřadu ambrosiánském.⁸ - Jiní tvrdí, že sekreta je modlitba věřících, to jest modlitba, která se říkala, když po odchodu katechumenů zbyl v chrámě jen věřící lid, lid svatý, lid vybraný. Než ani tento výklad není uspokojivý. - Proto jiní praví, že sekreta je *modlitba nad vybranými dary* - oratio super secreta, jak je nazývána ve starých sakramentářích, na příklad v sakramentáři sv. Řehoře. Původně totiž všichni věřící přinášeli obětní dary. Jáhen z nich pak vybral, kolik jich bylo třeba k oběti, a přinesl je na oltář. Kněz se potom nad vybranými dary modlil jedinou modlitbu, zvanou sekreta. Tím obětování končilo.

Když později ustalo přinášení obětních darů a z celého obětního zpěvu zbyla jen antifona, byla pak místo průvodu s obětními dary zavedena řada modliteb, jež měly jaksí vyplnit vzniklou mezeru. Římskou liturgií byly tyto modlitby přijaty až ve 14. století. Všeobecně byly zavedeny až Piem V.

Dominikánská liturgie si zachovala při obětování

⁷ Cinek: Mše svatá v bohosl. řádu církv. roku, Olomouc 1931, sv. I, str. 134.

⁸ E. Uandeur OSB.: La sainte Messe, Maredsous 1931, p. 166.

původní prostotu skoro úplně. Po kratinké modlitbě při obětování chleba s vínem zároveň ihned následuje krátké „Lavabo“, „Orate fratres“, a pak sekreta.

Sekreta s kolektou a s modlitbou po přijímání, o níž budeme mluvit později, jsou nejdůležitější mešní modlitby. Všechny tyto modlitby vynikají podivuhodnou všeobecností, lapidárnou stručností, hlubokou naukou a nadpřirozeným chápáním života, jak jsme o tom mluvili už dříve.

Smysl sekrety je zřejmý: Představte si, že dáváte svému příteli nějaký dar. Ať už jím chcete vyjádřit své přátelství nebo svou vděčnost či úctu, je zřejmé, že se nespokojíte tím, že mu prostě pošlete onen dar, nýbrž nějakým dopisem nebo několika slovy doprovodíte dar vhodným věnováním. Něco podobného vyjadřuje také sekreta. Když dárce dává nějaké vznešené osobě skrovný dar, přirozeně ji prosí, aby laskavě přijala ten nepatrný dárek, ne pro jeho cenu, nýbrž pro to, co značí. Podobně se vyjadřuje i kněz, když přináší Bohu skrovné dary věřících: Několik příkladů nám to objasní:

Sekreta z pondělí svatodušního vyjadřuje naznačené myšlenky takto:

„Posvěť milostivě, Pane, prosíme, tyto dary a přijav tuto duchovní oběť, nás samy si uprav za věčný obětní dar.“

Smysl této sekrety je jasný. Obětní dary, chléb a víno, se promění v duchovní oběť, oběť Bohu milou, která nás samy přetvoří v oběť věčnou.

Poněvadž sekreta patří k měnivým částem mešní liturgie, odráží se v ní oslavované tajemství nebo svátek a prosba o milost odpovídající oslavovanému tajemství. Na příklad v sekretě Hodu Božího svatodušního:

„Dary obětované, prosíme, Pane, posvěť a srdce naše osvěcením Ducha svatého očist.“

Nebo v sekretě Božího těla:

„Církví své, prosíme, Pane, uděl milostivě darů jednoty a míru, jež jsou tajemně naznačeny přinesnými obětními dary.“

Poslední slova závěru sekrety tvoří jakýsi přechod k další části eucharistické oběti.

Shrneme-li, co bylo řečeno o obětování, vidíme, že podstata obětování záleží v přinášení obětních darů, jimiž věřící vyjadřovali své vnitřní obětování. Toto vnitřní obětování je tedy nejdůležitější. I když přestalo vnější přinášení obětních darů, věřící nikdy nesmějí zapomenout aspoň na vnitřní obětování, jak bylo shora naznačeno.

O obětování začíná nejdůležitější část eucharistické oběti, jež sahá od preface až po Pater noster. Tato část se nazývá velká eucharistická modlitba nebo kánon, a je do ní uzavřen vlastní obětní úkon - dvojí proměňování.

12. kap.

Všechna čtyři čtení Písma svatého o poslední večeři Páně se zmiňují o modlitbě žehnající nebo děkovné, jíž Kristus provázal ustanovení Eucharistie (Mt. 26, 26-28; Mk. 14, 22-24; Luk. 22, 19; I. Kor. 11, 24). Velké tajemství, jež ustanovil Kristus při poslední večeři, bylo obklopeno a takřka uzavřeno slavnou děkovnou (eucharistickou) modlitbou: Ježíš vzdav díky (*εὐχαριστήσας*), proměňoval.

Proto pak Církev mši svatou nazývala Eucharistií, t. j. díkyčiněním, a obklopila ji slavnou děkovnou modlitbou, zvanou kánon, jejíž první část je preface.

Preface je tedy jakýsi slavnostní úvod, předmluva ke kánonu. Co nyní nazýváme prefací, to byla původně první část slavné eucharistické modlitby, která pokračovala i po proměňování. Ale v podstatě byla preface vždy děkovná modlitba k Bohu Otci za jeho dary, hlavně za dar stvoření a vykoupění. Jednotlivé dary Boží bývaly v prefaci původně podrobně rozváděny. Později však zavládla snaha o stručnost, hlavně v liturgii římské.

Řecké a arménské liturgie mají toliko jedinou prefaci pro celý rok. Římská liturgie měla kdysi pro každý svátek jinou prefaci, v níž se připomínal zvláštní ráz oslavovaného tajemství, a to býval důvod k díkyčinění. Nejstarší mešní kniha (Sakramentář papeže sv. Lva Vel.) má pro každou mši vlastní prefaci; bylo jich jistě ještě více, neboť zmíněný sakramentář není úplný; chybí v něm mše od ledna

do dubna. V liturgii ambrosiánské a mozarabské je ještě podnes pro každou mši vlastní preface. V římské liturgii se časem omezoval počet prefací, takže v sakramentáři gregoriánském jest už jen deset prefací. Nyní jich máme v římské mešní liturgii patnáct. Deset jest jich vzato ze sakramentáře řehořského, a to: obecná preface, vánoční, preface ze Zjevení Páně, postní, křížová, velikonoční, preface z Nanebevstoupení Páně, svatodušní, preface Nejsvětější Trojice a apoštolů. V 11. století byla zavedena preface mariánská. Ve 20. století pak Benedikt XV. zavedl prefaci k sv. Josefu a prefaci za zemřelé; Pius XI. prefaci Krista Krále a prefaci Srdce Páně. Kromě toho některé řády mají ještě vlastní prefaci k svému zakladateli.¹

Každá preface má tři části: úvod, střed a závěr. Úvod a závěr zůstávají vždy beze změny; střed se však mění podle svátků a podle období církevního roku.

1. ÚVOD K PREFACI

Úvod tvoří starobylé aklamace, jež se vyznačují pozoruhodnou stručností a prostotou, ale zároveň velkou obsažností:

V. *Pán s vámi.*

R. *I s duchem tvým.*

V. *Uzhůru srdce.*

R. *Máme k Pánu.*

V. *Díky vzdejme Pánu, Bohu svému.*

R. *Hodno a spravedливо jest.*

Podobně jako před kolektou a před sekretou, tak i před prefací kněz pozdravuje shromážděné věřící slovy: „*Dominus vobiscum.*“ Po tomto pozdravu vyzývá věřící: „*Sursum corda - vzhůru srdce!*“ Tu

¹ Mimo to Církev dovoluje na zvláštní žádost prefaci adventní, ke Všem svatým, k sv. Janu Křtiteli a k Posvěcení chrámu.

to výzvu vykládá už sv. Cyprian ve 3. století takto: „Když stojíme k modlitbě, musíme bdít a celým srdcem pozorně sledovat modlitby. Každá tělesná a světská myšlenka ať zmizí, a duch ať nemyslí na nic jiného než na obsah modlitby. Proto také kněz před (eucharistickou) modlitbou předesílá předmluvu a připravuje srdce bratří slovy: Sursum corda (Vzhůru srdce), aby, když lid odpovídá: Habemus ad Dominum (Máme k Pánu), připomenul si, že nemá myslit na nic jiného než na Pána.“²

Když kněz vyzval věřící k usebranosti při slavnostní modlitbě, naznačuje její téma: „*Gratias agamus Domino Deo nostro - Díky vzdějme Pánu Bohu svému.*“ Bude to tedy modlitba děkovná (eucharistická). Dary, jež jsme obdrželi od Boha jak v řádu přirozeném, tak v řádu nadpřirozeném, jsou tak velké a tak četné, že je opravdu hodno a spravedливо poděkovati za ně Dárci všeho dobra: „*Dignum et iustum est.*“ Sv. Cyril Jerusalemský praví: „Musíme děkovati předně za to, že, ač jsme byli tak nehodni a nepřáteli Božími, Bůh nás přece povolal k takové milosti, že nás přijal za své syny. Děkůčinění je tedy hodné a spravedlivé s naší strany, neboť Bůh k nám byl nekonečně milosrdný, obdařiv nás takovými dary.“

2. STŘED PREFACE

Kněz pak s novým důrazem opakuje poslední větu: „*Uvěru hodno a spravedливо jest, slušno a spasitelno, abychom ti vždy a všude díky vzdávali.*“ A pak uvádí hlavní důvody děkovné modlitby, jež se mění podle svátků a podle období církevního roku. Uvádíme aspoň tekst obecné preface, v níž důvod díky jest svatost a všemohoucnost Boží:

„*Uvěru hodno a spravedливо jest, slušno a spasitelno, abychom ti vždy a všude díky vzdávali, Pane svatý, Otče všemohoucí, věčný Bože, skrze Krista,*

² Sv. Cyprian: *De orat. dom.* c. 31. PL. t. IV, col. 557.

Pána našeho, skrze něhož velebnost tvou chválí andělé, koři se Panstva, chvějí se Mocnosti, nebesa a nebeské síly, i svatí serafové společným plesáním oslavují; s nimi rač, prosíme, připustiti i naše hlasy, v pokorném vyznání volající.“

Je záhodno Bohu vzdávati díky „*vždy a všude*“. V radosti i v bolesti, ve štěstí i v neštěstí, vždy a všude vzdávati Bohu díky! Proto křesťan vzdává Bohu díky vždy a všude.

A vzdává je Bohu „*skrze Krista, Pána našeho*“. Kristus je náš Prostředník: skrze něho se nám dostává všech darů od Otce věčného; a proto skrze něho také vzdáváme díky Bohu za všechno.

Pak se uvádí v prefaci zvláštní důvod děkovné modlitby, jenž se měnívá podle svátků. V několika stručných, ale při tom obsažných slovech tu bývá vyjádřen celý svátek. Na příklad v prefaci postní:

„*Tělesným postem potlačuješ neřesti, pozvedáš mysl, ctnost uděluješ i odměny.*“

Překrásně je vyjádřen zvláštní důvod děkovné modlitby v prefaci za zemřelé:

„*Skrze Krista, Pána našeho, v němž nám zazářila naděje blaženého vzkříšení, aby ty, které rmoutí jistý úděl smrti, potěšilo zaslíbení budoucí nesmrtnosti. Tvým věřícím se totiž, Pane, život mění, ne odnímá; a když se rozpadne dům tohoto pozemského přebývání, v nebi je připraven věčný příbytek.*“

Konec druhé části preface tvoří přechod k andělskému chvalo zpěvu Sanctus: „*Skrze něhož* (t. j. skrze Krista) *vlebnost tvou chválí andělé*“. Kristus je Hlavou a Prostředníkem celé Církve bojující, trpící i vítězné. Kristus je také Hlavou všech nebešťanů. Tedy i andělé a všichni nebešťané vzdávají Bohu chvály prostřednictvím Ježíše Krista; Panstva se klanějí velebnosti Boží, Mocnosti se chvějí v po-

svátne úctě, a všichni nebešťané společně pějí Bohu chvály. Diviš Kartuziánský z toho vyvozuje: „Pozpatř na velebnost a také na spravedlnost nejvyššího Boha, aby ses ve všem choval s uctívou bázní. Neboť jestliže andělé slouží Bohu s uctívou bázní, s jakou pečlivostí a střezem srdce a bázní myslí máme my ubozí sloužiti a obětovati vznešenému Bohu!“³

3. ZÁVĚR PREFACE

Uvědomíme-li si svou ubohost, nezbývá nám než pokorně prositi Boha, aby nám dovolil připojiti své hlasy k zástupům nebešťanů a zpívati s nimi bez ustání:

„Svatý, Svatý, Svatý Pán, Bůh zástupů. Plna jsou nebesa i země slávy tvé. Hosana na výsostech. Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně. Hosana na výsostech.“

Tento chvalozpěv, jež slyšeli zpívati od andělů prorok Isaiáš (6, 3) a evangelista Jan (Zjev. 4, 8), je v první části velebnou oslavou Nejsv. Trojice, a v druhé části oslavou Krista.

Trisagion, třikrát svatý. Svatý Otec, svatý Syn, svatý Duch. Tři v jednotě. Tento třikrát svatý Bůh je Pán andělů a všeho tvorstva. Celý viditelný svět dosvědčuje velebnost Boží; je pln jeho slávy a moci, jeho dobroty a lásky. Proto jemu budiž sláva!

V druhé části je tento chvalozpěv oslavou Ježíše Krista. Jako kdysi zástupy pozdravovaly Krista při slavnostním vjezdu do Jerusalema (Mt. 21, 9), tak nyní pozdravují věřící Krista přicházejícího obnovovat svou oběť: „Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně. Jemu budiž sláva!“

Pán nyní přichází, provázen zástupy andělů, přichází se znovu obětovat za lidstvo, přichází obnovovat oběť kříže.

³ Diviš Kartuz.: *Exposit. Missae*, art. 4.

MODLITBY KÁNONU

PŘED

PROMĚŇOVÁNÍM

KÁNON čili eucharistická modlitba patří 13. kap.
mezi nejstarší mešní modlitby. Ačkoli bývá různě formulován v různých liturgiích, přece jeho základní myšlenky jsou všude stejné. V podstatě je kánon velkolepou oslavou Nejsv. Trojice. Začínal opěvováním moci a dobroty Boha Otce, Stvořitele. Pak vypočítával jednotlivé dary, jichž se dostalo člověku od Boha a z nichž hlavní bylo vykoupení lidstva. To ovšem přirozeně vedlo k připomínce vtělení a končilo utrpením Kristovým a zvláště ustanovením Eucharistie. V proměňování se pak obnovovalo dílo druhé Božské osoby. V díle Ježíše Krista pokračuje Duch svatý, jenž přetvořuje duše a činí z nich obraz Boží. Proto v epiklesi býval vzýván Duch svatý, aby sestoupil na oltář. Kánon pak končil slavnou doxologií, jež oslavovala Trojici osob v jedné podstatě. To byl obsah slavné eucharistické modlitby od preface až po Pater noster.

Jednota kánonu byla nejprve porušena, když bylo zavedeno *Sanctus*. Je pravda, že *Sanctus* bylo dobře spojeno s prefací; ale jak je spojit s úryvkem o poslední večeři? Mezi *Sanctus* a *Qui pridie* se vytvořila jakási mezera, která byla různě vyplňována, aby bylo dosaženo jakéhosi spojení obou uvedených částí. V liturgii galikánské byl na příklad zaveden přechod „Vere *Sanctus*“: „*Svatý, Svatý, Svatý atd. . . Upravdě Svatý, vpravdě požehnaný Pán náš, Ježíš Kristus, jenž přišel s nebe, aby žil na zemi; stal se obětí, aby nás učinil kněžími; On, jenž dřívě, než trpěl, vzal chléb do svých svatých a ctihodných rukou, požehnal atd. . .*“ Později byla tato mezera ještě více vyplněna několika modlitbami dnešního kánonu, *Te igitur, Memento, Communicantes*, modlitbami různého původu, jež nemají žád-

né spojitosti s kánonem jako eucharistickou modlitbou. Jsou to modlitby k obětování.

Modlitby za zemřelé a *Nobis quoque peccatoribus*, jež se říkají po proměňování, také nepatří do původního kánonu. Memento za živé i za zemřelé se konalo při obětování, po průvodu s obětními dary; potom teprve následovala sekreta a preface.¹

Modlitby kánonu po prefaci, počínaje modlitbou *Te igitur*, říká kněz zcela tiše. Je jisto, že po několik století se říkal kánon hlasitě jako preface: „simili voce et melodia“. V obřadu armenském celebrant zpívá celý kánon i proměňování. Ještě v 6. století svatý Cesarius praví, že věřící slyší i proměňování. Tiché recitování kánonu se začalo zaváděti teprve v 7. století. Je těžko říci, co bylo toho příčinou. Působilo tu několik činitelů, mezi nimiž jistě neposlední byl vliv obřadu byzantského, který zakrývá Eucharistii a zahaluje ji tajemstvím, aby k ní vzbudil větší úctu. Působilo tu asi též vsunuté Sanctus: když bylo zpíváno delší Sanctus, kněz nemohl čekat, až se dozpívá; proto recitoval všechno tichým hlasem.

1. MODLITBA ZA CÍRKEV

První modlitba, která se říká po Sanctus, je *Te igitur*. Písmeno T má podobu kříže. Proto bývalo zdobeno různými náměty z ukřižování. Výzdoba bývala stále bohatší a větší, takže později (asi v 11. století) byl obraz oddělen od textu a věnována mu zvláštní stránka, jako v nynějších misálech.

Po Sanctus se kněz modlí:

„*Tebe tedy, nejlaskavější Otče, skrze Ježíše Krista, Syna tvého, Pána našeho, pokorně prosíme a žá-*

¹ Sr. D. Cabrol: *Dictionnaire d'archeologie chrétienne et de liturgie*. Paris, p. 213-233. - D. Cagin: *L'Eucharistia, canon primitif de la messe*. - Viz na konci naší knížky dodatek, z něhož je zřejmé, co je původní text kánonu a co jsou pozdější přídavky.

dáme, abys mile přijal a požehnal tyto dary, tato věnování, tyto svaté, neposkvrněné oběti, které tobě přinášíme zvláště za tvou svatou Církev katolickou, kterouž mírem obdařiti, chrániti, sjednotiti a řídití rač po celém okrsku zemském, zároveň se služebníkem svým, papežem naším N., biskupem naším N., i se všemi pravověrnými, jakož i katolické a apoštolské víry pěstiteli.“

V této modlitbě žádá kněz od Boha Otce stále dokonalejší posvěcení obětovaných darů, a modlí se za obdržení všeobecného užítku, vyplývajícího z eucharistické oběti a vyhrazeného celé Církvi. Obrací se k Bohu Otci prostřednictvím Ježíše Krista, z jehož zásluh mají naše modlitby všechnu svou účinnost.

Kněz se modlí za přijetí a posvěcení obětních darů, při čemž činí tři kříže nad hostií a kalichem.

A pak se modlí za celou Církev katolickou, rozšířenou po celém světě. Víme, že z každé mše svaté má užitek celá Církev. Věřící, kteří jsou v milosti posvěcující, mají užitek z těch tisíců mší svatých, které se každodenně obětují po celém světě. Pamatujme na to, spojujme se každodenně se všemi kněžími celého světa a jejich prostřednictvím obětujme Bohu své klanění, své díky, své prosby a svá zadostčinění.

Tu máme vzor opravdové liturgické zbožnosti, která nemyslí stále jen na sebe, nýbrž modlí se za celou Církev. Liturgická zbožnost je velkodušná; nestaví do popředí své vlastní každodenní zájmy a starosti, nýbrž zájmy a potřeby celé Církve.

Milost, kterou žádá kněz pro celou Církev, je milost, jež obsahuje všechny ostatní milosti, totiž pokoj, jenž chrání, sjednocuje a řídí duše do přístavu spásy, pod vedením nejvyššího pastýře, náměstka Kristova a místního biskupa. Kněz prosí o mír nejen pro hlavu Církve, nýbrž také pro všechny pěstitele pravé víry, to jest pro všechny biskupy a kněze, pro všechno duchovenstvo.

2. VZPOMÍNKA NA ŽIVÉ

Dosud prosil kněz za celou Církev, za její nejvyšší hlavu a za duchovenstvo.

Nyní se tento velký kruh zúžuje. Přicházíme ke svým osobním potřebám, vzpomínáme na své přátele a známé, a na všechny přítomné v chrámě. Liturgie je shovívavá i k potřebám osobním. Proto se kněz modlí:

„Pomni, Pane, služebníků a služebnic svých N. a N. i všech vůkol stojících, jejichž víra je tobě známa a povědoma zbožnost, za které ti přinášíme nebo kteří tobě přinášejí tuto oběť chvály za sebe a za všechny své, za vykoupení duší svých, za naději spásy a bezpečnosti své, a kteří plní své sliby učiněné tobě, Bohu věčnému, živému a pravému.“

Když se celebrant pomodlil za Církev, papeže, biskupy a duchovenstvo, pak se modlí za přítomné, kteří přinesli Bohu a Církvi své dary. Církev jim vždy dosvědčovala svou vděčnost zvláštní vzpomínkou. Byli jmenováni také ti, kteří přinesli k oběti své dary a přáli si, aby mše svatá byla obětována zvlášť za ně. Jména těch, kteří obětovali mši svatou a těch, za něž byla mše svatá obětována, byla napsána na dvojité tabulky (tak zvané diptychy) a předčítána jáhnem s kazatelnou. Takové veřejné předčítání se udrželo asi do 11. století.

Při nynějším mementu vzpomíná celebrant na ty, jimž chce vyprositi zvláštní užitek ze mše svaté. Jejich jména vyslovuje potichu nebo na ně jen myslí.

Pak pokračuje v modlitbě; prosí za všechny přítomné, jimž patří také zvláštní užitek ze mše svaté. Velikost tohoto užitku závisí na tom, s jak velikou vírou a zbožností se účastní mše svaté.

V další části této modlitby je pak podivuhodně vyjádřen čtverý cíl eucharistické oběti: klanění, důkřinění, smír a prosba.

3. SPOLEČENSTVÍ SVATÝCH

Úzký kruh se pak rozšiřuje. Nemůžeme se nechat ovládnout city, které, i když jsou zákonité, přece jsou příliš úzké. Nejsme sami. Jsme ve spojení se všemi svatými. Tvoříme s nimi jedno tajemné tělo Kristovo. Proto se modlíme:

„Ve společenství jsouce a památku uctívající především slavné vždy Panny Marie, Rodičky Boha a Pána našeho Ježíše Krista, ale i svatých apoštolů a mučedníků tvých: Petra a Pavla, Ondřeje, Jakuba, Jana, Tomáše, Jakuba, Filipa, Bartoloměje, Matouše, Šimona a Tadeáše, Lina, Kleta, Klimenta, Xysta, Kornelia, Cypriána, Uavřince, Chrysogona, Jana a Pavla, Kosmy a Damiána i všech svatých tvých, pro jejichž zásluhy a prosby rač udělití, abychom ve všem pomocnou záštitou tvou byli chráněni. Skrze tebe téhož Krista Pána našeho. Amen.“

Spojme se tedy srdcem především s Marií, jejímž prostřednictvím nám bylo dáno všechno, neboť z ní se zrodil Kristus. A hned po ní se spojme s těmi, kteří dali svůj život za Krista a kteří jdou za Královnou mučedníků.

Pak přichází dvanáct apoštolů a dvanáct mučedníků. Nejprve dva sloupy Církve: Petr a Pavel. Petr ukřižován hlavou dolů, Pavel, apoštol národů, sťat mečem. Pak Ondřej, apoštol Skythů. O něm je zaznamenáno, jak miloval kříž na nějž měl být přibit, a jak jej pozdravoval: „Milý kříži, posvěcený a zkrášený smrtí Páně! Dlouho jsem po tobě toužil, horlivě jsem tě miloval, bez ustání tě hledal! Vezmi mne od lidí a dej mne mému Mistru, jenž mne tebou vykoupil.“ Jeho přání se mu splnilo: byl ukřižován. Pak Jakub Uětší, bratr sv. Jana, syn Zebedeův; pro prudkost své lásky byl Kristem nazván synem hromu; je to první mučedník z apoštolů; byl sťat od Židů. Pak Jan, čtvrtý evangelista, miláček Páně, jenž byl uvržen do vařícího oleje, ale zázrač-

ně z něho vyvázl bez pohromy. Pak *Tomáš*, jenž nechtěl uvěřit ve zmrtvýchvstání Páně, dokud se o něm sám nepřesvědčil; byl ukamenován v Indii, kde hlásal evangelium. Pak *Jakub Menší*, biskup jerusalemský; pro svou zbožnost a přísnost zvaný Spravedlivý; byl svržen s chrámu a ukamenován. Pak *Filip*, známý svou dojemnou prosbou, s kterou se obrací na Krista: „Mistře, ukaž nám Otce“; byl pověšen na kříž od pohanů ve Frygii; a poněvadž dlouho neumíral, konečně byl krutě ukamenován. Pak *Bartoloměj*, dříve zvaný Natanael; byl za živa sedřen z kůže a štat od Armenů, jimž přinesl evangelium Kristovo. Pak *Matouš*, jenž byl celníkem, když jej Kristus vyzval, aby jej následoval; potom působil jako apoštol v Arabii a napsal též evangelium; byl zabít, když hlásal evangelium Arabům. Pak *Šimon*, Horlivec, a *Tadeáš*, jeho druh; oba působili a konečně podstoupili mučednickou smrt v Mezopotamii.

A po mučednících apoštolech přicházejí mučedníci neapoštolé: pět papežů, jeden biskup, jeden jáhen, pět laiků.

Nejprve *Linus*, první nástupce sv. Petra na jeho apoštolském stolci. Na víru byl obrácen sv. Petrem. Umučen byl kolem roku 80. - Potom *Kletus*, druhý nástupce sv. Petra, třetí papež; napřed otrok, pak osvobozen a na víru obrácen sv. Petrem. Po dvanácti letech pontifikátu byl štat. - Potom *Klement*, třetí nástupce sv. Petra. Byl odvléčen z Říma na Krym a odsouzen k pracím do dolů; tam obracel své společníky ke Kristu. Utopen v moři. - Potom *Sixtus*, papež za císaře Valeriána. Když byla od císaře zakázána mše svatá, Sixtus ji přesto sloužil v katakombách. Když pak byl prozrazen a chycen, byl pohnán před soud a nucen k odpadu od víry. On však odepřel. A proto byl štat u oltáře roku 258. - Potom *Kornelius*, pátý nástupce sv. Petra. Napřed poslán do vyhnanství, pak vyzván, aby obětoval modlám. Když odepřel, byl štat roku 253. - Potom *Cyprian*, biskup kartaginský. Byl umučen

od pohanů roku 258. Když umíral, děkoval katům za to, že mu dopřáli „štěstí mučednické smrti“. - Potom *Uavřinec*, jáhen a učedník sv. Sixta. Byl upálen na rožni roku 258. Když umíral, pravil: „Děkuji ti, Pane, že jsi mně otevřel bránu ráje.“ - Potom *Chrysogon*, jenž obrátil v Římě mnoho pohanů ke křesťanství a nově obrácené pak povzbuzoval k trpělivosti a připravoval k mučednické smrti. Po dlouhém věznění byl štat roku 304. - Potom rodní bratři *Jan a Pavel*, kteří měli vysoké postavení na dvoře císařském; byli štati roku 362 na rozkaz Juliána Odpadlíka. - Potom rodní bratři *Kosma a Damián*, lékaři. Léčili nejen těla uměním lékařským, nýbrž i duše naukou Kristovou. Za pronásledování Diokleciánova byli umučeni kolem roku 297.

Církev bojující, chystajíc se přinést Nejvyššímu nejvznešenější oběť, prosí o pomoc Církev vítěznou: prosí Marii Pannu a ty, kteří šli první za Kristem, svaté mučedníky. Proto podporována takovými prostředníky, pevně doufá, že její oběť nebude Bohem zamítnuta.

4. OBĚTNÍ MODLITBA

Proto se pak dále modlí:

„*Tuto tedy oběť služebnosti naší, ale i veškeré rodiny své, prosíme, Pane, abys usmířen přijal, a dny naše ve svém pokoji spravoval a kázal, abychom od věčného zatracení vysvobozeni a k zástupu tvých vyvolených připočteni byli. Skrze Krista Pána našeho. Amen.*“

G. Goyau k této modlitbě poznamenává: „Ono „tedy“ zdůrazňuje klidnou a jistou průzračnost rozumového usuzování. Ono „tedy“ je důsledkem obcování svatých. Ony údy Církev svým utrpením a svým mučednictvím si získaly nesmírné zásluhy. Církev bojující si je přivlastňuje. Přebytek jedné

prospívá druhé, poklady Církve vítězné prospívají Církvi bojující. Napřed byla chudá, pak se cítí obohacena. Napřed se obávala, pak byla naplněna nadějí; a její modlitba vypadá jako logický závěr.²

Slova „oběť služebnosti naší, ale i veškeré rodiny své“ nám připomínají, že mše svatá jest oběť celé Církve, oběť všech jejích údů a za všechny.

5. PROSBA O PROMĚNĚNÍ

Poslední modlitba před proměňováním je „*Quam oblationem*“. Někteří ji nazývají epiklejí, to jest úpěnlivou prosbou o zázrak proměnění. Velmi se podobá sekrétě. Shrnuje všechny předešlé obětní modlitby a je jakýmsi jejich závěrem. Kněz v ní prosí, aby oběť, podaná Bohu, přinesla všecken užitek a aby se uskutečnil zázrak proměnění:

„Tuto oběť, prosíme, rač ty, Bože, ve všem požehnanou, přivlastněnou, platnou, důstojnou a příjemnou učiniti, aby se nám stala tělem a krví nejmilejšího Syna tvého, Pána našeho, Ježíše Krista.

Úpěnlivě prosíme Boha, aby prostřednictvím kněze uskutečnil zázrak proměnění, aby tato oběť se nám stala tělem a krví Ježíše Krista, to jest, aby byla k naší dispozici, aby se stala naším pokrmem, aby se stala nejdokonalejší obětí chvály, díky, smíru a prosby.

² G. Goyau: Le catholicisme, Paris, 1931

PROMĚŇOVÁNÍ

PROMĚŇOVÁNÍ je nejslavnější okamžik 14. kap.

eucharistické oběti. V tom okamžiku je dokonána celá oběť Kristova. Všechny obřady a modlitby před proměňováním byly jen přípravou k tomuto vrcholnému okamžiku. A všechny modlitby a obřady po proměňování jsou jen jakýmsi dozvukem tohoto vrcholného a podstatného úkonu eucharistické oběti.

Když kněz přijde až k tomuto okamžiku, najednou přeruší modlitby, a začne vyprávět. Vypráví, co učinil Kristus v předvečer svého utrpení. A zatím Kristus skutečně obnovuje tentýž div: slovy, jež tehdy pronesl Kristus sám, a jež nyní pronáší kněz jeho jménem, chléb a víno je proměněno v tělo a krev Páně. Připomíná se tedy událost, jak se nikdy nepřipomínala žádná událost; připomíná se a zároveň se skutečně obnovuje táž událost, která se stala ve večeradle před devatenácti sty lety. Když Kristus ve večeradle přinesl první eucharistickou oběť, řekl apoštolům: „To čiňte na mou památku.“ Eucharistická oběť je tedy památkou na Krista; ale ne takovou, jaké bývají lidské památky; není to jen slovo nebo obraz, nýbrž skutečnost. Lidské památky bývají ubohé, protože lidská slova nemají tvůrčí síly. Ale Kristus je Bohočlověk; proto jeho slova dovedou vytvořit to, co značí; proto nám ve své památce dal skutečně sebe samého. Když kněz jménem Kristovým říká: „Toto je tělo mé,“ skutečně je pod způsoby chleba přítomno živé a pravé tělo Kristovo.

I. PROMĚŇOVÁNÍ CHLEBA

Kněz navazuje na poslední slova předešlé modlitby, praví:

„Jenž (Ježiš Kristus) den předtím, než trpěl, vzal chléb do svých svatých a ctihodných rukou a pozdvihnuv oči k nebi, k tobě, Bohu, Otci svému všemohoucímu, díky tobě čině, požehnal, rozlomil a dal učedníkům svým říka: Uzemte a jezte z toho všichni, neboť
toto jest tělo mé.“

Nejprve tedy kněz připomíná poslední večeři slovy evangelia, pak žehná hostii a opakuje ona úžasná, božská slova, jimiž se chléb promění v tělo Kristovo. Kristus, Bůh a člověk, je skutečně a opravdově přítomen na oltáři; je mezi námi podstatně, jako byl mezi apoštoly při poslední večeři. A chrám, v němž se tento zázrak koná, je v tom okamžiku duchovním středem světa; neboť je v něm ten, na němž všechno závisí, z něhož všechno žije: Kristus.

Celý chrám je naplněn nebešťany. Andělé a svatí se klanějí s námi svému Pánu, skrytému pod způsoby chleba. V tom okamžiku se chrám podobá nebi.

Kristus je zde skutečně přítomen. Obětuje se za nás. „Kristu nestačilo jednou se za nás obětovat na kříži podstoupením smrti, ale toto každodenní a ustavičné sebeobětování v tajemství (totiž ve mši svaté) vynalezla jeho věčná moudrost, zařídila jeho nesmírná dobrota, určila jeho nejvyšší láska, jíž vzdal Bohu Otci poctu a lidskému pokolení dal pomoc, milost a spásu; a rozum vírou osvěcený praví, že to všechno bylo tak velmi vhodně zařízeno; a čím více je osvěcen, tím jasněji vidí, jak rozumné, ano více než rozumné, nejvyšší milosrdné, nejvyšší moudré, nejvyšší láskyplné to bylo zařízeno, abychom i každodenně takřka čerstvě byli pamětlivi utrpení Páně, a bez ustání vzpomínali na lásku, dobrotu a štědrost Boží k nám, a tou vzpomínkou abychom byli rozdílní a hojněji měli účast v zásluhách Kristových, dosáhnuvše účinků této svátosti.“¹

Sněm tridentský proti protestantům nejen defi-

¹ Diviš Kartuz.: De Sacramento altaris, Sermo II.

noval skutečnou přítomnost Krista v Eucharistii, nýbrž také podal jakési objasnění tohoto přesvatého tajemství. Těm, kteří nemohli pochopit, jak je možné, že Kristus je přítomen svým tělem v nebi i na zemi, zároveň na mnoha různých místech, uvedený sněm praví: „Není rozporu v tom, že náš Spasitel je vždy v nebi na pravici svého Otce, podle přirozeného způsobu bytí (iuxta modum existendi naturalem), a že je nicméně na mnoha jiných místech svátostně přítomen svou podstatou mezi námi (sacramentaliter praesens sua substantia nobis adsit). Je to způsob bytí, jež můžeme stěží slovy vyjádřiti; ale že je Bohu možný, to můžeme poznati rozumem vírou osvěceným, a musíme to pevně věřiti.“²

Svátostná přítomnost je přítomnost zcela zvláštní, ale přítomnost skutečná. Těleso je přirozeným způsobem přítomno na místě, a to jen na jednom místě prostřednictvím svých rozměrů k tomu místu. Takovým přirozeným a viditelným způsobem jest přítomno tělo Kristovo v nebi, takže nemůže býtí tímž způsobem přítomno zároveň jinde. V Eucharistii je však tělo Kristovo přítomno svátostně, t. j. na způsob podstaty, jež nemá rozměrů a sama o sobě nemá ani vztahů k nějakému místu, a jež jest umístěna jen ve svátostných způsobách, ať je to kdekoli, třeba i na mnoha místech zároveň. Tak vysvětluje tridentský sněm a theologové toto přesvaté tajemství, jež zůstává tajemstvím i nadále. Toto vysvětlení ukazuje pouze, že ono přesvaté tajemství neodporuje rozumu a že v něm není nic nemožného.

II. POZDVIHOVÁNÍ

Kristus, Bohočlověk, je tedy skutečně přítomen na oltáři pod způsoby chleba, v rukou kněze. Tvor drží svého Tvůrce! Úžasná tajemství! Proto kněz pokleká a klaní se svému Tvůrci a Pánu. Pak po-

² Denz. n. 874.

zdvihuje sv. Hostii nad hlavu, ukazuje ji věřícím, aby i oni se poklonili svému Bohu a Pánu.

Pozdvihování svátostných způsob je pozdějšího původu. Pochází teprve z 13. století. V prvních stoletích křesťanských sloužil kněz mši svatou obrácen tváří k lidu. Přítomní věřící tehdy dobře viděli sv. Hostii v ruce kněze i bez pozdvihování. Později však působením různých okolností byl oltář posunut ze středu chrámu až do pozadí absidy, a kněz sloužil mši svatou obrácen k věřícím zády. V takových změnách poměrech přítomní věřící už nemohli vidět svátostné způsoby. Stále však toužili spatřit je hned po proměňování. Této touze věřících se vyhovělo v liturgii armenské tak, že kněz se po proměňování obrátil k lidu, drže v ruce svátostné způsoby; v liturgii římské tak, že kněz po proměňování pozdvíhal svátostné způsoby nad hlavu, aby je všichni viděli. Tak vzniklo pozdvihování ve 13. století.

Z toho je tedy patrné, že pozdvihování bylo zavedeno na přání věřících, kteří chtěli vidět svátostné způsoby hned po proměňování a klanět se svému Bohu a Pánu. Ukazuje-li se nám něco, je samozřejmé, že se díváme na to, co se nám ukazuje. Proto je nevhodné hluboce se sklonit při pozdvihování a bít se v prsa; ačkoliv tyto úkony samy o sobě jsou dobré, přece odporují cíli pozdvihování. Udělat při pozdvihování znamení kříže, to má jistě smysl; znamení kříže má naznačit, že si chceme přivlastnit účinky smrti Kristovy na kříži. Ale bít v prsa je úkon lítosti. Proto nemá smyslu při pozdvihování, kdy je záhodno klanět se přítomnému Kristu.

Jediný rozumný způsob, který souvisí s pozdvihováním, jest: pokleknout, a když kleká kněz a klaní se sv. Hostii, uklonit se s ním; když pak pozdvihuje sv. Hostii, pozvednout hlavu a dívat se na sv. Hostii očima tělesnými i očima víry; a třeba i pronést potichu nějakou kratičkou modlitbu; a když pak kněz znovu pokleká, opět se uklonit. A totéž

opakovat i při druhém pozdvihování. - Aby věřící takto liturgicky sledovali pozdvihování, Pius X. udělil odpustky 7 let a 7 quadragen těm, kteří zbožně pohlédnou na sv. Hostii při pozdvihování a řeknou si potichu: „Pán můj a Bůh můj.“ (12. června 1907.)

III. PROMĚŇOVÁNÍ VÍNA

Po pozdvihování sv. Hostie přichází kněz k proměňování vína v krev Páně:

„Podobným způsobem, když bylo po večeři, bera i tento přeslavný kalich do svých svatých a ctihodných rukou, zase tobě díky čině, požehnal a dal učedníkem svým, řka: Uzemte a jezte z toho všichni, neboť

toto jest kalich krve mé, nové a věčné úmluvy - tajemství víry - která za vás a za mnohé bude vyлита na odpuštění hříchů.

Kolikrátkoli to budete činiti, čiňte to na mou památku.“

Jako při proměňování chleba, tak i zde se opakují táž slova evangelia a tytéž pohyby kněze: znamení kříže nad kalichem, pokleknutí, klanění a pozdvihování krve Páně. Při slovech: „Toto je kalich krve mé,“ také víno se okamžitě mění v krev Páně. Když se pozdvihuje kalich, není v něm už podstata vína, nýbrž podstata krve Kristovy, téže krve, jež byla prolita na kříži za spásu lidstva.

Není to krev Starého zákona, krev staré úmluvy, krev zvířat, kterou museli obětovat Židé, aby usmířili Boha; nýbrž je to krev „nové a věčné úmluvy“, kterou prolil Syn Boží na Kalvarii, a která se znovu prolévá den co den na našich oltářích za spásu všeho lidstva.

Oslavené tělo a krev Páně nemohou býti od sebe odděleny, jako kdysi na Kalvarii, mohou však býti

znázorněny odděleně pomocí znamení, tak jako je můžeme jmenovati odděleně. Skutečně byly odděleny na kříži; na oltáři při mši svaté jsou odděleny náznakově. Toto náznakové oddělení je patrné z dvojího proměňování: v prvním se mluví jen o těle, v druhém jen o krvi; je to patrné ještě zřetelněji ze dvou různých způsobů: způsobou chleba je naznačeno tělo Páně, způsobou vína pak krev Páně, ačkoli Kristus je pod obojí způsobou přítomen celý se svým tělem i duší, se svým božstvím i člověčenstvím. Oddělení způsobů chleba a vína naznačuje oddělení těla a krve Páně na kříži, naznačuje smrt Kristovu, naznačuje krvavou oběť Kristovu; a připomínkou a nekrvavou obnovou tohoto utrpení Kristova, jímž se Kristus obětoval Bohu, je mše svatá. Ale jako svátosti působí milost tím, že ji naznačují, tak i při mši svaté dvě různé způsoby tím, že naznačují a představují krvavou oběť kalvarskou, tvoří pravou a skutečnou oběť a působí všechny účinky oběti kříže.

Tak tedy dvojí oddělené proměňování tvoří podstatu eucharistické oběti a je vrcholem mše svaté.

DVOJÍM proměňováním byla dokonána 15. kap. nekrvavá obnova krvavé oběti kalvarské a tím zároveň skutkem připomenuta smrt Kristova, aniž to bylo vyjadřováno slovy. Aby však význam eucharistické oběti jako vzpomínky na Krista byl vstípen knězi i lidu ještě hlouběji, vzpomíná Církev na Krista a jeho vykupitelské dílo také slovy v anamnesi, „Unde et memores“ (Proto také pamětlivi jsouce). Nekrvavá oběť Kristova se proměňováním stala také obětí Církve. Proto Církev už v anamnesi, ale zvláště v modlitbě „Supra quae“ podává Bohu tuto oběť a v modlitbě „Supplices“ prosí o bohatý užitek, jehož se má věřícím dostat zvláště účastí při obětní hostině ve sv. přijímání.

1. PŘIPOMÍNKA (ANAMNESE)

Hned po proměňování se připomíná: „Kolikrátkoli to budete činiti, číňte to na mou památku.“ Na tato slova navazuje první modlitba po proměňování:

„Proto také pamětlivi jsouce, Hospodine, my služebníci tvoji, ale i lid tvůj svatý, jak blahého utrpení a zmrtvýchvstání, tak i slavného nanebevstoupení téhož Krista, Syna tvého, Pána našeho, přinášíme přejasně velebnosti tvé z tvých darů a udělů oběť čistou, oběť svatou, oběť neposkvrněnou, svatý Chléb života věčného a Kalich trvalého spasení.“

Vzpomínáme na celé vykupitelské dílo Kristovo, ale hlavně na jeho oběť na kříži, jejíž obnovou je mše svatá. „Výslovně se připomínají tři události ze života Kristova, totiž: jeho utrpení, jehož připomín-

ka rozněcuje lásku; zmrtvýchvstání, jež posiluje víru; a nanebevstoupení, jež posiluje naši naději.¹ - *Bolestné* utrpení Kristovo je zde nazýváno blahým pro jeho blahodárné účinky.

Ve vděčné vzpomínce na své vykoupení přinášíme Bohu nejsvětější oběť, která jest jeho darem: Obětované tělo a krev Páně jsou dary Boží podle zařízení Božího. Přinášíme oběť *čistou*, podle předpovědi proroků (Malach. 1, 11), protože Kristus se zrodil z přečisté Panny, bez poskvrny hříchu dědičného; přinášíme oběť *svatou*, protože hypostaticky spojenou se zdrojem svatosti; přinášíme oběť *neposkvrněnou*, protože prostou jakéhokoli osobního hříchu. Třebaže jsme si vědomi své hříšnosti, přece *takovou* oběť přinášíme velebnosti Boží s radostnou důvěrou. Proto praví sv. Augustin: „Nic čistého nenašel Kristus mezi lidmi, co by obětoval za lidi: sebe samého obětoval jako oběť čistou. Šťastná oběť, pravá oběť, oběť neposkvrněná!“² Tato radostná důvěra ještě vzrůstá, uvědomíme-li si, že Kristus je nejen obětí, nýbrž i obětním pokrmem, jenž duši sílí a oblažuje, a zároveň je zárukou života věčného.

Církev vzpomíná na smrt Kristovu nejen slovy, nýbrž i symboly. Předpisuje, aby při slovech „oběť svatou“ atd. kněz učinil pětkrát znamení kříže nad tělem a krví Páně. Tím obrazně připomíná pět ran Kristových. Oběť Kristovu na kříži připomíná též široké rozpětí rukou při této modlitbě, jež bývalo ve středověku všeobecné a jež se dosud zachovává u některých starších řádů.³

2. TŘI PŘEDOBRAZY

Mše svatá je především oběť Kristova. Ale ona je též oběť naše; neboť Kristus jako Hlava přináší Bohu oběť s celým svým mystickým tělem. Kristus obětuje Bohu sebe i nás. Kristus je oběť čistá, svatá

¹ Diviš Kartuz.: *Expositio Missae*, art. 32.

² Sv. Augustin: *Enarr. in Ps. 149*, n. 6.

³ U kartuziánů, karmelitánů, dominikánů a minoritů.

a neposkvrněná; ale my, ať činíme sebevíce, nikdy nejsme dosti čisti vzhledem k jeho nekonečné čistotě. Proto úpěnlivě prosíme Boha, aby milostivě přijal naši oběť:

„*A na ně s milostivou a vlídnou tváří rač shlédnouti a je sobě oblíbiti, jako sis ráčil oblíbiti dary spravedlivého sluhy svého Abela a oběť praotce našeho Abrahama a onu svatou oběť, neposkvrněnou obětinu, kterou tobě přinesl nejvyšší kněz tvůj Melchisedech.*“

Smysl této modlitby je zřejmý: Jestliže Bůh milostivě přijal starozákonní oběti (Abelovu, Abrahamovu, Melchisedechovu), nechť shlédne i na tuto naši oběť a přijme ji nejen jako ony oběti, nýbrž se zalíbením neporovnatelně větším; neboť starozákonní oběti byly jen předobrazem a stínem této naší oběti.

Abel, jenž byl pro svou bohumilou oběť zabit svým bratrem Kainem, je předobrazem Krista, který byl na kříž přibit svým národem a jehož krev „mluví lépe než krev Abelova“ (Žid. 12, 24). Krev Abelova volala k nebi o pomstu, krev Kristova však prosí o milost a odpuštění.

Abraham poslušně obětoval svého vlastního syna Izáka; a byl by onu oběť dokonat také zevně, kdyby Bůh sám mu to nebyl zabránil. Jeho oběť je pouze oběť duchovní.

Melchisedech obětoval jediný ve Starém zákoně ne už zvířata, nýbrž chléb a víno. A tím je zřejmě předobrazem Krista a jeho eucharistické oběti.

Tři významné oběti starozákonní předobrazují nejen oběť Kristovu, nýbrž i *naši* oběť, kterou přinášíme jako údy mystického těla Kristova. A lze říci, že tyto tři předobrazy jsou zde především jako předobrazy *naší* oběti; naznačují především, s jakým smýšlením máme přinášeti eucharistickou oběť, aby ji Bůh přijal se zalíbením. Přistupujme tedy keucharistické oběti vždycky s čistýma rukama jako

nevinný Abel, s odevzdanou poslušností jako Abraham a s královským (t. j. velkodušným) srdcem jako Melchisedech. Pak Bůh přijme se zalíbením naši oběť zároveň s obětí svého Syna, již tyto tři oběti předobrazují.

3. NEBESKÝ OLTÁŘ

Potom se kněz hluboce skloní a prosí ještě jednou o přijetí oběti:

„Pokorně tě žádáme, všemohoucí Bože, rozkaž, aby tyto dary byly rukama svatého anděla tvého přeneseny na tvůj vznešený oltář před tvář tvé božské velebnosti, abychom, kdož přijmeme z této účasti na oltáři svatosvaté Tělo a Krev Syna tvého, byli naplněni všelikým požehnáním nebeským a milostí. Skrze téhož Krista, Pána našeho. Amen.“

Prosíme nyní o přijetí oběti za zvláštním cílem, abychom totiž dosáhli hojného užítku z přesvaté oběti ve svatém přijímání. Tato prosba je vyjádřena obrazně: kéž svatý anděl Boží tuto oběť z pozemského oltáře donese na nebeský oltář; neboť jen tak nám může přinést milost a požehnání tato přesvatá oběť, z níž budeme nyní požívat Tělo a Krev Páně.

Sv. Jan ve svém Zjevení praví, že viděl v nebi oltář, a na něm obětovaného Beránka, a kolem oltáře anděly, vykonávající jakousi slavnostní bohoslužbu: „A jiný anděl přišel a postavil se k oltáři s kadičelnicí zlatou; a bylo mu dáno mnoho vonných věcí, aby je dal k modlitbám všech svatých na oltář zlatý, který jest před trůnem Božím. I vystoupil dým vonných věcí k modlitbám svatých z rukou andělových před Boha.“⁴ Mimoto je známo už ze Starého zákona, že andělé přinášejí před trůn Boží modlitby a dobré skutky člověka.⁵ Tyto dvě představy jsou te-

⁴ Zjev. 8, 3-4.

⁵ Cf. Tob. 12, 12.

dy spojeny v uvedené modlitbě. Církev prosí, aby anděl (není výslovně uvedeno, který; snad strážný anděl Církve, snad náš anděl strážný) přenesl oběť Kristovu na nebeský oltář před tváří Boží.

Většina liturgistů vidí v onom „svatém andělu“ skutečného anděla, jak bylo naznačeno. Někteří však tvrdí, že oním „svatým andělem“ jest sám Syn Boží. Na příklad D. Giuliotti praví: „Ale kdo bude onen anděl tak hodný, aby nás s naším Bohem přenesl k Bohu, ne-li sám Kristus? On je Anděl nad všechny anděly. Anděl znamená vyslanec; a není Kristus nejvyšší vyslanec Otcův? Není to Ten, jenž byl poslán, aby nám přinesl dobrou zvěst? On je Izaiášem nazván „Andělem velké rady“. - On, jako Bůh, je v samém středu Trojice, a jako člověk, ve středu a na vrcholu lidstva. Jemu tedy a ne jinému, Otec rozkáže nésti naše duše s Ním (naše duše posvěcené Eucharistií) z temného oltáře země na zářící oltář nebe.“⁶

Aby kněz také zevně vyjádřil svou nehodnost a zároveň svou úctu k Bohu, modlí se tuto modlitbu hluboce skloněn; ve středověku při ní zkrřížil ruce přes prsa, jak to ještě dosud činí kartuziáni a dominikáni. Při slovech: „z této účasti na oltáři“, líbá kněz oltář, a to jednak na znamení úcty, protože na něm spočívá Tělo a Krev Páně, zároveň však také na znamení úplné oddanosti Kristu, který jest znázorněn oltářem. Při slovech „všelikým požehnáním nebeským“ žehná se kněz znamením kříže, aby naznačil, že všechny milosti svatého přijímání vyplývají z kříže.

4. VZPOMÍNKA NA MRTVÉ

Potom se kněz modlí za zemřelé:

„Pomni také, Pane, služebníků a služebnic svých N. a N., kteří nás předešli se znamením víry a od-

⁶ F. Giuliotti: Il ponte sul mondo, Torino 1932, str. 149.

počívají spánkem pokoje. Jim, Pane, a všem v Kristu odpočívajícím, abys místa obcerstvení, světla a pokoje popřál, prosíme. Skrze téhož Krista Pána našeho. Amen.

V Církvi vítězná je věčná radost, vycházející z ustavičného patření na Boha; v Církvi bojující je stálý boj o spásu duší a o vítězství Krista na zemi; v Církvi trpící je pozvolné očišťování, spojené se vzrůstající touhou po Bohu. Kněz se tu modlí za tuto poslední část tajemného těla Kristova.

Vzpomínku na zemřelé při eucharistické oběti považovali už sv. Otcové za zvlášť účinnou. Sv. Cyril Jerusalemský praví: „Vzpomínáme také na zemřelé . . . , poněvadž věříme, že tyto prosby nejvíce prospějí oněm duším, za něž jsou konány, zatím co před námi na oltáři spočívá nejsvětější a nejvznešenější Obět.“¹

Vzpomínáme na ty, „kteří nás předešli“ na oně cestě, na níž je máme všichni následovat; vzpomínáme na ty, kteří nás předešli „se znamením víry“, jež jim vtiskl křest a v jehož vyznání setrvali až do konce, a kteří „odpočívají spánkem pokoje“, poněvadž zůstali až do konce spojení s Církví. Pak jmenuje kněz ty, na které chce zvlášť vzpomenout.

Když je vyjmenoval, pokračuje ve své modlitbě, a prosí za všechny v Kristu odpočívající. Už sv. Augustin poznamenává, jak je to potěšitelné, že Církev při mši svaté pamatuje na všechny v Kristu zesnulé, takže za ty, kteří už nemají rodičů, ani dětí, ani přátel, denně se modlí naše Matka Církev.² Všem těmto vyprošuje Církev *nebeskou blaženost*, již popisuje slovy: *místo obcerstvení, světla a pokoje*. Ti, kteří jsou v očištcích, nemají zatím přístupu k obcerstvující nebeské hostině; ale „Beránek, který jest uprostřed trůnu, bude je pásti a dovede je k prameni vod živých“.³ Ubohé duše v očištcích jsou

¹ Catech. myst. V, 9.

² De cura pro mortuis gerenta, n. 6.

³ Zjev. 7, 17.

jako v temné noci. Ale až se očistí od svých chyb, přijdou do nebeské blaženosti, kde ve světle věčné slávy budou patřiti na věčné *Světlo*. Místo světla bude též pro ně místem *pokoje*. Už v očištcích jsou si jisty, že dosáhnou Boha; a to jim dodává jakéhosi *pokoje*, jaký není možný na tomto světě. Ale tento pokoj je pro ně též zdrojem bolesti, protože následky hříchů jim ještě brání cele spočinouti v Bohu. Tuto překážku však odstraní Kristus. Proto vzpomínka na zemřelé končí pohledem na Vykupitele: „*Skrze téhož Krista Pána našeho.*“

5. MODLITBA ZA NÁS (NOBIS QUOQUE)

Vzpomínka na zemřelé a na záhrobní život přivádí kněze k modlitbě za spásu svou i svých spolubratří. A proto říká:

„I nám, hříšným služebníkům svým, kteří doufáme v hojnost slitování tvých, rač udělití nějakého podílu a společenství se svými svatými apoštolů a mučedníků: s Janem, Štěpánem, Matějem, Barnabášem, Ignácem, Alexandrem, Marcelem, Petrem, Felicitou, Perpetuou, Hátou, Lucíí, Anežkou, Cecilíí, Anastasií a všemi svatými svými, v jejichž společnost nás, prosíme, rač připustiti, ne jakožto hodnotitel zásluhy, nýbrž jako štědrý dárcemilování. Skrze Krista, Pána našeho.“

Církev bojující prosila napřed za Církev trpící, aby ji Bůh spojil s Církví vítěznou. Nyní vyprošuje tutéž milost i pro sebe, třebaže se jí považuje za nehodnou: Dej, Pane, abychom pro tvé velké milosrdenství, ne pro naše zásluhy, mohli také my přejíti do společnosti svatých. Celá tato modlitba je proniknuta touhou po světle věčné slávy a zároveň velkou zkroušeností (proto se kněz bije v prsa) a pevnou nadějí v nesmírné milosrdenství Boží. Kněz u vědomí své hříšnosti pokorně prosí aspoň o nějakou malou účast („partem aliquam“) na slávě svatých, z nichž jest patnáct výslovně jmenováno.

Napřed je uveden svatý *Jan Křtitel*, posvěcený už v lůně své matky, jenž neohroženě hlásal příchod Kristův, a byl stat od Heroda, protože nemlčel k jeho hříchům.

Potom je jmenováno sedm světců a pak sedm světic.

Mezi svatými mučedníky je první uveden *svatý Štěpán*. Byl jedním z prvních sedmi jáhnů. Písmo sv. o něm praví, že to byl „muž plný víry a Ducha svatého . . . ; jsa pln milosti a síly, činil veliké divy a zázraky v lidu“ (Skut. 6, 5). Pečoval o chudé a nemocné a kázal Krista. Byl ukamenován v přítomnosti Žida Šavla, který se stal pak apoštolem Pavlem. Je to křesťanský prvomučedník.

Druhý je *sv. Matěj*, který byl napřed jen učedníkem Kristovým, po nanebevstoupení Páně byl však Bohem určen za apoštola místo zrádce Jidáše. Někteří tvrdí, že byl ukamenován, jiní, že byl ukřižován.

Třetí je *sv. Barnabáš* z Kypru. Jeho pravé jméno je Josue nebo Josef. Byl však nazýván Barnabáš (t. j. syn útěchy), protože s velkou láskou těšil nešťastné a jim pomáhal. Často provázel sv. Pavla na jeho apoštolských cestách a býval jeho spolupracovníkem. Později se od něho odloučil a hlásal evangelium hlavně na svém rodném ostrově Kypru. Tam byl nakonec od Židů ukamenován.

Čtvrtý je *sv. Ignác*, příjímím Theoforos (Bohonosný), slavný biskup antiochijský. Byl žákem sv. Jana. Na rozkaz Trajanův byl odvezen do Říma a předhozen dravé zvěři v cirku kolem roku 107. Římským křesťanům, kteří ho chtěli osvobodit od takové smrti, napsal: „Nebraňte mi státi se pokrmem dravé zvěře, abych došel k Bohu. Jsem pšenicí Boží; musím býti rozemlet zuby divoké zvěře, abych se stal čistým chlebem Kristovým.“

Pátý je *sv. Alexander*, papež. Vykonal v Římě mnoho podivuhodných obrácení. Po deseti letech pozeňnaného pontifikátu zemřel mučednickou smrtí kolem roku 119.

Šestý je *Marcelin*, římský kněz, a sedmý *Petr*, římský exorcista, kteří byli spolu popraveni za pronásledování Diokleciánova, kolem roku 304.

Pak následuje řada mučednic, jež přes slabost svého pohlaví neohroženě vyznaly Krista. První je *sv. Felicita*, druhá je *sv. Perpetua*. Obě pocházely ze vznešeného rodu. Pro víru v Krista byly uvězněny v Kartagu. Mučednické záznamy o nich praví: „Když nadešel den jejich vítězství, opustily svůj žalář a šly do amfiteátru, jako by šly do nebe, s radostí, s jasným obličejem, rozechvělé ne strachem, nýbrž radostí.“ Byly předhozeny dravé zvěři kolem roku 202.

Třetí je *sv. Hata*, urozená panna palermská. Slíbila Kristu ustavičné panenství. Byla obžalována jako křesťanka, uvězněna a mučena. Při posledním mučení se modlila: „Pane, jenž jsi mne stvořil a chránil od mého dětství, jenž jsi vysvobodil mé srdce od lásky světa a chránil mé tělo od porušení, jenž jsi mi dal zvítěziti nad okovy, mučením, železem a ohněm, prosím Tě, přijmi mou duši z této země do lůna svého milosrdenství.“ Byla umučena kolem roku 250.

Čtvrtá je *sv. Lucie*, panna a mučednice syrakuská. Také ona slíbila Kristu ustavičnou čistotu. Když ji obžalovali z křesťanství a chtěli ji znásilnit, Bůh ji zázračně zachránil. Pak byla za živa upálena kolem roku 304.

Pátá je *sv. Anežka*, římská panna. Poněvadž vyznala Krista a hájila svou čistotu, byla umučena ve třinácti letech, kolem roku 304.

Šestá je *sv. Cecilie*, urozená Římanka. Byla přinucena provdati se, obrátila ke křesťanství svého manžela Valeriána i jeho bratra Tiburtia, kteří byli pak za víru umučeni. Cecilie byla pak uškrcena nebo udušena v koupelně svého vlastního domu.

Sedmá je *sv. Anastasie*, římská vdova, umučená za pronásledování kolem roku 304.

S těmito a všemi ostatními svatými toužíme býti spojeni v nebi a úpěnlivě prosíme, aby dobrotivý

Bůh nás připustil v jejich společenství, ne pro naše zásluhy, nýbrž pro své nesmírné milosrdenství.

6. ZÁVĚR KÁNONU

Vzpomínka na zemřelé a modlitba „Nobis quoque“ jest jakýmsi přerušením velké eucharistické modlitby. Další modlitba „Per quem haec omnia“ navazuje na modlitbu „Supplices“ a jest jakýmsi přechodem k doxologii, jež tvoří skvělý závěr eucharistické modlitby a silně zdůrazňuje prostřednictví Kristovo.

Prosíme tedy, abychom byli připuštěni do společenství svatých prostřednictvím Ježíše Krista, který jest jediným naším prostředníkem, jediným mostem, spojujícím zemi a nebe:

„Skrze něhož toto všecko, Pane, vždy dobré tvoříš, posvěcuješ, oživuješ, požehnáváš a nám uděluješ.“

Prostřednictvím Ježíše Krista Otec nebeský tvoří všechny věci, jichž potřebujeme pro tělo i pro duši, jako stvořil i chléb a víno, jež skrze kněze posvětil, oživil a požehnal a jež rozdělí našim duším při sv. přijímání.

Bůh tedy vyslyší naše prosby a přijme naši obět, protože mu ji přinášíme prostřednictvím Ježíše Krista:

„Skrze něho, s ním a v něm jest tobě, Bohu Otci všemohoucímu, v jednotě Ducha svatého všechna čest a sláva, po všechny věky věkův. Amen.“

Skrze Krista, protože On jest náš jediný Prostředník a věčný Velekněz; s Kristem, protože bez Krista všechny naše oběti, naše modlitby a touhy státi se svatými, by byly bezvýsledné, jak nám praví On sám: „Beze mne nemůžete učinit nic;“ v Kristu, protože jedině tehdy, když budeme zaštipeni na

Krista jako ratolest na strom, přineseme výborné ovoce a mnoho ovoce, a budeme Bohu milí.

Tak se rozvíjí kánon ve velkolepou oslavu Boha; jež má trvat po všechny věky. Slova této doxologie jsou vyjádřena též symbolicky. Kříže, jež činí kněz nad kalichem, značí, že tato oslava Boží pochází z kříže; jejich počet připomíná pět ran Kristových, pozdvižení kalicha s hostií znamená, že Církev naprosto dokonalou obětí Nového zákona podává Bohu nejvyšší oslavu prostřednictvím Ježíše Krista.

PŘÍPRAVA K OBĚTNÍ HOSTINĚ

16. kap. *KANONEM* končí vlastní obětní úkon. Obětní dary, přinesené při obětování, byly proměněny v Tělo a Krev Páně při proměňování; nekrvavá oběť Kristova byla zpřítomněna při slavné eucharistické modlitbě a podána Bohu Trojjedinému k jeho cti a slávě, a zároveň jako zadostučinění za naše hříchy.

Nyní následuje třetí a poslední hlavní část: *obětní hostina*, přijímání, spojení (communio) obětujících s Obětovaným.

Smysl této třetí části je zřejmý, všimneme-li si zvláště obětí starozákonních, s nimiž byla obyčejně spojována obětní hostina. Když bylo v chrámě obětováno nějaké zvíře, část byla na oltáři spálena. Obětováním bylo celé zvíře darováno Bohu, bylo posvěceno. Pak ty, kteří přinesli oběť, pozval Bůh k svému stolu, aby přijali Boží pokrm, aby se úzce spojili s Bohem. Toto spojení (communio) s Bohem bylo cílem a užitkem jejich oběti.

Oběti starozákonní byly jen stínem a předobrazem eucharistické oběti. I při eucharistické oběti se koná obětní hostina; obětující požívají obětované dary: tělo a krev Páně. Ale jejich spojení s Bohem je tu daleko užší; neboť při eucharistické oběti už nepožívají jenom dary Bohu zasvěcené, nýbrž samotného Boha.

I. OTČENÁŠ

Jako druhá hlavní část eucharistické oběti (kanon) začíná slavnostním zpěvem preface, tak i třetí část je uvedena slavnostním zpěvem Otčenáše.

Otčenáš je nejkrásnější a nejvznešenější modlitba, již nás naučil Božský Spasitel. První tři prosby

se vznášejí k nebi, směřující přímo k oslavě Boží, poslední tři se sklánějí k našim pozemským potřebám; čtvrtá prosba pak tvoří jakési pojátko obou částí a zároveň přechod, vztahující se na nadpřirozený chléb duše i na přirozený chléb těla.

Otče náš. - Už první slovo modlitby Páně nás naplňuje důvěrou. Obracíme se k svému Otci, jenž nás miluje jako své děti, a proto jistě vyslyší naše prosby. Proto mizí všechna bázeň. Nepředstupujeme před Boha jako otroci nebo žebráci, nýbrž jako jeho milované děti. Jsme děti Boží ne pro naše zásluhy, nýbrž jediné z milosti Boží. Bůh nás tak miloval, že nám dal účast na svém vlastním životě. Chtěl, abychom dítkami Božími nejen sluli, nýbrž abychom jimi skutečně byli. Jsme tedy dětmi Božími, jsme jimi už od nynějška, už od křtu. Ale neukázalo se ještě, čím budeme. Víme jenom, že když se zjeví v plném rozvoji naše synovství Boží, budeme podobni Bohu, budeme viděti Boha tváří v tvář ve věčné blaženosti.

Jestliže Bůh je náš Otec, musí s námi jednat jako se svými syny. Synové bohatých otců jsou živni, vychovávání a vzdělávání bohatě... Jestliže jsme syny Božími, náleží nám božská výchova, božské vzdělání, a božské dědictví: „Jestliže synové, pak i dědici.“

Jenž jsi na nebesích. - Naše pravá vlast je v nebi. Zde na zemi jsme jen cizinci a poutníky, celý náš život má být stále směřování k naší nebeské vlasti, k našemu otcovskému domu v nebesích. Nebe je sídlem našeho Otce, k němu mají tihnout všechny naše myšlenky, tužby i skutky.

Tento úvod k modlitbě Páně obrací náš pohled k nebi, k našemu dobrému Otci, od něhož pochází všechno dobro a jenž s otevřenou náručí přijímá i syny marnotratné, vracející se do jeho otcovského domu.

Pak přichází vlastní modlitba, rozčleněná na sedm proseb. Tato modlitba nejen obsahuje všechno, oč můžeme Boha prosit, nýbrž učí nás též, v jakém

pořadu máme přednášet Bohu své prosby. Prvním předmětem našich snah má být Bůh sám. Proto v první prosbě žádáme:

1. *Posvěť se jméno Tvé.* - Jméno Boží zde značí Boha samého. Bůh, jenž je svatost sama, má být ctěn a oslavován. Oslava Boží je cílem všeho tvorstva. Každý tvor byl stvořen především k slávě Boží. Nerozumné tvorstvo oslavuje Boha nevědomky tím, že přesně plní vůli Boží; člověk však má oslavovat Boha vědomě a dobrovolně, svědomitým zachováváním příkázání Božích. Kéž všichni pochopí, že jedině Bůh je svatost sama a cíl všeho tvorstva, kéž jej poznají, milují a oslavují celým svým životem.

2. *Přiď království Tvé!* - První prosba se vztahovala na všechno tvorstvo, druhá se omezuje pouze na lidi. Aby lidstvo dokonale oslavovalo Boha, k tomu ustanovil Kristus svou církev. To je ono království Boží, které má přijít k pohanům, které se má rozrůstat a přinášet plody svatosti u křesťanů. Nechť tedy přijde království Boží v celé své plnosti, nechť přijde do srdce každého člověka, nechť z něho vypudí všechno zlo a naplní všechny životem Božím.

3. *Buď vůle Tvá jako v nebi tak i na zemi.* - Třetí prosba se vztahuje na to, co je nutné k dosažení našeho posledního cíle. Především je třeba, abychom věrně a svědomitě zachovávali příkázání Boží, vůli Boží; poněvadž to přesahuje naše síly, proto prosíme o pomoc Boží, abychom vždy plnili vůli Boží, nejen jak ji vyjadřují příkázání Boží, nýbrž i jak se jeví v jeho vnuknutí, abychom plnili vůli Boží vždycky, každého dne, každou hodinu, v každém okamžiku, i když to od nás vyžaduje oběti; Bůh nám k tomu dá svou pomoc.

Jako vzor poslušnosti nám Kristus uvádí anděly („jako v nebi“), kteří stále stojí před tváří Boží, poslouchajíc každého pokynu Božího. Kéž tedy všichni lidé poslouchají Boha tak jako andělé, kéž plní vždy jen vůli Boží!

4. *Chléb náš vezdejší dej nám dnes.* - Jiný prostředek k dosažení našeho posledního cíle je náš každodenní chléb. Ve slově „chléb“ je zde zahrnuto všechno, co je nutné k udržení pozemského života. Důvěřujeme v dobrotu Boží a v jeho Prozřetelnost, která o nás ustavičně pečuje, a která nám vždycky dá, čeho potřebujeme. - Není třeba obávat se o budoucnost, protože se o nás stará náš dobrotivý Otec.

Ve mši svaté se však tato prosba vztahuje především na náš duchovní chléb, hlavně pak na Eucharistii. V tomto smyslu vykládají tuto prosbu též církevní Otcové. A hlavně pro tuto prosbu zařadila Církev modlitbu Otčenáše do mše svaté jako přípravou modlitbu k sv. přijímání.

Jako tělo potřebuje hmotného pokrmu, tak duše potřebuje pokrmu duchovního. Život Boží, který je v naší duši, musí být udržován nebeským pokrmem, chlebem, jenž sestoupil s nebe, tělem a krví Páně: „Nebudete-li jísti těla Syna člověka a pítí jeho krve, nebudete mítí v sobě života.“ Proto prosíme: „Chléb náš vezdejší dej nám dnes.“ - „Dávej nám jej po všechny dny. Nebo učiň, ať po všechny dny jsme v náležitých duchovních podmínkách, abychom jej přijímali bez hříchu. Dej nám také pro všechny dny chléb hmotný, ale jako prostředek, abychom mohli přijímatí Chléb nebeský. Jestliže po všechny dny nenosíme v sobě Krista, buď duchovně nebo eucharisticky, nosíme v sobě smrt, a se smrtí v sobě nemůžeme dosáhnouti Života.“¹

5. *A odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům.* - Tři poslední prosby žádají o odstranění překážek, které se stavějí proti našemu poslednímu cíli. První a největší překážka, jež nás přímo zbavuje nebe, jest hřích. Proto prosíme: „Odpusť nám naše viny . . .“ - Dříve než přijmeme Pána, litujeme svých hříchů a prosíme za odpuštění. Druhá část této prosby vyjadřuje lásku k bližní-

¹ *Giulioti: Il ponte sul mondo, Torino 1932, str. 169.*

mu a připomíná, že musíme odpustit našim nepřá-
telům, chceme-li, aby nám Bůh odpustil naše hří-
chy. Jak bychom se mohli spojit s Hlavou Církve,
kdybychom nebyli spojeni s jejími údý? Jak by-
chom mohli milovat matku Církve a nenávidět ony
dítky, které ona miluje? Proto odpouštíme všem,
kteří nám ublížili, a tak jsme nejlépe připraveni
k přijetí svátosti jednoty a lásky.

6. *A newod' nás v pokušení.* - Prosíme nejen
o odpuštění minulých hříchů, nýbrž i o uchránění
od hříchů *budoucích*: Neopuť nás v pokušení, jež
na nás doráží se všech stran, zvenčí i zvnitřku. Stůj
při nás svou pomocí, a nedopusť, abychom spolé-
hali toliko na své vlastní síly, neboť bez Tebe ne-
můžeme nic. A dopuštíš-li přece, abychom klesli,
nedej, abychom ve hříchu setrvali.

7. *Ale zbav nás od zlého.* - Zbav nás konečně též
následků hříchů a trestů za hřích. Zbav nás též zlé-
ho ducha, jenž se bez ustání snaží strhnouti nás
s sebou tam, kam byl sám zavržen. Zbav nás, Pane,
všeho pozemského zla, ale hlavně zbav nás hříchu.
Upadneme-li do hříchu, dej, ať z něho co nejdříve
povstaneme.

V Otčenáši nám dal Kristus nejkrásnější vzor
modlitby, naučil nás, jak se máme modlíti a jak
máme své prosby uspořádat: Nejprve máme mít na
zřeteli svůj cíl, Boha, a dbát o jeho oslavu a rozší-
ření jeho království, pak máme prosit o prostředky,
nutné k dosažení svého posledního cíle; a konečně
o odstranění překážek, jež se stavějí proti našemu
poslednímu cíli. Žádná jiná modlitba se nevyrovná
Otčenáši ani formou, ani obsahem, ani uspořádá-
ním.

Proto modleme se Otčenáš vždy s hlubokou zbož-
ností, hlavně při mši svaté, kde je přítomen sám
Kristus, jenž nás jemu naučil a nám jej přikázal.

8. Poslední prosba Otčenáše je pak ještě rozvi-
nuta, vysvětlena; důrazně v ní žádáme, aby Bůh
nás zbavil všeho zla, zvláště všeho hříchu, abychom
mohli žítí v milosti Boží a pravém míru:

„Zbav nás, prosíme, Pane, všeho zla: minulého,
přítomného i budoucího; a na přímluvu blahoslave-
né a přeslavné vždy Panny, Rodičky Boží Marie, a
Tvých svatých apoštolů Petra a Pavla, Ondřeje i
všech svatých uděl milostivě pokoje za dnů našich.
abychom, přispěním milosrdenství Tvého podporo-
vání, byli i hříchů vždy prosti i zabezpečeni přede
vším zmatkem. Skrze téhož Pána našeho, Ježíše
Krista, Syna Tvého, jenž s Tebou žije a kraluje
v jednotě Ducha svatého Bůh, po všechny věky vě-
kův.“

Zbav nás, Pane, zla minulého, t. j. zbav nás ná-
sledků spáchaných hříchů, zaceľ rány našich nezří-
zených sklonů. Zbav nás zla přítomného, jež na nás
doléhá se všech stran. Zbav nás konečně i všeho
zla budoucího, hlavně hříchu a věčného zavržení.
A jestliže naše modlitba je slabá, vyslyš ji aspoň
na přímluvu Matky Boží, svatých apoštolů Petra a
Pavla, Ondřeje a všech svatých.

II. LÁMÁNÍ SV. HOSTIE A SMÍCHÁNÍ S KRVÍ PÁNĚ

1. Když kněz dokončuje dodatek k Otčenáši, při
slovech „Skrze téhož Pána našeho . . .“, rozlomí nad
kalichem sv. Hostii na dvě půlky; jednu položí na
patenu, a při slovech: „jenž s Tebou žije a kralu-
je . . .“ ulomí z druhé polovice sv. Hostie dole ma-
lou částěčku. A pak pokračuje: „*Pokoj Páně budiž
vždycky s vámi*“; při tom malou částěčkou činí nad
kalichem tři kříže. Na to mu lid odpoví: „*I s du-
chem Tvým*“; a kněz pak spustí onu částěčku sv.
Hostie do kalicha, a při tom potichu říká:

„*Toto smíšení a posvěcení těla a krve Pána na-
šeho Ježíše Krista budiž nám přijímacím k životu
věčnému. Amen.*“

2. Lámání sv. Hostie patří mezi nejstarší obřady naší liturgie. Je to obřad velmi prostý a zároveň velmi tajemný.

Židé pekli malé chleby, kulaté, asi na prst tlusté; proto chleba nekrájeli, nýbrž lámali. Tento Židovský zvyk zachoval i Božský Spasitel při poslední večeři; když proměnil chléb ve své Tělo, rozlámal jej a dával svým apoštolům. A přikázal jim, aby to činili na jeho památku. Ve Skutcích apoštolových čteme, že věřící se v neděli scházeli k lámání chleba. Tento obřad byl tedy s posvátnou úctou zachováván už v prvotní Církvi; a dokonce dal své jméno eucharistické oběti, jež byla nazývána prostě „lámáním chleba“.²

Středověk viděl v lámání sv. Hostie výrazný obraz násilné smrti Kristovy na kříži.³ Lámání sv. Hostie nad kalichem připomíná, že krev Páně, která je v kalichu, vytekla ze zmučeného těla Kristova.

Rozlomení sv. Hostie na tři části bylo vykládáno různě. Někteří v nich viděli Nejsv. Trojici; jiní pak tři hlavní tajemství našeho vykoupení (utrpení, zmrtnýchvstání a nanebevstoupení Páně); jiní konečně, a to většinou, tři části tajemného těla Kristova, totiž Církev bojující, trpící a vítěznou.⁴

3. Smíchání způsob chleba se způsobami vína, jež se nyní uskutečňuje spuštěním malé částky sv. Hostie do kalicha, mělo původně zcela praktický význam: kvašený chléb za několik dní ztvrdl; proto bylo třeba před požíváním jej ponořit do konsekrovaného vína, aby změkkl.

Později byl tento obřad vykládán symbolicky. Někteří v něm viděli obrazné zdůraznění skutečnosti, že tělo není odděleno od krve, ani krev od

² Skut. apošt. 20, 7.

³ Sv. Tomáš v III, ot. 77, čl. 7. praví: „Jako svátostné způsoby jsou svátost pravého těla Kristova, tak lámání těchto způsob jest svátost utrpení Páně, jež bylo v pravém těle Kristově.“

⁴ Sv. Tomáš o tom uvádí pozoruhodný verš (Summa theol. III., q. 83, a. 5.): *Hostia dividitur in partes: tincta beatos plene, sicca notat vivos, servata sepultos.*

těla, nýbrž že pod obojí způsobou je přítomen celý Kristus, obět za naše hříchy a pokrm našich duší. - Jiní ve spojení těla a krve Páně viděli zmrtnýchvstání.

III. AGNUS DEI

Když kněz vpustí částku sv. Hostie do kalicha, modlí se:

Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi.

Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi.

Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, uděl nám pokoje.

Lámání sv. Hostie pro kněze i pro laiky trvalo dosti dlouho, a tak vznikla jakási mezera. Aby byla vyplněna, bylo ustanoveno za papeže Sergia I. († 701), aby klerus i lid zpívali Agnus Dei, jež se opakovalo, pokud trvalo lámání sv. Hostie, a vždy bylo ukončeno prosbou „miserere nobis“. Teprve později (asi ve 12. století), když bylo lámání chleba zjednodušeno, opakovalo se Agnus pouze třikrát. V třetím Agnus byla později změněna prosba v nynější formu: „Uděl nám pokoje“, asi pro těžké útrapy, jež doléhaly na Církev, jak uvádí papež Inocenc III. († 1216).⁵

Všemohoucí Bůh, Stvořitel nebe i země, se k nám snížil, stal se slabým člověkem, obětoval se za nás jako nevinný Beránek Boží, a svou smrtí nám zjednal život. Tento Beránek Boží se za nás znovu obětuje na oltáři a nabízí se nám za pokrm, chce nás posílit k životu věčnému. Prosme ho tedy vroucně, aby se nad námi slitoval, aby nám odpustil naše hříchy, aby nás očistil, abychom jej mohli přijmouti opravdu hodně a svatě.

⁵ De sacro altaris mysterio, l. 6, c. 4.

SVATÉ PŘIJÍMÁNÍ

PŘÍPRAVNÉ MODLITBY. Čím více se
17. kap. blížíme k okamžiku, v němž se máme spojit s obětovaným Kristem, tím více cítíme svou nehodnost a slabost, a proto v dalších dvou modlitbách tím úpěnlivěji s obětujícím knězem prosíme Krista o jeho pomoc a sílu:

1. „*Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého, jenž jsi z vůle Otce spolupůsobením Ducha svatého smrtí svou svět oživil, zprost mne tímto svatosvatým tělem a krví svou všech nepravostí mých a veškerého zla a učin, abych lnul vždy ke tvým přikázáním, a nedopusť, abych se kdy od tebe odloučil, jenž s tímž Otcem a Duchem svatým žiješ a kraluješ na věky věkův. Amen.*“

Jako apoštol Petr kdysi vyznal víru v božství Kristovo, tak i my napřed ožívujeme svou víru v Krista před sv. přijímáním, a zároveň si připomínáme účast všech tří božských osob při vykoupení lidstva. A pak prosíme o tři věci: 1. o osvobození od hříchů a všeho zla; 2. o věrné plnění přikázání Božích a 3. o milost setrvání v Kristu až do konce.

Jaká to dojemná a úpěnlivá prosba právě v okamžiku, kdy se chceme nejužěji spojit s Kristem: „Nedopusť, abych se kdy od Tebe odloučil!“ Bez Tebe nejsem nic, nezmohu nic, neznamenám nic. Bez Tebe, Božský Kmeni, bych byl jako ratolest odříznutá od stromu, kterou už neproudí životadárná míza. Autor Následování praví: „Co ti může dáti svět bez Ježíše? Býti bez Ježíše - hořké peklo; býti s Ježíšem - sladký ráj!“¹ Je pravda, že bez Krista nezmůžeme

¹ Následování Krista, kn. 2, hl. 8, č. 2.

nic. Ale je také pravda, že s Kristem dokážeme všechno. Neboť On je naše síla, náš život, naše všechno. Proto můžeme říci se sv. Pavlem: „Všechno mohu v tom, který mne posiluje.“²

2. Po této modlitbě, plné důvěry a jistoty, následuje druhá přípravná modlitba, proniknutá zase pokorou a svatou bází:

„*Požítí těla tvého, Pane Ježíši Kriste, jež se já nehodný odvažuji přijmouti, nebudiž mi k odsouzení a zatracení, nýbrž pro dobrotivost tvou prospívej mi k obraně duše i těla a k vyléčení, jenž žiješ a kraluješ s Bohem Otcem v jednotě Ducha svatého, Bůh po všecky věky věkův. Amen.*“

V této modlitbě napřed pokorně vyznáváme svou nehodnost, pak vroucně prosíme, aby od nás Pán odvrátil neštěstí nehodného přijímání a udělil nám hojnost darů z dobrého sv. přijímání.

Chceme přijmouti svého Boha a Pána, my - ubozí a hříšní. Odvažujeme se přijmouti chléb andělský. Naše nehodnost nás však nesmí zdržovat od požívání onoho nebeského pokrmu. Neboť, jak praví Diviš Kartuzián, „za stejných podmínek je mnohem lépe z lásky a horlivosti o obecné blaho přistoupiti ke stolu Páně, než z pokory a bázně se zdržeti sv. přijímání, zvláště když tato svátost je svátostí celé lásky, štědrosti a milosti a lékem duše. A dejme tomu, že by někdo vzhledem k sobě tak záslužně přistoupil ke sv. přijímání, jako by se ho zdržel, přece mnohem užitečnější jest přistoupiti k sv. přijímání vzhledem k jiným; protože kdo zbožně přistupuje ke stolu Páně, mnohonásobně prospívá nejen sobě, nýbrž i celé Církvi, živým i zemřelým, zvláště však přítomným a těm, za které obětuje a prosí. Ačkoli však *nikdo není naprosto hodný sloužiti mši svatou nebo přijímati tělo Páně* vzhledem k nekonečné důstojnosti Krista, vzhledem k velebnosti jeho božství i k sva-

² Řím. 8, 35, 37.

tosti jeho přijatého člověčenství, přece v jakémsi poměru je člověk hoden, jestliže se totiž připravuje a přistupuje k sv. přijímání s náležitou pečlivostí, obezřetností, pokorou, čistotou a horlivostí. Ti však, kteří *každodenně* přistupují ke stolu Páně, ať se snaží konati tak velká tajemství *tím horlivěji, čím častěji*, a před Nejvyšším *ustavičně* býti čisti a ctnostní.³

Když přes svou slabost se odvažujeme přijmouti tělo Páně, prosíme vroucně, aby nás Pán uchránil nehodného přijímání. Mimoděk si při této prosbě vzpomínáme na slova sv. Pavla: „Zkusiž pak každý sám sebe, a tak z toho chleba jez a z kalicha pij; neboť kdo jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, poněvadž nerozeznává těla Páně.“⁴

A pak s důvěrou prosíme Pána, aby nám udělil hojnost svých darů z dobrého sv. přijímání. Svaté přijímání je pro nás *ochranou a lékem*. Je ochranou duše i těla, je lékem naší zraněné přirozenosti. Chrání nás před hříchy těžkými, tím, že nás spojuje s Kristem, původcem nadpřirozeného života a nadpřirozené síly. Očišťuje nás nepřímo od hříchů všedních, tím, že v nás rozněcuje lásku, jež „přikrývá množství hříchů“. Zaceluje naše vnitřní rány. Je „nejúčinnějším lékem proti následkům hříchů, proti vroucí žádostivosti, proti všedním každodenním chybám, i proti zapomenutým smrtelným hříchům, a zvláštním způsobem působí proti všem ranám duše“.⁵

Tyto poslední modlitby, jež tvoří nejbližší přípravu k svatému přijímání, jsou původu soukromého. Pocházejí ze soukromé zbožnosti, jak je patrné z jejich obsahu i z jednotného čísla. Nacházíme je ve středověkých misálech od 9. století s jinými modlitbami. Pius V. při úpravě oficiálního misálu (1570) je zařadil do mše svaté na nynější místo.

³ Diviš Kartuz.: IV, dist. 12, q. 5.

⁴ I. Kor. 11, 28-30.

⁵ Diviš Kartuz.: De Sacram. alt., a 7.

II. PŘIJÍMÁNÍ KNĚZE

1. Po této přípravě kněz pokleká, klaní se Bohu skrytému pod způsobami chleba a vína, a povstává pravi pln touhy:

„*Chléb nebeský přijmu a jméno Páně budu vzývati.*“

Pak vezme do levé ruky sv. Hostii, skloní se a bije se pokorně třikrát v prsa a při tom třikrát opakuje slova setníka z Kafarnaum (Mat. 8, 8) s malou změnou:

„*Pane, nejsem hoden, abys vešel pod střechu mou, ale toliko rci slovem a uzdravena bude duše má.*“

Stěží bychom mohli lépe vyjádřiti svou důvěru a hlubokou pokoru než těmito slovy pohanského setníka. Jsme nehodni jako onen setník, jsme nemocni jako jeho služebník. Přichází k nám Ježíš, božský lékař, aby nás uzdravil a vyslyšel. Chce vejíti do příbytku naší duše, pod naši střechu. Ačkoli jsme se snažili očistit svou duši, a všechno v ní uspořádat, abychom jej přijali co nejlépe, přece nikdy nejsme a nebudeme naprosto hodni přijmouti svého Boha a Vykupitele.

Diviš Kartuzián k tomuto místu praví: „Setníkem jsou zobrazeni bojácní a pokorní křesťané, kteří touží po pomoci Kristově, ale velmi se obávají přijmouti jej k sobě při sv. přijímání, a proto se mnohdy spokojují jen duchovním přijímáním. Ačkoli je to *někdy* dobré, přece *lepší* jest z horlivosti přijímati Krista skutečně, svátostně. Vždycky také prospívá, uznati a také vyznati se setníkem Kristovu důstojnost a naši vlastní nehodnost.“⁶

2. Pak přijímá kněz Krista pod obojí způsobou. Položí obě polovice sv. Hostie na sebe, vezme je do pravé ruky, žehná se jimi a praví:

⁶ Diviš Kartuz.: In Math., cap. 8.

„Tělo Pána našeho Ježíše Krista zachovej duši mou k životu věčnému. Amen.“

Když kněz požije tělo Páně, zůstane na chvílku pohřížen v rozjímání, „živě vzpomíná na dobrodiní Kristova, totiž na jeho vtělení, utrpení, a jeho lásku k nám, tak velkou dobrotivost a štědrost, s níž přebývá mezi námi a dává se nám za pokrm. Kněz má též s Kristem důvěrně rozmlouvat a vroucně ho prosit o to, čeho touží od něho dosáhnout jak pro sebe, tak pro své drahé, a žádat Krista, aby ho ráčil zcela obrátit a upevnit a vždycky silít.“⁷

Po krátkém usebrání kněz odkryje kalich, poklekne, sebere částičky sv. Hostie, uchopí kalich a praví:

„Čím se odplatím Pánu za všechno, co mi udělal? Kalich spasení vezmu a jméno Páně budu vzývati. Chválu vzdávaje budu vzývati Pána a od nepřátel svých budu osvobozen.“ (Ž. 115.)

Slova nedovedou vyjádřit, jakým štěstím je člověk naplněn při sv. přijímání. Co dát Bohu za to, co On nám dal? Za všechny milosti, jež nám byly dány prostřednictvím těla Páně? Jen dary Božími můžeme Bohu děkovat. Proto kněz bere do rukou kalich s krví Páně a přijímá krev Páně se slovy:

„Krev Pána našeho Ježíše Krista zachovej duši mou k životu věčnému. Amen.“

Pak uctivě vypije přesvatou krev Páně.

III. PŘIJÍMÁNÍ VĚŘÍCÍCH

1. Poněvadž oběť mše svaté přinášejí s knězem též všichni věřící, je zcela přiměřené, aby se všichni spojili s obětovaným Kristem i ve sv. přijímání. Církev si výslovně přeje, aby věřící přijímali při mši svaté.

⁷ Tentýž: Expos. Miss., a. 38.

V prvních dobách křesťanských všichni přítomní přijímali. Bylo jim to samozřejmé. Oni věděli, co je mše svatá; spoluobětovali s knězem, a proto se také činně účastnili přinesené oběti přijímáním těla a krve Páně. Mše svatá bývala opravdu „communio sanctorum“, sjednocení svatých, sjednocení s Kristem, a tím také sjednocení mezi věřícími navzájem.

Když pak v pozdějších stoletích ochabla horlivost křesťanů, ochabla též jejich činná účast na mši svaté, a zvláště na sv. přijímání.

Nové liturgické úsilí směřuje k tomu, aby přivedlo věřící zase k prvotní horlivosti, aby se zase všichni přítomní činně účastnili mše svaté a po každé též přijímali tělo Páně. Neboť ti, kteří spoluobětují, mají pak právo na obětní hostinu při mši svaté.

Jako zlovyk musíme potírat obyčej některých zbožných duší, které raději přijímají přede mši svatou, aby pak přes celou mši svatou mohly klidně konat díkučinění. Tím je mše svatá snižována na jakousi děkovnou pobožnost. Je záhodno, aby si věřící i kněží uvědomili, že svaté přijímání patří ke mši svaté. Mělo by býti samozřejmé, že společná oběť má býti dokonána společnou obětní hostinou, společným svatým přijímáním. Sv. přijímání mimo mši svatou smí býti podáváno jen výjimečně, z rozumného důvodu, jak připomíná Rituál.

V prvních dobách přijímali věřící *pod obojí způsobou*. Tento zvyk se udržel všeobecně až do 12. století, místy až do 15. století, až konečně sněm kostnický a pak i tridentský jej potlačil z důvodů věroučných i praktických. Z důvodů věroučných, protože kališníci zavrhovali přijímání pod jednu způsobou jako nedostatečné a nedovolené. Z důvodů praktických, aby nebyla rozlita a zneuctěna přesvatá krev Páně.

2. *Nynější obřad sv. přijímání*, zvláště všeobecné vyznání hříchů před sv. přijímáním (Confiteor) bylo zavedeno až ve 13. století. Pochází snad z „přijímání nemocných“, které bývalo obyčejně mimo mši

svatou. Zdá se, že „přijímání nemocných“ byla jakási zkrácená mše, jež začíná vyznáním a končí požehnáním (jež dosud kněz udílí při sv. přijímání mimo mši svatou).

Když věřící vyznají všeobecně své hříchy, kněz se k nim obrátí, a vyprošuje jim odpuštění týmiž modlitbami jako na začátku mše svaté: „*Smiluj se nad námi všemohoucí Bůh a odpustiv vám hříchy vaše, uveď nás do života věčného. Amen. Prominutí, rozhršení a odpuštění hříchů vašich necht vám udělí všemohoucí a milosrdný Hospodin. Amen.*“ Pak se kněz obrátí zase k oltáři, poklekne, vezme sv. Hostii, pozdvihne ji trochu nad ciborium, obrátí se k lidu a hlasitě říká: „*Ejhle, Beránek Boží, jenž snímá hříchy světa.*“ A pak třikrát opakuje: „*Pane, nejsem hoden, abys vešel pod střechu mou, ale toliko rci slovem a uzdravena bude duše má.*“ Pak podává věřícím tělo Páně, při čemž napřed činí kříž svatou Hostií nad ciboriem a říká: „*Tělo Pána našeho Ježíše Krista zachovej duši tvou k životu věčnému. Amen.*“

3. Původně všichni přítomní věřící přistupovali ke stolu Páně. Svaté přijímání tedy trvalo dosti dlouho. Aby byla udržena zbožnost, zpěváci při něm přednášeli antifonický zpěv, zvaný *Communio* (Přijímání). Zpívali žalm a lid za každým veršem žalmu opakoval antifonu (nynější *Communio*) jako refrén. Když pak prvotní horlivost ochabla a přijímajících začalo ubývat, byl zpěv zkracován, až konečně z něho zbyla jen antifona. Je pozoruhodné, že ve starších mších měla tato antifona úzký vztah k sv. přijímání. Věřící v nejstarší době obvykle zpívali žalm 33, a to hlavně pro tento verš: „*Okuste a vizte, že sladký je Pán.*“

Nynější liturgické hnutí se snaží obnovit původní, velmi krásný zvyk, zpívat *Communio* při mši sv. přijímání antifonicky s celým příslušným žalmem. Nejnovější liturgické předpisy to dovolují, a některé kláštery to už každodenně uskutečňují.

DÍKŮČINĚNÍ. Když člověk obdrží dar, *18. kap.* je záhodno, aby za něj poděkoval. Když jsme při sv. přijímání přijali ten nejvyšší Dar, samého Boha, je nanejvýš záhodno a spravedливо, abychom za něj vzdali Bohu díky. Proto, když kněz po sv. přijímání vyčistí kalich a pomodlí se *Communio*, přednáší pak jménem všeho lidu modlitbu zvanou *Postcommunio*. Bývá to obvyčejně prosba o plný účinek sv. přijímání a zároveň dík za přijaté dary. Svou formou se podobá kolektě a sekretě. Bývá vždy přednášena v množném čísle, za všechny a jménem všech. Předpokládá tedy, že všichni přítomní přistoupili ke stolu Páně, jak tomu bývalo v prvotní Církvi. Krásně to vyjadřuje na příklad *Postcommunio* z neděle v oktávě Nanebevstoupení:

„*Nasyceň, Pane, svatými dary, prosíme, dej, abychom Ti stále díky vzdávali.*“

Díkůčinění po sv. přijímání je v mešní liturgii nápadně krátké. Zbožnost prvních křesťanů se projevovala více skutkem a životem než slovem. Celý den po sv. přijímání se vši prací, utrpením a obtížemi byl prožíván jako díkůčinění za přijaté dary, se stálou vděčnou vzpomínkou na Krista.

Prosby, vyjádřené v *Postcommunio*, se vztahují buď na život pozemský nebo na život věčný. Vztahují-li se na pozemský život, pak prosí o věrné zachování příkázání Božích nebo o pohrdání věcmi pozemskými. Na př. *Postcommunio* z 2. neděle adventní:

„*Nasyceň pokrmem nebeským, pokorně Tě, Pane, prosíme, abys nás naučil, účastí na tomto ta-*

jemství, pohrdati věcmi pozemskými a milovati nebeské."

Nebo Postcommunio z 20. neděle po sv. Duchu:

„Abychom, Pane, byli hodni tvých darů, dej, prosíme, abychom vždy poslouchali Tvých příkázání.“

Někdy se tyto modlitby vztahují na život věčný a prosí o věčnou slávu. Na příklad Postcommunio ze svátku Božího těla:

„Dej, Pane, abychom byli naplněni věčným požíváním Tvého božství, jež předobrazuje časné přijímání Tvého předraženého Těla a Krve.“

Prosby, vyjádřené v Postcommunio, bývají odůvodňovány různě; buď připomínají oslavovaný svátek, nebo oběť, nebo sv. přijímání anebo shrnují všechny tyto důvody.

2. PROPUŠTĚNÍ VĚŘÍCÍCH

Podle starého zvyku bývala shromáždění lidu ukončována hlasitým provoláním, že schůze je skončena a účastníci se mohou rozejít. V latinské liturgii se ustálila propouštěcí formule: „*Ite, missa est - Jděte, jest propuštění*“ (jste propuštěni). Oznamováním rozchodu byl pověřen jáhen. Lid pak mu odpovídal: „Bohu díky,“ čímž projevoval svou vděčnost za milosti oběti mše svaté. Toto propouštění bývalo tak slavnostní a významné, že podle něho byla celá eucharistická oběť zvána missa - mše.¹

¹ Někteří liturgisté vkládají do „*Ite, missa est*“ pěknou myšlenku, jež ovšem není v textu obsažena: Jděte, nyní začíná vaše poslání (missio); t. j. čerpali jste milosti ze mše sv., nyní jich máte použít a ukázat, že jste opravdu křesťany v práci, v radosti i v bolesti, v celém svém životě. (Sr. Parsch: Messerkklärung, Klosterneuburg 1935, str. 334.)

Od 11. století ve dny, které neměly radostného a slavnostního rázu a kdy se nezpívalo Gloria, byla mše sv. ukončována slovy „*Benedicamus Domino*“ (Dobrořečme Pánu). Věřící tedy nebyli propuštěni, nýbrž vyzýváni k modlitbám. V ty dny totiž neodcházel z kostela hned po mši svaté, nýbrž zůstávali ještě na modlitbách hodiněk anebo jiných pobožnostech, jež následovaly po mši svaté.

V zádušní mešní liturgii bylo asi od 12. století zavedeno „*Requiescant in pace*“ (ať odpočívají v pokoji). Propouštění věřících (Ite, missa est) bylo vynecháno na konci zádušní mše proto, že věřící měli zůstat v chrámě ještě na dalších modlitbách za zemřelé.

3. ZÁVĚREČNÁ MODLITBA (PLACEAT)

Slavnostním propuštěním věřících končovala mše svatá. Další části jsou tedy pozdější dodatky, jež byly soukromě připojovány už od 12. století. Všeobecně závaznými se staly od roku 1570, kdy byly Piem V. vřaděny do mešní liturgie.

První takový dodatek je závěrečná modlitba (Placeat), kterou se kněz modlí potichu, skloněn uprostřed oltáře:

„Nechť se Ti líbí, svatá Trojice, služba mé poddanosti a dej, aby oběť, kterou jsem já nehodný přinesl tvé božské velebnosti, Tobě byla příjemná, mně pak a všem, za které jsem ji přinesl, aby byla pro Tvé milosrdenství na odpuštění. Skrze Krista Pána našeho. Amen.“

V této modlitbě kněz krátce shrnuje všechny předešlé obětní prosby; a poněvadž jest si vědom své nehodnosti, znovu prosí, aby Bůh milostivě přijal tuto oběť chvály, díky, smíru a prosby.

4. ZÁVĚREČNÉ POŽEHNÁNÍ

Po této modlitbě kněz políbí oltář, pozdvihne a pak sepne ruce, obrátí se k lidu a žehná jej znamením kříže, při čemž říká:

„Požehnejž vás všemohoucí Bůh Otec, Syn a Duch svatý. Amen.“

V tomto požehnání jsou též shrnuty milosti eucharistické oběti. Je to požehnání Boha Otce, jenž za nás vydal svého jednorozeného Syna; je to požehnání Syna, jenž za naše hříchy zemřel na kříži a jenž za nás obnovuje tuto svou oběť na oltáři; je to požehnání Ducha sv., jenž v nás udržuje onen božský život, který nám Kristus opět získal svou smrtí. Je to zároveň požehnání, jež dává Otec na rozloučenou svým dětem, které nyní půjdou do světa za svou práci.²

Toto závěrečné mešní požehnání nám připomíná poslední požehnání, jež dal Kristus před svým nanebevstoupením svým apoštolům a učedníkům.³

5. POSLEDNÍ EVANGELIUM

Čtení prologu evangelia sv. Jana na konci mše svaté se začalo zavádět ojedinele teprve ve 13. století, všeobecně až v 15. století. Kněží říkali tento úryvek ze soukromé zbožnosti na začátku svého důkličnění po mši svaté. Někteří jej říkali při svlékání posvátných rouch, jiní na cestě do sakristie, jiní hned u oltáře; napřed jen potichu, ale později hlasitě, na výslovné přání věřících. Od 15. století se toto evangelium říkalo všeobecně u oltáře. Věřící je měli vždy ve zvláštní úctě a připisovali mu tajemnou účinnost a ochranu před vším zlem, považovali je za jakousi svátostinu. Proto je čítali nad novokřtenci, nad nemocnými a za bouře. A proto si jeho

² Sr. Parsch: *Messerklärung*, Klosterneuburg 1935, str. 336.

³ Luk. 24, 50.

čtení takřka vynutili i po mši svaté. Při některých fundačních mších bylo uvedeno jako povinnost. Konečně Pius V. je vřadil do misálu a učinil všeobecně závazným.

Zdá se, že důležitou pohnutkou k zavedení tohoto prologu evangelia sv. Jana do mše svaté bylo také přání a potřeba znovu vyznati víru v božství Kristovo.

Toto evangelium shrnuje celé tajemství eucharistické oběti a jejích účinků, zvláště v posledních větách:

*„A Slovo se stalo tělem
a přebývalo mezi námi.
A viděli jsme jeho slávu,
slávu jako jednorozeného od Otce,
plného milosti a pravdy.“*

Na konci posledního evangelia se odpovídá: „Bohu díky.“ Tato slova nejlépe vystihují, s jakými city máme končit eucharistickou oběť. Máme býti proniknuti hlubokou vděčností vůči Kristu za všechno, co pro nás vykonal a vytrpěl, za všechny milosti a dary, jimiž nás zahrnul. A svou vděčnost vyjádříme nejlépe tím, že budeme vždy žítí podle jeho nauky.

*K*ANON.¹ Aby vynikla základní jednotná myšlenka této překrásné eucharistické modlitby, uvádíme zde její původní tekst, tištěný velkým písmem; co je tištěno menším písmem, jsou pozdější dodatky.

PREFACE

Dominus vobiscum.	Pán s vámi.
Et cum spiritu tuo.	I s duchem tvým.
Sursum corda.	Vzhůru srdce.
Habemus ad Dominum.	Máme k Hospodinu.
Gratias agamus Domino Deo nostro.	Díkyvzdejme Hospodinu, Bohu svému.
Dignum et iustum est.	Hodno a spravedlivo jest.
Vere dignum et iustum est, aequum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere, Domine sancte, Pater omnipotens, aeternus Deus, per Christum Dominum nostrum. Per quem maiestatem tuam laudant Angeli, adorant Dominatio-	Věru hodno a spravedlivo jest, slušno a spasitelno, abychom ti vždy a všude díky vzdávali, Hospodine svatý, Otče všemohoucí, věčný Bože, skrze Krista, Pána našeho, skrze něhož velebnost tvou chválí

¹ Sr. Dom. Cabrol: *Dict. d'archéol. chret. et de liturgie*, p. 231-233. - Sr. Batiffol, *Op. cit.*, str. 212 a násled.

nes, tremunt Potestates, Caeli, caelorumque Virtutes ac beata Seraphim socia exultatione concelebrant. Cum quibus et nostras voces ut admitti iubeas deprecamur, supplicii confessione dicentes:

Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt caeli et terra gloria tua. Hosanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in excelsis.

PŘERUŠENÍ KÁNONU: DIPTYCHY

Te igitur, clementissime Pater, per Jesum Christum Filium tuum Dominum nostrum supplices rogamus ac petimus, uti accepta habeas et benedicas haec tibi dona, haec tibi munera, haec tibi sancta sacrificia illibata: in primis quae tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta catholica; quam pacificare, custodire, adunare et regere

Andělé, koří se Panstva, chvějí se Mocnosti, nebesa a nebeské Síly, i svatí Serafové společným plesáním oslavují; s nimiž rač, prosíme, připustiti i hlasy naše, kteřížto u pokorném vyznávání pravíme:

Svatý, Svatý, Svatý, Pán Bůh zástupů. Plna jsou nebesa i země slávy tvé. Hosana na výsostech. Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně. Hosana na výsostech.

Tebe tedy, nejlaskavější Otče, skrze Ježíše Krista, Syna tvého, Pána našeho, pokorně prosíme a žádáme, abys mile přijal a požehnal tyto dary, tato věnování, tyto svaté, neposkrvněné oběti, které tobě přinášíme zvláště za tvou svatou Církev katolickou, kterouž mírem obdařiti, chrániti,

digneris toto orbe terrarum, una cum famulo tuo Papa nostro N. et Antistite nostro N. et omnibus orthodoxis, atque catholicae et apostolicae fidei cultoribus.

Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum N. et N., et omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est et nota devotio; pro quibus tibi offerimus vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro se suisque omnibus; pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis et incolumitatis suae: tibi que reddunt vota sua aeterno Deo vi-vo et vero.

Communicantes et memoriam venerantes, in primis gloriosae semper Virginis Mariae, Genitricis Dei et Domini nostri Jesu Christi; sed et beatorum apostolorum et martyrum tuorum, Petri et Pauli, Andreae, Jacobi, Joannis, Thomae, Jacobi, Philippi, Bartolomaei, Mathaei, Simonis et Thaddaei; Lini, Cleti, Clementis, Xysti, Cornelii, Cypriani, Laurentii,

sjednotiti a řídití rač po celém okrsku zemském, zároveň se služebníkem svým, papežem naším N., biskupem naším N. i se všemi pravověrnými, jakož i katolické a apoštolské víry ctiteli.

Pomni, Pane, služebníků a služebnic svých N. a N., i všech vůkol stojících, jejichž víra je tobě známa a povědoma zbožnost, za které ti přinášíme nebo kteří tobě přinášejí tuto oběť chvály za sebe a za všechny své, za vykoupění duší svých, za nadějí spásy a bezpečnosti své, a kteří plní své sliby učiněné tobě, Bohu věčnému, živému a pravému.

Ve společenství jsouce a památku uctívající především slavné vždy Panny Marie, Rodičky Boha a Pána našeho Ježíše Krista, ale i svatých apoštolů a mučedníků tvých: Petra a Pavla, Ondřeje, Jakuba, Jana, Tomáše, Jakuba, Filipa, Bartoloměje, Matouše, Simona a Tadeáše, Lina, Kleta, Klimenta, Xysta, Kornelia, Cypria-

Chrysoni, Joannis et Pauli, Cosmae et Damiani, et omnium sanctorum tuorum, quorum meritis precibusque concedas, ut in omnibus protectionis tuae muniamur auxilio. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Hanc igitur oblationem servitutis nostrae, sed et cunctae familiae tuae quaesumus, Domine, ut placatus accipias: diesque nostros in tua pace disponas, atque ab aeterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum iubeas grege numerari. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Quam oblationem tu, Deus, in omnibus, quaesumus, benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris, ut nobis Corpus et Sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi.

POKRAČOVÁNÍ KÁNO NU

ČÁST, KTERÁ SE DNES VYNECHÁVA

Vere Sanctus, vere Vpravdě Svatý,
benedictus, Dominus vpravdě požehna-

na, Vavřince, Chrysona, Jana a Pavla, Kosmy a Damiana i všech svatých tvých, pro jejichž zásluhy a prosby rač udělití, a bychom ve všem byli chráněni tvou pomocnou záštitou. Skrže téhož Krista, Pána našeho. Amen.

Tuto tedy oběť služebnosti naší, ale i veškeré čeledi své, prosíme, Pane, abys usmířen přijal, a dny naše ve svém pokoji spravoval a kázal, a bychom od věčného zatracení vysvobozeni a ke stádcí tvých vyvolených připočtení byli. Skrže Krista, Pána našeho. Amen.

Tuto oběť, prosíme, rač ty, Bože, ve všem požehnanou, přivlastněnou, platnou, důstojnou a příjemnou učiniti, aby se nám stala Tělem a Krví nejmilejšího Syna tvého, Pána našeho Ježíše Krista.

noster Jesus Christus, qui venit de caelis, ut conversaretur in terris; hostia effectus, ut nos faceret sacerdotes, Ipse,

NYNĚJŠÍ ČÁST

qui pridie quam patretur, accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, et elevatis oculis in caelum ad te Deum Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens bene dixit, fregit, deditque discipulis suis dicens: accipite et manducate ex hoc omnes: *hoc est enim corpus meum.*

Simili modo postquam coenatum est, accipiens et hunc praeclarum calicem in sanctas ac venerabiles manus suas, item tibi gratias agens, bene dixit deditque discipulis suis dicens: accipite et bibite ex eo omnes: *Hic est enim calix San-*

ný, Pán náš Ježíš Kristus, jenž přišel s nebe, aby žil na zemi; stal se obětí, aby nás učinil kněžími, On,

jenž den před tím, než trpěl, vzal chléb do svých svatých a ctihodných rukou a pozdvihnul oči k nebi, k tobě, Bohu, Otci svému všemohoucímu, díky tobě čině, požehnal, rozdělil a dal učedníkům svým říka: Vezměte a jezte z toho všichni, *nebo toto jest Tělo mé.*

Podobným způsobem, když bylo po večeři, bera i tento přeslavný kalich do svých svatých a ctihodných rukou, zase tobě díky čině, požehnal a dal učedníkům svým říka: Vezměte a pijte z toho všichni, *ne-*

guinis mei novi et aeterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.

Unde et memores Domine, nos servi tui, sed et plebs tua sancta, eiusdem Christi Filii tui Domini nostri tam beatae Passionis, necnon et ab inferis Resurrectionis, sed et in caelos gloriosae Ascensionis: offerimus praeclarae majestati tuae de tuis donis ac datis hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, Panem sanctum vitae aeternae et Calicem salutis perpetuae.

Supra quae propitio ac sereno vultu respicere digneris: et accepta habere, sicuti

boť toto jest kalich krve mé, nové a věčné úmluvy - tajemství víry, - která za vás a za mnohé bude vylita na odpuštění hříchů.

Kolikrátkoli to budete činiti, na mou památku to budete činiti.

Proto také pamětlivi jsoúce, Hospodine, my služebníci tvoji, ale i lid tvůj svatý, jak blahého utrpení a zmrtvýchvstání, tak i slavného nanebevstoupení téhož Krista, Syna tvého, Pána našeho, přinášíme přejasně velebnosti tvé z tvých darů a údělů obět čistou, obět svatou, obět neposkvřenou, svatý Chléb života věčného Kalich trvalého spasení.

Na něs milostivou a vlídnou tváří rač shlédnouti a je sobě oblíbíti, jakož jsi so-

accepta habere dignatus es munera pueri tui iusti Abel, et sacrificium Patriarchae nostri Abrahae; et quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.

Supplices te rogamus, omnipotens Deus: iube haec perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum, in conspectu divinae maiestatis tuae: ut quotquot ex hac altaris participatione, sacrosanctum Filii tui Corpus et Sanguinem sumpserimus, omni benedictione caelesti et gratia repleamur. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

PŘERUŠENÍ KÁNONU: DIPTYCHY

Memento etiam, Domine, famulorum famula-

běráčil oblíbitedary spravedlivého sluhy svého Abela a obět praotce našeho Abrahama a onu svatou obět, neposkvrněnou obětinu, kterou tobě přinesl nejvyšší kněz tvůj Melchisedech.

Pokorně tě žádáme, všemohoucí Bože: rozkaž, aby toto bylo rukama svatého Anděla tvého přeneseno na vznesený oltář tvůj před obličej tvé božské velebnosti, aby chom, kdožkoli přijmeme z této účasti na oltáři svatosvaté Tělo a Krev Syna tvého, byli naplněni všelikým požehnáním nebeským a milostí. Skrze téhož Krista, Pána našeho. Amen.

Pomni také, Pane, služebníků a služebnic

rumque tuarum N. et N., qui nos praecesserunt cum signo fidei et dormiunt in somno pacis.

Ipsis, Domine, et omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii, lucis et pacis, ut indulgeas, deprecamur. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Nobis quoque peccatoribus famulis tuis, de multitudine miserationum tuarum sperantibus, partem aliquam et societatem donare digneris, cum tuis sanctis apostolis et martyribus: cum Joanne, Stephano, Mathia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcelino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Caecilia Anastasia, et omnibus sanctis tuis: intra quorum nos consortium, non aestimator meriti, sed veniae, quaesumus, largitor admitte. Per Christum Dominum nostrum.

Per quem haec omnia, Domine, semper bona creas; sanctificas, vivificas, benedicis et praetas nobis.

svých N. a N., kteří nás předešli se znamením víry a odpočívají spánkem pokoje.

Jim, Pane, a všem v Kristu odpočívajícím, abys místa občerstvení, světla a pokoje popřál, prosíme. Skrze téhož Krista, Pána našeho. Amen.

I nám hříšným služebníkům svým, kteří doufáme v hojnost slitování tvých, rač udělití nějakého podílu a společenství se svými svatými apoštoly a mučedníky: s Janem, Štěpánem, Matějem, Barnabášem, Ignácem, Alexandrem, Marcellinem, Petrem, Felicitou, Perpetuou, Hátou, Lucií, Anežkou, Cecilíí, Anastasií a všemi svými svatými, v jejichž společnost nás, prosíme, rač připustiti, ne jakožto hodnotitel zásluhy, nýbrž jako štědrý dárcer smilování. Skrze Krista, Pána našeho.

Skrze něhož toto všechno, Pane, vždy dobré tvoříš, posvěcuješ, oživuješ, požehnávaš a nám uděluješ.

Per Ipsum et cum Ipso et in Ipso, est tibi Deo Patri omnipotenti, in unitate Spiritus sancti omnis honor et gloria per omnia saecula saeculorum. Amen.

Skrze něho, s ním a v něm jest tobě, Bohu Otci všemohoucímu, v jednotě Ducha svatého všechna čest a sláva, po všechny věky věkův. Amen.

Z tohoto přehledu každý snadno pozná, jak krásná a jednotná je původní modlitba kánonu, jež byla později přerušena diptychami. Je to jediný zpěv *diků*, jediná *eucharistická modlitba*, která se bez přerušení rozvíjí od „*Vere dignum*“ v prefaci až k *Per Ipsum et cum Ipso et in Ipso*, jímž končí kánon před *Pater noster*.

- CINEK (Dr. Fr.): *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku*. Olomouc, 1931.
- KUPKA (Jos. Dr.): *O mši svaté*. Praha, 1899.
- BOPP (Linus): *Missa est*. Freiburg im Br., Herder, 1938.
- BRINKTRINE (Dr. Joh.): *Die heilige Messe*. Paderborn, Schöningh, 2. Aufl. 1934.
- FRANZ: *Die Messe im deutschen Mittelalter*. Freiburg im Br., Herder, 1902.
- GHIR: *Das heilige Messopfer dogmatisch, liturgisch und aszetisch erklärt*. 10. Aufl. Freiburg im Br., Herder, 1910.
- HUGO (Card.) O. P.: *Expositio Missae*. Nurembergae, 1507.
- HAUGG (Donatus): *Vom Geheimnis der heiligen Messe*. München, Kösel-Pustet, 1936.
- KOCHEMU (Martin): *Uýklad nejsvětější oběti mše svaté*. (Přeložil dr. K. L. Řehák), Praha, 1899.
- KOSSING: *Liturgische Erklärung der heiligen Messe*. Regensburg, 1869.
- LIETZMANN: *Messe und Herrenmahl*. Bonn, Marcus und Weber, 1926.
- PARSCH (Pius): *Messerklärung*. Klosterneuburg bei Wien, 1935.
- : *Poznejte mši svatou*. Exerciční dům v Hlučíně, 1937.
- RECK (F. X. Dr.): *Das Missale als Betrachtungsbuch*. B. I.-V., Freiburg im Br., 1909.
- SAUTER (Dom.) O. S. B.: *Das heilige Messopfer*. Freiburg im Br., Herder, 1909.
- RATHGEBER (A. M.): *Das heilige Messopfer*. 2. Aufl. Nürnberg, Sebaldu, 1934.
- THOMÉ (Josef): *Einführung in den Geist der Messe*. Regensburg, Pustet, 1938.
- ALBERTUS MAGNUS (S.): *Summa de officio missae*. Coloniae. Anno post jub. tertio.

- BENEDICTUS XIV. (Card. Lambertini): *De sacrosancto missae sacrificio*. Lovanii, 1762.
- BONA (Card.): *De sacrificio missae, tractatus asceticus*.
- CARONTI (Dom) O. S. B.: *Il sacrificio cristiano e la liturgia della Messa*. Torino, Berutti, 1922.
- GIULIOTTI (Domenico): *Il Ponte sul mondo*. Commento alla Messa. Torino, Societa editrice internaz., 1932.
- INNOCENTIUS III. *De sacro altaris mysterio libri VI*. Migne, P. L., t. 217, p. 773-794.
- SEMERIA: *La messa nella sua storia e nei suoi simboli*. Roma, 1907.
- STEFANI (D. Gaspare de): *La santa Messa illustrata e spiegata*. Torino, Rob. Berruti, 1936.
- BACUEZ: *Du divin sacrifice et du prêtre qui le célèbre*. Paris, Roger et Chernoviz, 1904.
- BATIFFOL (Mgr. P.): *Leçons sur la Messe*. Paris, Lecoffre, 1919.
- BOURCEAU: *La messe. Étude doctrinale, historique et liturgique*. Paris, Beauchesne, 1912.
- BRETON: *Le drame éternel. Essai doctrinal sur la messe*. Paris, Lecoffre, 1903.
- BUATHIER: *Le sacrifice dans le dogme catholique et dans la vie chrétienne*. 10e éd. Paris, Beauchesne, 1919.
- CAGIN (Dom Paul) O. S. B.: *L'Eucharistia*. Canon primitif de la messe ou formulaire essentiel et premier de toutes les liturgies. Paris, Desclée, 1912.
- : *Origines de la Messe*. Paris, Lethielleux, 1921.
- CHAIGNON (S. J.): *Le prêtre à l'autel, ou le saint sacrifice de la messe dignement célébré*. Paris, Vitte, 1901.
- DÉCROUILLE: *La sainte Messe, sens véritable des prières et des cérémonies*. Paris, 1907.
- DESPLANQUES (S. J.): *La Messe de ceux qui ne sont pas prêtres*. Paris, Éd. Spes, 1938.
- DUMAINE (Dom) O. S. B.: *Les saints du Canon de la messe*. Paris, Tralin, 1920.
- DEVINE (R. P.): *L'Ordinaire de la Messe*. Avignon, Aubanel, 1909.
- EHRHARD (R. P.): *Le Saint Sacrifice de la Messe*. Traité dogm. lit. et ascet. Avignon, Aubanel, 1927.

- FORTESCUE: *La Messe. Étude sur la liturgie romaine*. Paris, Lethielleux, 1920.
- GRANCOLAS: *Traité de la messe et de l'office divin*. Paris, Vincent, 1714.
- GRIMAUD: *Ma Messe*.
- GUÉRANGER (Dom) O. S. B.: *Explication des prières et cérémonies de la messe*. 7. éd., Tours, 1928.
- LABOUREAU: *La Messe au cours de âges*. Paris, Lethielleux, 1914.
- LALIEU (Mgr.): *La Messe*. Desclée, De Brouwer e Cie, 1922.
- LE BRUN (R. P.): *Explication littéraire, historique et dogmatique des prières et des cérémonies de la messe*. Lyon, 1860.
- LE COURTIER (Mgr): *Manuel de la messe, ou Explication des prières et des cérémonies de la messe*. Paris, Palmé, 1884.
- LEPIN: *L'Idée du Sacrifice de la Messe d'après les théologiens, depuis l'origine jusqu'à nos jours*. Paris, Beauchesne, 1926.
- MOLIEN: *La Prier de l'Eglise*. I. Messe, II. Anné lit., Paris, Letouze, 1924.
- TAILLE (de la) S. J.: *Mysterium fidei*. Paris, Beauchesne, 1921.
- VANDEUR (D. Eugène) O. S. B.: *La sainte Messe*. Notes sur la liturgie 8e éd. Abbaye de Maredsous (Belgique), 1931.
- : *La sainte Messe, échelle de la sainteté*. Élévations. Maredsous.
- : *Der Priester beim heiligen Opfer*. Freiburg i. B., Herder, 1936.
- ZUNDEL (M.): *Ů hlubinách Oběti*. Olomouc, Dominikánská ed. Krystal, 1938. (Přeložil P. K. Chlad.)

Úvodem 7

První část DOGMATICKÝ VÝKLAD

1. kapitola. <i>Mše svatá je středem celého náboženského života</i>	11
2. kapitola. <i>Mše svatá je skutečná oběť</i>	17
I. Důkazy z Písma svatého	17
II. Svědectví tradice	25
III. Důvody vhodnosti	28
3. kapitola. <i>Podstata eucharistické oběti</i>	30
I. Co jest obětní dar v eucharistické oběti	30
II. Kdo jest obětující kněz eucharistické oběti	31
III. V čem záleží vlastní obětní úkon mše svaté	33
4. kapitola. <i>Účinnost eucharistické oběti</i>	37
I. Oběť klanění a chvály	37
II. Oběť díky	39
III. Oběť smíru	41
IV. Oběť prosby	44
5. kapitola. <i>Úvoj eucharistické oběti</i>	46

Druhá část LITURGICKÝ VÝKLAD

1. kapitola. <i>Liturgické požadavky k eucharistické oběti</i>	57
I. Oltář	57
II. Výzdoba oltáře	60
III. Kalich s příslušenstvím	63
IV. Kněžská roucha	65
V. Liturgické barvy	69

2. kapitola. <i>Stupňové modlitby</i>	71
I. Znamení kříže	72
II. Žalm 42. (Judica me)	72
III. Confiteor (Všeobecné vyznání hříchů)	74
3. kapitola. <i>Okuřování oltáře</i>	78
4. kapitola. <i>Ustup (introit)</i>	81
5. kapitola. <i>Kyrie eleison</i>	86
6. kapitola. <i>Gloria in excelsis</i>	89
7. kapitola. <i>Kolekta</i>	94
8. kapitola. <i>Epištola a evangelium</i>	101
I. Čtení z Písma při bohoslužbách v prvotní Církvi	101
II. Epištola	103
III. Evangelium	104
IV. Co mají činiti věřící při čtení epištoly a evangelia	106
9. kapitola. <i>Zpěvy mezi čtením Písma</i>	108
I. Graduale (Responsorium)	108
II. Alleluia	110
III. Traktus	111
IV. Sekvence	112
10. kapitola. <i>Kredo</i>	114
11. kapitola. <i>Obětování</i>	119
I. První část mše věřících je obětování	120
II. Jaký smysl má přinášení obětních darů	121
III. Nynější forma obětování	122
IV. Nynější modlitby k obětování	123
1. Obětování chleba	124
2. Modlitba při nalévání vody do vína	125
3. Obětování kalicha	126
4. Sebeobětování	126
5. Vzývání Ducha sv.	126
6. Umývání rukou (Lavabo)	127
7. Obětní modlitba k nejsv. Trojici	127

8. Orate fratres	128
9. Sekréta	129
12. kapitola. <i>Preface</i>	132
1. Úvod k prefaci	133
2. Střed preface	134
3. Závěr preface	136
13. kapitola. <i>Modlitby kánonu před proměňováním</i>	137
1. Modlitba za Církev	138
2. Vzpomínka na živé	140
3. Společenství svatých	141
4. Obětní modlitba	143
5. Prosba o proměnění	144
14. kapitola. <i>Proměňování</i>	145
I. Proměňování chleba	145
II. Pozdvihování	147
III. Proměňování vína	149
15. kapitola. <i>Modlitby kánonu při proměňování</i>	151
1. Připomínka (anamnese)	151
2. Tři předobrazy	152
3. Nebeský oltář	154
4. Vzpomínka na mrtvé	155
5. Modlitba za nás (Nobis quoque)	157
6. Závěr kánonu	160
16. kapitola. <i>Příprava k obětní hostině</i>	162
I. Otčenáš	162
II. Lámání sv. Hostie a smíchání s krví Páně	167
III. Agnus Dei	169
17. kapitola. <i>Svaté přijímání</i>	170
I. Přípravné modlitby	170
II. Přijímání kněze	173
III. Přijímání věřících	174
18. kapitola. <i>Po svatém přijímání</i>	177
1. Děkčinění	177

2. Propuštění věřících	178
3. Závěrečná modlitba (Placeat)	179
4. Závěrečné požehnání	180
5. Poslední evangelium	180
<i>Dodatek</i>	182
<i>Kánon</i>	182
Preface	182
Přerušeni kánonu: diptychy	183
<i>Pokračování kánonu</i>	185
Část, která se dnes vynechává	185
Nynější část	186
Přerušeni kánonu: diptychy	188
Pokračování kánonu	190
<i>Bibliografie</i>	191

DOMINIKANSKA EDICE KRYSTAL

Pořádá P. S. M. Braitto O. P.

Svazek 58.

Dr. Antonín Čala

MŠE SVATÁ

Liturgika pro laiky - Část II.

V úpravě Antonína Medka vytiskly

Lidové závody tiskařské a nakladatelské,

spol. s ruč. obmez. v Olomouci

NIHIL OBSTAT

Fr. Paulus Škrabal, Censor Ordinis

IMPRIMI POTEST

P. Mag. Metod Habáň O. P., Prior Provincialis

Olomucii die 26. Aprilis 1941

NIHIL OBSTAT

P. Aem. Soukup, Censor ex officio

IMPRIMATUR

Dr. Udalricus Karlík, Vicarius Generalis

Olomucii die 3. Maii 1941

DOMINIKÁNSKÁ EDICE KRYSTAL

Olomouc, Bernardinská 14,

vydává sebrané spisy největšího z mystiků, sv. Jana od Kříže. Dílo sv. Jana uvádí čtenáře do tajů duchovního života. Jeho theologické vzdělání se snoubí s hlubokým mystickým zážitkem posvátných tajemství. Odhaluje nebezpečí, osvětluje úskalí duchovního života a provádí jimi bezpečně k cíli k úplnému spojení s Bohem. Dr. Jaroslav Ovečka S.J. tlumočí dílo v dokonalém překladě, jemuž je málo rovných ve světové literatuře mystické. Dílo je rozvrženo do šesti svazků velkého formátu. První svazek Výstup na horu Karmel má přes 400 stran a stojí 60 K. Druhý svazek má přes 200 stran a stojí 40 K. Pro subskribenty každý z těchto svazků je o 10 K levnější. Dílo je možno dostat v původních poloplátěných i celoplátěných deskách. Žádná klášterní, kněžská nebo soukromá knihovna laika, snažícího se o duchovní život, neobejde se bez tohoto základního díla.